

FoU-rapport type nr. 8/2012

Barns levekår og hverdagsliv i Agder

Delrapport 2

En kartlegging av barns levekår og hverdagsliv i
Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes

Ann Christin Eklund Nilsen

Randi Wærdahl

Christine Svarstad

Tittel	Barns levekår og hverdagsliv i Agder. Delrapport 2.
Forfattere	Ann Christin Eklund Nilsen, Randi Wærdahl og Christine Svarstad
Rapport	FoU-rapport nr. 8/2012
ISBN-nummer pdf	978-82-7602-208-7
ISBN-nummer trykk	978-82-7602-209-4
ISSN-nummer pdf	1892-0497
ISSN-nummer trykk	0803-8198
Trykkeri	Kai Hansen, 4626 Kristiansand

Bestillingsinformasjon

Utgiver	Agderforskning Gimlemoen 19 N-4630 Kristiansand
Telefon	48 01 05 20
Telefaks	38 14 22 01
E-post	post@agderforskning.no
Hjemmeside	http://www.agderforskning.

Forord

Denne rapporten er skrevet på bakgrunn av data som er samlet inn blant 549 femteklassinger i fem kommuner i Agder; Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes. Datainnsamlingen fant sted fra januar til mars 2012. Undersøkelsen rapporten er basert på inngår i Agderforsknings levekårsprogram, og er finansiert av Sørlandets kompetansefond, Aust-Agder kompetansefond og Senter for likestilling ved UiA. Undersøkelsen er gjennomført i to runder, og denne rapporten er basert på data som ble innsamlet i andre runde. Høsten 2011 gjennomførte vi første runde med datainnsamling i kommunene Kristiansand, Songdalen, Søgne, Vennesla, Iveland, Birkenes og Lillesand. Resultatene fra dette foreligger i en egen FoU-rapport (Nilsen et al. 2012).

Formålet med prosjektet er å få mer kunnskap om hvordan barna i Agder har det. Rapporten formidler relevante resultater som fremkommer av undersøkelsen blant barna i de fem kommunene som inngår i undersøkelsens andre del. Målgruppen for rapporten er beslutningstakerne i de aktuelle kommunene, samt andre som arbeider med oppvekstforholdene for barn og unge. Datamaterialet er omfattende og gir grunnlag for flere analyser, som blant annet vil bli publisert i form av vitenskapelige artikler.

Prosjektgruppen har bestått av Ann Christin Eklund Nilsen, Randi Wærdahl, Ingunn Kvamme, Kathrine Bakke, Hanne Cecilie Jensen og Christine Svarstad. Helge Hernes har også hatt en sentral rolle i utarbeidelsen av datafil og veiledning i analysearbeidet. I tillegg har Fredrik Skau Gundersen bidratt i datainnsamlingen. Ann Christin Eklund Nilsen er prosjektleder og har hatt hovedansvar for å administrere datainnsamlingen og for utarbeidelsen av rapportene. Randi Wærdahl har hatt et overordnet ansvar for å sikre prosjektets faglige kvalitet.

Vi takker elevene og foreldrene som har deltatt i undersøkelsen, og lærerne, rektorene og oppvekstsjefene i de aktuelle kommunene som har gitt oss adgang til å gjennomføre undersøkelsen.

Kristiansand, november 2012
Ann Christin E. Nilsen

Innholdsfortegnelse

FORORD.....	2
INNHOLDSFORTEGNELSE.....	III
SAMMENDRAG	IX
1 INNLEDNING.....	1
Bakgrunn for prosjektet.....	1
Om levekårsbegrepet.....	3
Problemstillinger	4
Rapportens oppbygning	5
2 BARNES LEVEKÅR OG HVERDAGSLIV	7
Hva kjennetegner moderne barndom?	7
Tidligere forskning på barns levekår.....	13
3 OM GJENNOMFØRINGEN AV UNDERSØKELSEN	17
Hvordan ble informasjonen samlet inn?.....	17
Rekruttering og utvalg.....	18
Ethiske betraktninger	22
Leseveiledning til tabellene.....	22
4 OM KOMMUNENE OG BARN I UTVALGET	25
Kommunene i utvalget	25
Kjennetegn ved de som har vært med i undersøkelsen	29
5 Å HA.....	43
Alle de andre har det	43
Finnes det gutteting og jenteting?	48
Å være lik de andre	52
... men det er utenpå	54
Hurra for deg som fyller ditt år	55
Å ha, - eller å ha det bra?	56
Den materielle barndommen	57
6 Å VÆRE	59
En organisert hverdag	59
Barn på kulturarenaer	83
Barns arbeid hjemme.....	89
Den aktive barndommen	92
7 Å ELSKE	95
I gode og onde dager	95
Bestevenner og andre venner	99
Mobbeofre og mobbere	104
Den sosiale barndommen	111
8 HVA MED FREMTIDEN?	113
9 HVA FORTELLER DETTE OM BARNES LEVEKÅR OG HVERDAGSLIV I AGDER?.....	119

Liten variasjon mellom kommunene.....	119
Jenter og gutter og den lille forskjellen.....	122
Implikasjoner for politikkutforming og praksis	125
LITTERATURLISTE.....	129
VEDLEGG	135
FOU INFORMASJON.....	150

Tabeller

Tabell 1. Oversikt over utvalget, fordelt etter kommune.....	21
Tabell 2. Basisinformasjon om kommunene i Knutepunkt Sørlandet	28
Tabell 3. Utdanningsnivå på befolkning over 16 år.....	29
Tabell 4. Hvem barna bor sammen med. Etter kommune. (%) N=543	32
Tabell 5. Mors fødeland etter fars fødeland (%)* N =541	32
Tabell 6. Andel som oppgir at eget, mors eller fars fødeland ikke er Norge. Etter kommune. (%).....	33
Tabell 7. Barnas fødeland (region). Rangert etter forekomst.	33
Tabell 8. Foreldres fødeland (region). Rangert etter forekomst.	33
Tabell 9. Andel som synes det er vanskelig å lese, skrive og konsentrere seg. Etter hyppighet. (%)	35
Tabell 10. Andel som synes det er vanskelig å skrive. Etter kjønn (%) N=481	36
Tabell 11. Andel som synes det er vanskelig å konsentrere seg. Etter kjønn* (%) N=519	36
Tabell 12. Andel som synes det er vanskelig å lese. Etter kjønn. (%) N=487	37
Tabell 13. Andel som synes det er vanskelig å skrive. Etter kommune. (%) N= 481.....	37
Tabell 14. Andel som synes det er vanskelig å konsentrere seg. Etter kommune. (%) N= 519.....	37
Tabell 15. Andel som synes det er vanskelig å lese. Etter kommune. (%) N=487.....	38
Tabell 16. Andel som har det bra, passe eller dårlig. Etter selvpoplevd helse* (%) . N=534.....	40
Tabell 17. Andel som har det bra, passe eller dårlig. Etter konsentrasjonsevne*. (%) . N=510.	40
Tabell 18. Andel som har det bra, passe eller dårlig. Etter evne til å skrive*. (%) . N=474.	41
Tabell 19. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. SPORT OG FRILUFTSLIV. Etter kommune (%) N=540	44
Tabell 20. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. ELEKTRONIKK, SPILL OG KOMMUNIKASJON.	

Etter kommune. (%) N=540.....	46
Tabell 21. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. LEKER OG ANNET. Etter kommune. (%) N=536	47
Tabell 22. Standardpakke for tiåringer i kommunene Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes, rangert etter forekomst i %	48
Tabell 23. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. SPORT OG FRILUFTSLIV. Etter kjønn. (%) N=539	49
Tabell 24. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. ELEKTRONIKK, SPILL OG KOMMUNIKASJON. Etter kjønn (%) N=537	50
Tabell 25. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. LEKER OG ANNET. Etter kjønn (%) N=536	51
Tabell 26. Standardpakker for gutter og jenter i Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes kommuner, rangert etter forekomst i %	51
Tabell 27. Andel som oppgir at familien har hytte. Etter kommune. (%) N=536.....	54
Tabell 28. Andel som oppgir at familien har båt. Etter kommune. (%) N=536.....	54
Tabell 29. Andel som oppgir at familien har vært på ferie det siste året. Etter kommune. (%) N=543.....	54
Tabell 30. Når du har bursdag, hva synes du er viktigst? Etter kjønn (%) N=542	56
Tabell 31. Andel som har det veldig bra/bra, passe, eller dårlig/veldig dårlig. Etter selvopplevd økonomi* (%) N=530.....	57
Tabell 32. Andel som deltar fast på ulike organiserte fritidsaktiviteter. Etter kjønn. (%) N=543	61
Tabell 33. Andel gutter og jenter i som deltar fast på ulike fritidsaktiviteter, rangert etter forekomst. (%)	62
Tabell 34. Andel som deltar på orientering, friidrett, korps, speider og ballspill. Etter kommune. (%) N=543	63
Tabell 35. Antall aktiviteter barna deltar på. Etter kommune*. (%) N=536.....	64
Tabell 36. Oppfatninger om deltakelse på organiserte fritidsaktiviteter. Etter kommune. (%) N=538.....	65
Tabell 37. Oppfatninger om deltakelse på organiserte fritidsaktiviteter. Etter antall aktiviteter de deltar på *. (%) N=528.....	66
Tabell 38. Andel som har det veldig bra/bra, passe, eller dårlig/veldig dårlig. Etter antall aktiviteter de deltar på *. (%) N=523.....	67
Tabell 39. Andel av barna som gjør ulike sosiale aktiviteter i fritiden. Etter hyppighet. (%).....	69
Tabell 40. Andel av barna som gjør ulike fysiske aktiviteter	

utendørs i fritiden. Etter hyppighet. (%)	70
Tabell 41. Andel som sykler/skater. Etter kommune. (%) N=505.....	71
Tabell 42. Andel gutter som er ute med venner og sykler/skater. Etter hyppighet. (%).....	71
Tabell 43. Andel jenter som er ute med venner og sykler/skater. Etter hyppighet. (%).....	72
Tabell 44. Andel av barna som driver med ulike skjermaktiviteter. Etter hyppighet. (%).....	73
Tabell 45. Andel gutter som spiller data e.l. Etter hyppighet. (%)	74
Tabell 46. Andel jenter som spiller data e.l. Etter hyppighet. (%).....	74
Tabell 47. Andel av barna som hører på eller spiller musikk. Etter hyppighet. (%).....	75
Tabell 48. Andel gutter som hører på musikk og/eller spiller et musikkinstrument. Etter hyppighet. (%)	75
Tabell 49. Andel jenter som hører på musikk og/eller spiller et musikkinstrument. Etter hyppighet. (%)	76
Tabell 50. Andel av barna som driver med ulike kreative aktiviteter. Etter hyppighet. (%).....	76
Tabell 51. Andel gutter som lager ting med hendene, bygger lego og tegner/maler. Etter hyppighet. (%).....	77
Tabell 52. Andel jenter som lager ting med hendene, bygger lego og tegner/maler. Etter hyppighet. (%).....	77
Tabell 53. Andel av barna som driver med ulike intellektuelle aktiviteter. Etter hyppighet. (%).....	78
Tabell 54. Andel gutter som leser bøker eller blader, skriver og gjør lekser. Etter hyppighet. (%)	79
Tabell 55. Andel jenter som leser bøker eller blader, skriver og gjør lekser. Etter hyppighet. (%)	79
Tabell 56. Andel av barna som leser bøker sjelden, noen ganger og ofte. Etter syn på vanskelighet ved lesing. (%) N=469.....	81
Tabell 57. Syn på om det er nok å finne på der de bor. Etter kommune. (%) N=450.....	82
Tabell 58. Andel som har det bra/veldig bra, passe eller dårlig/veldig dårlig. Etter om de synes det er nok å finne på der de bor.* (%) . N=444.....	82
Tabell 59. Andel som benytter seg av ulike kulturtilbud. Etter hyppighet. (%).....	83
Tabell 60. Andel barn som har besøkt svømmehallen sjelden, noen ganger og ofte. Etter kommune * (%) (N=516).....	84
Tabell 61. Andel barn som har besøkt biblioteket sjelden, noen ganger og ofte. Etter kommune * (%) (N=516).....	84
Tabell 62. Andel som har vært på ulike kulturarenaer. Etter hyppighet. (%).....	85

Tabell 63. Andel som har vært på sportsarrangement. Etter kommune*. (%) N=519.....	87
Tabell 64. Andel som har vært på religiøst møte. Etter kommune*. (%) N=519.....	87
Tabell 65. Syn på størrelsen på kulturtilbudet. Etter kommune. (%) N=416.....	88
Tabell 66. Andel av barna som gjør ulike former for husarbeid. Etter hyppighet. (%).....	90
Tabell 67. Andel av barna som utfører ulike omsorgsoppgaver. Etter hyppighet. (%).....	90
Tabell 68. Andel gutter som lager mat/baker. Etter hyppighet. (%).....	91
Tabell 69. Andel jenter som lager mat/baker. Etter hyppighet. (%).....	91
Tabell 70. «Hvor viktig er det hjemme hos deg at du hjelper til hjemme?» Etter kjønn. (%) N=537.....	92
Tabell 71. Hvem barna velger å snakke med hvis de er bekymret. Etter hyppighet. (%).....	96
Tabell 72. Andel som deler gleder med forskjellige personer. Etter hyppighet. (%).....	98
Tabell 73. Andel gutter som forteller om sine bekymringer til mor, venner og søsken. Etter hyppighet. (%).....	99
Tabell 74. Andel jenter som forteller om sine bekymringer til mor, venner og søsken. Etter hyppighet. (%).....	99
Tabell 75. Andel gutter som deler gleder med venner og mor. Etter hyppighet. (%).....	99
Tabell 76. Andel jenter som deler gleder med venner og mor. Etter hyppighet. (%).....	99
Tabell 77. Har du noen som du regner som bestevennen din? (%) N=781.....	101
Tabell 78. Hvem er du sammen med på fritiden? (%) N= 535.....	103
Tabell 79. Andel som har det bra/veldig bra, passe eller dårlig/veldig dårlig. Etter vennsrelasjoner* (%). N=522.....	103
Tabell 80. Andel som har opplevd å bli mobbet eller plaget av andre aldri, noen ganger og mange ganger. Etter kjønn (%) N=533.....	106
Tabell 81. Andel som har opplevd å bli mobbet eller plaget av andre aldri, noen ganger og mange ganger. Etter kommune. (%) N=533.....	106
Tabell 82. Andel som oppgir at de har mobbet eller plaget andre. Etter om de har blitt mobbet og plaget selv* (%). N=532.....	108
Tabell 83. Andel som har vært med på å mobbe eller plage andre aldri, noen ganger og mange ganger. Etter kjønn. (%) N=535.....	109
Tabell 84. Andel som har vært med på å mobbe eller plage andre aldri, noen ganger og mange ganger. Etter kommune (%) N=535.....	110
Tabell 85. Andel som har det veldig bra, bra, passe, dårlig eller veldig	

dårlig. Etter om de har opplevd å bli mobbet eller plaget selv*. (%) N=525	111
Tabell 86. Verdiorienteringer	113
Tabell 87. Andel gutter og jenter som har krysset av for ulike påstander om fremtiden. (%). N=542	114
Tabell 88. Andel som har krysset av for ulike påstander om fremtiden. Etter kommune (%). N=542.....	115
Tabell 89. Andel som aldri, noen ganger og mange ganger bekymrer seg for fremtiden. Etter hvordan de har det.* (%). N=532	117

Figurer

Figur 1. Rekrutteringsprosessen	19
Figur 2. Universet og utvalget for undersøkelsen.....	20
Figur 3. Kart over kommunene i Lindesnes regionen.....	26
Figur 4. Kart over kommunene i Østre Agder regionen	26
Figur 5. Kommunefordelingen i utvalget (%). N=545	30
Figur 6. Kjønnfordelingen i utvalget. (%). N=543	30
Figur 7. Fordeling etter hvem barna bor sammen med (%) N=544	31
Figur 8. Syn på egen helse. (%) N= 544	35
Figur 9. Hvordan har barna det? N=534	39
Figur 10. I forhold til andre familier der du bor, synes du familien din har dårligere råd, likt som de andre eller bedre råd enn de andre? N=549	53
Figur 11. Antall aktiviteter barna deltar på. N=544.....	60
Figur 12. Andel som har ingen, en eller flere bestevenner. (%) N=531	100
Figur 13. Hvem pleier du å være sammen med på fritiden? (%) N=536....	102
Figur 14. Andel som har blitt plaget eller mobbet av andre aldri, noen ganger og mange ganger (%) N=534	105
Figur 15. Andel som oppgir at de har vært med på å mobbe eller plage andre aldri, noen ganger og mange ganger. (%) N=536	108
Figur 16. Andel som aldri, noen ganger eller ofte bekymrer seg for fremtiden. N=541	116

Sammendrag

I denne rapporten presenteres andre sett av de første analysene fra prosjektet «Barns levekår og hverdagsliv», som er finansiert av Sørlandets kompetansecfond, Aust-Agder kompetansecfond og Senter for likestilling ved Universitetet i Agder. Prosjektet springer ut fra forskning som viser at Agder har særlige utfordringer knyttet til levekår og likestilling, og at denne situasjonen har vart over tid. Formålet med prosjektet er å belyse barns situasjon i et levekårsperspektiv, både her og nå og med tanke på fremtiden. Levekår sees i denne sammenheng i et ressursperspektiv, og forstås ut fra Allardts velferdsbegrep, der dimensjonene å ha (materielle ressurser), å være (deltakelse og kulturelle ressurser) og å elske (sosiale ressurser) legges til grunn.

Datainnsamlingen har blitt gjennomført i to runder, og det foreligger en egen rapport fra første runde (Nilsen et al. 2012). Datamaterialet fra undersøkelsens andre runde, som denne rapporten er basert på, består av 549 spørreskjema som er besvart av femteklassinger ved 25 skoler i kommunene Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes. Datainnsamlingen ble gjennomført i løpet av skoletiden mens det var en forsker til stede. Kommunene i utvalget varierer i størrelse og beliggenhet/sentralitet, og er lokalisert i to ulike regioner i Agder, hhv Østre Agder (Arendal, Froland og Grimstad) og Lindesnes regionen (Mandal og Lindesnes). Det har i tillegg blitt samlet inn spørreskjema fra barnas foresatte. I denne rapporten er det imidlertid kun barneskjemaene fra datainnsamlingens andre runde, som ble gjennomført fra januar til mars 2012, som legges til grunn. Svarprosenten i dette datamaterialet er på 60%.

Problemstillingene som belyses er hvordan hverdagslivet arter seg for barn i de fem Agder-kommunene, med fokus på dimensjonene å ha, å være og å elske, og hvorvidt det kan identifiseres noen systematiske sammenhenger mellom barnas bosted og kjønn, og hvordan hverdagslivet arter seg langs de samme dimensjonene. Rapporten består hovedsakelig av bivariate analyser mellom ulike forhold knyttet til levekårsdimensjonene og variablene bosted (kommune) og kjønn.

Utvalget

Variasjonen i størrelse mellom kommunene varierer og dette gjenspeiles i utvalget. Fordelingen mellom gutter og jenter er lik. Andelen barn med innvandrerbakgrunn er lav, og det er også grunn til å anta at det er en viss underrepresentasjon av barn fra såkalte ressursvake familier. Sammenlignet med nasjonale tall er det flere av barna i utvalget som bor med begge foreldrene.

Et stort flertall av barna rapporterer å ha god helse. Skolearbeidet går også bra for de aller fleste. Over en fjerdedel av barna oppgir at de sjelden strever med å lese og skrive. Derimot oppgir litt over halvparten at de noen ganger strever med å konsentrere seg, mens litt færre sier at de sjelden strever med det. For alle disse spørsmålene finner vi en liten variasjon mellom kommunene, men den er ikke statistisk signifikant. Derimot finner vi at det er klare kjønnsforskjeller som det er viktig å være oppmerksom på. Det er guttene som strever mest med skolearbeidet, og særlig gjelder det å skrive og å konsentrere seg. Det er klare sammenhenger mellom hvordan barna opplever at de har det og hvordan helsen, konsentrasjonsevnen og evnen deres til å skrive er. Dette er et viktig funn ettersom det synliggjør at forhold som helse, konsentrasjonsevne, faglige evner og generell opplevelse av trivsel henger sammen.

Å ha

Det er relativt liten forskjell mellom hva barna i de ulike kommunene har. Barnas standardpakke, det vil si minimumsstandarden for hva man forventes å ha ut fra samfunnets normer, er lik på tvers av kommunegrensene, og består av sykkel, mobiltelefon, sovepose, skøyter, langrennsski/turski, playstation/x-box e.l., Gamboy/DS/PSP e.l. og mer enn 15 bøker. Forskjellene mellom hva gutter og jenter eier er imidlertid litt større. Resultatene fra vårt utvalg viser at jentene i stor grad har de samme eiendelene som guttene har, bortsett fra Lego/byggesett, men at det i tillegg er vanlig for jentene å ha ting som forbindes med «myke» verdier, som kunstsaker, utkledningstøy, kosebamsler og elektronikk knyttet til musikk og kommunikasjon, som musikk-spiller, mobiltelefoner og profiler på nettet. Når kjønnsforskjellene blir mest fremtredende for det som kan betegnes som tradisjonelle leker, mens gutter og jenter er mer like i forhold til teknologiske nyvinninger, kan det se ut til at kjønnsforskjellene i forbruk avtar når nye gjenstander introduseres, og der forventninger knyttet til hva som er typisk guttelek og jentelek ikke er etablert.

Mer enn halvparten av barna har tilgang til båt, og mange også hytte. 89 % av barna oppgir at de har vært på ferie det siste året. Det å feriere må dermed betraktes som vanlig og forventet i moderne familier. Både for det å eie båt og hytte finner vi statistisk signifikante forskjeller mellom barn i ulike kommuner.

Når det gjelder bursdagsfeiringer opplever mange familier et stort kommersielt press. For barna er det imidlertid verken det å få mange gaver eller det å

feire på et kult sted som betyr mest, men derimot det å feire med hele familien.

Størstedelen av barna opplever at familien deres har like god råd som andre familier. Kun fem prosent opplever at de har dårligere råd. Fra fattigdomsforskningen vet vi at foreldre ofte skjerner barna for konsekvensene av materiell deprivasjon, og at barna derfor ikke i like stor grad som de voksne opplever at de er fattige. Funnene i dette prosjektet kan være uttrykk for den samme tendensen. Vi finner ikke noen variasjon mellom kommunene eller innad i kommuner som vi vet er økonomisk heterogene på dette spørsmålet, noe som kan tyde på at likhetsideologien står sterkt blant barna. Hovedinntrykket er at det oppleves som best å ha like god eller bedre råd enn andre.

Den materielle likheten mellom barna er tilsynelatende stor, både på tvers av bosted og på tvers av kjønn. Likevel må man være oppmerksom på at det kan skjule seg en del ulikheter og utenforskap bak dette bildet, som kan komme til uttrykk på andre måter, som i form av deltakelse. Det at likheten er så stor gjør det også ekstra vanskelig å være den som ikke har det «alle andre har», og faren for marginalisering er stor for de barna det gjelder.

Å være

Barna har en aktiv og organisert hverdag. Svarene fra barna viser at det er mer vanlig å delta på mange ulike fritidsaktiviteter fast enn ikke å delta på noen i det hele tatt. Dette vitner om at barnas hverdag i stor grad er institusjonalisert, og i samfunnsdebatten har man vært bekymret for om denne institusjonaliseringen har gjort barns hverdag for hektisk og stressende. Svarene fra barna antyder imidlertid at dette ikke er tilfelle. De fleste synes de deltar på en passelig mengde aktiviteter, mens hele 35% kunne ønsket å delta på flere. Vi finner også en statistisk signifikant sammenheng mellom hvor mange aktiviteter barna deltar på og hvordan de har det. Resultatet tyder på at «moderat» deltakelse i organiserte aktiviteter virker positivt inn på barnas trivsel.

Vi finner at det er en viss ulikhet i hvilke organiserte fritidsaktiviteter barna i de ulike kommunene deltar på, som tyder på at fritidstilbudet til barn er noe ulikt. Jevnt over er det barna i de minste kommunene som deltar på flest aktiviteter, selv om bredden i aktivitetstilbudet ikke er størst der.

Variasjonen i fritidsaktivitetene til gutter og jenter er imidlertid større. Mens ballspill er den desidert vanligste aktiviteten blant guttene, med 60% oppslutning, er variasjonen i hvilke aktiviteter de deltar på langt større blant jentene. Ballspill er riktignok også mest vanlig blant jentene (51% av jentene

deltar på dette), men avstanden til den nest vanligste aktiviteten, dans/ballete/turn (som har 39% oppslutning), er ikke like stor som avstanden til den nest vanligste aktiviteten for gutter, speideren, som har 18 % oppslutning. Repertoaret i fritidsaktiviteter ser med andre ord ut til å være større for jenter enn gutter, og det er også mer vanlig at jentene driver med aktiviteter som tradisjonelt forbindes med gutter, enn motsatt.

Til tross for at barnas hverdag i stor grad består av organiserte fritidsaktiviteter, synes ikke det å gå på bekostning av den uorganiserte fritiden. Resultatene viser at barna er aktive og sosiale også i den tiden som ikke er organisert. Barna oppgir at de ofte er sammen med venner, for det meste utendørs eller hos hverandre. Nesten halvparten av barna oppgir at de er ute sammen med venner oftere enn tre ganger i uka. En stor andel av barna oppgir at de sykler eller skater flere ganger i uka, og det er også relativt mange som går tur i skog og mark ukentlig. Det å spille kort eller brettspill er det mer vanlig at barna gjør sammen med familien enn sammen med venner. Selv om barna er sosiale og aktive, viser svarene at de også bruker mye tid foran skjermen. TV-titting forekommer hyppigst, etterfulgt av internett-surfing, dataspilling, bruk av håndholdte spill og det å se på film. For begge typer elektroniske spill er guttene de hyppigste brukerne. Derimot er jentene mer ivrige til å drive med kreative aktiviteter, som å høre på eller spille musikk, lage ting med hendene og tegne/male. Unntaket er å bygge lego. Her er guttene langt mer aktive enn jentene. Forskjellene mellom gutter og jenter er for det vi betegner som intellektuelle aktiviteter, det vil si å lese bøker eller blader, skrive og gjøre lekser, er mindre i dette utvalget enn det som kommer frem av forskning for øvrig. Resultatene viser at alle barna er plikttoppfyllende med tanke på leksene. Til tross for at forskjellene er små er det likevel slik at jentene i flertall for alle disse aktivitetene.

Et stort flertall av barna synes det er nok å finne på der de bor. De barna som er mest tilfredse med størrelsen på aktivitetstilbudet er også de som i størst grad rapporterer om god trivsel.

Av kulturarenaene bibliotek, svømmehall og kino er det svømmehall som er mest besøkt av barna. Her finner vi en relativt stor variasjon mellom kommunene. Det er barna i Lindesnes som besøker svømmehallen sjeldnest. Forskjellene mellom gutter og jenter er derimot liten. For kulturarenaene teater, konsert, museum, sirkus, fotballkamp, fornøylespark og religiøst møte, er det fornøylespark flesteparten av barna har besøkt mer enn fem ganger. Dette må ses i lys av at Kristiansand Dyrepark ligger omtrent midt i den aktuelle regionen, og mange av barna kan antas å ha eller ha hatt årskort der, samt at mange nok har vært i dyreparken med skolen, barnehagen e.l. Kun

1% av barna oppgir at de aldri har vært i fornøylespark. Det er også verdt å merke seg at brorparten av barna har besøk kulturarenaer som forbindes med høykultur, som teater, konsert og museum. Det gjelder også fotballkamp og religiøst møte. Kjønnsforskjellene er jevnt over små. Derimot finner vi en viss variasjon mellom kulturbruken til barna i de ulike kommunene, og først og fremst for sportsarrangement og religiøst møte. Dette er trolig et tegn på at kulturtilbudet er ulikt i kommunene, men det kan også tyde på at foreldrene i de ulike kommunene formidler ulike kulturelle preferanser til barna.

Om lag en tredjedel av barna oppgir at de ukentlig hjelper til med husarbeidet hjemme i form av å gå på butikken for foreldrene, lage mat/bake eller gjøre rent/rydde. Det er litt mindre vanlig at de smører matpakken selv, selv om nesten tre av ti ser ut til å gjøre det daglig. Blant de barna som har kjæledyr oppgir en tredjedel at de passer på dyret flere ganger i uka. Blant de som har mindre søsken oppgir litt over halvparten at de passer søsknene en eller flere ganger i uken. Vi finner at jentene bidrar mer enn guttene i form av å rydde/gjøre rent og lage mat/bake. Det er også flere jenter enn gutter som opplever at foreldrene forventer at de skal hjelpe til hjemme. For omsorgsoppgavene er imidlertid kjønnsforskjellene små.

Funnene våre vitner om at barnas aktiviteter er preget av likhet på tvers av bosted, og er sånn sett et uttrykk for en homogenisering av barndommen. Forskjellene som peker seg ut i forhold til bosted knytter seg først og fremst til barnas tilstedeværelse på kulturarenaer. Derimot finner vi en del forskjeller knyttet til kjønn som blant annet viser at jentene bidrar mer med husarbeid og benytter seg av et større repertoar av fritidsaktiviteter enn guttene. Bildet av at barn tilbringer mesteparten av fritiden passivt sittende foran en skjerm blir ikke underbygget av denne undersøkelsen. Barnas egne rapporteringer om fritiden vitner om at de er aktive og sosiale, både utendørs og inne, men at de også bruker tid foran skjermen.

Å elske

Barna ble spurt om hvem de går til når de er bekymret eller lei seg og hvem de går til for å dele sine gleder. I begge tilfellene oppgir den største andelen av barna at de går til mamma. Pappa er nummer to på listen og avstanden mellom de to er størst for bekymringer og sorger. Tendensen er at mens barna deler sine gleder med flere, er bekymringer og sorger noe de deler med færre, og først og fremst med mor. Jevnaldrende, det vil si venner og søsken, kommer også høyt oppe på listen. Når det gjelder bekymringer og sorger er det ikke uvanlig at barna henvender seg til læreren, mens det er mindre vanlig at de henvender seg til naboer eller slektninger. Dette er et uttrykk for at profesjonelle har overtatt mange av funksjonene til den tradisjonelle «nabo-

kona». Flere jenter enn gutter oppgir at de ofte snakker med mor, venner og lærer om både sorger og gleder. Jenters relasjoner synes med andre ord å bære preg av større fortrolighet enn guttenes.

Flesteparten av barna oppgir at de har flere bestevenner. Det er noe flere jenter enn gutter som har en bestemt bestevenn. 3% oppgir at de ikke har noen bestevenn. Det mest vanlige er at barna er sammen med en eller to faste venner i fritiden, men det også vanlig at de er sammen med en gruppe venner. 7% oppgir at de ikke så ofte er sammen med venner i fritiden. Kjønnsforskjellene er små i forhold til hvem de er sammen med i fritiden, og vi finner heller ingen variasjon mellom barna i de ulike kommunene. De barna som har mange bestevenner oppgir at de trives best, mens de barna som ikke har noen bestevenner trives minst.

På spørsmål om barna har opplevd å bli mobbet eller plaget oppgir litt under halvparten at de aldri har opplevd det, mens 47% oppgir at de har opplevd det noen ganger og 8% oppgir at de har opplevd det mange ganger. Andelen som har opplevd å bli mobbet eller plaget er med andre ord betydelig høyere enn i tilsvarende undersøkelser. Dette må imidlertid tilskrives spørsmålsformuleringen som omfattet både mobbing og plaging. Fra datainnsamlingen vet vi at mange som krysset av for at de hadde opplevd dette hadde søskenkrangling i tankene. Vi finner at det er liten forskjell mellom i hvilken grad gutter og jenter har opplevd å bli mobbet eller plaget. Variasjon mellom kommunene er også liten. Derimot finner vi betydelige variasjoner mellom skolene som inngår i utvalget. Det ser med andre ord ut til at noen skoler utpeker seg ved å ha en større mobbeproblematikk enn andre. Andelen som oppgir at de har vært med på å mobbe eller plage andre er lavere enn andelen som har opplevd å bli mobbet eller plaget selv. Også her er kjønnsforskjellene små, men med en liten tendens til at guttene mobber og plager andre oftere enn jentene. Vi finner ingen statistisk signifikant forskjell mellom kommunene og skolene. Blant de som har vært med på å mobbe eller plage andre er det også en stor andel som selv har opplevd å bli mobbet eller plaget. Mobberne er med andre ord ofte også mobbeofre. Ikke overraskende er trivselen dårligst blant de barna som har opplevd å bli mobbet eller plaget mange ganger. Gitt at det er variasjoner mellom skolene, synes det å være behov for å kartlegge og sammenligne mobbeinnsatsen på skolenivå, med sikte på å utvikle best mulig praksis i forhold til å forebygge mobbing.

Hva med fremtiden?

Å spørre en tiåring om hva som er hans eller hennes ønsker for fremtiden gir ikke grunnlag for noen spådom om hvordan fremtiden faktisk blir. Derimot gir det en indikasjon om barnas verdiorienteringer. Svarfordelingen viser at

både gutter og jenter setter det å skaffe seg en god utdanning høyt. Det er 63% av barna som har krysset av for dette. Vi finner ingen vesentlig forskjell mellom barna i de ulike kommunene, i motsetning til undersøkelsens første runde der vi så en tendens til at flere av barn i de kommunene med høyest utdanningsnivå hadde krysset av for dette, sammenlignet med resten av utvalget. Forskjellene mellom guttenes og jentenes verdiorienteringer er generelt sett noe mindre enn forventet. Likevel er det noen tydelige forskjeller som viser at jentene fremstår som mer familieorienterte enn guttene, mens guttene fremstår som mer materialistisk og individualistisk orienterte enn jentene.

Litt over halvparten av barna oppgir at de noen ganger bekymrer seg for fremtiden. Kun 5% sier at de ofte bekymrer seg. Tendensen er at jo bedre barna har det, desto mindre bekymrer de seg for fremtiden, og motsatt.

Oppsummering

Alt i alt finner vi at det er forholdsvis liten variasjon mellom barns hverdagsliv i de ulike kommunene. Dette tyder på at barndommen i stor grad er homogen, og at bosted spiller en mindre rolle for hva barna eier, hva de gjør i fritiden og hvordan de har det med vennene sine. Det betyr imidlertid ikke at det ikke er forskjeller mellom barna. For eksempel antas familiens ressurser å ha avgjørende betydning for barnas oppvekstsvilkår. Når mye er likt blir også forskjellene usynliggjort, og opplevelsen av å være annerledes kan dermed bli vanskeligere for de det gjelder. Det er behov for mer kunnskap om hvem som skiller seg ut, hvordan de skiller seg ut og hvilke konsekvenser det har for barnas trivsel og framtidsoverretning.

For kjønn er forskjellene tydeligere, selv om det også her er likhetene som fremstår som mest interessante. Tendensen er at det er på de tradisjonelle områdene, som hva slags leker de har, hjemmearbeid og skolearbeid, at forskjellene mellom kjønn opprettholdes, mens likheten mellom gutter og jenter er større på de nyere områdene, som bruk av mobiltelefon og internett. Det er også en tendens til at jentenes repertoar med hensyn til fritidsaktiviteter er større enn guttenes. Sett i lys av regionens likestillingsutfordringer kan det at forskjellene ikke er større i barnealder tas som et positivt signal. Det er imidlertid behov for mer forskning på foreldres sosialiseringstrategier ovenfor gutter og jenter, og hvilken betydning deres egne praksiser har for kjønnssoialiseringen.

1 Innledning

Bakgrunn for prosjektet

Levekårssituasjonen i Agder har over tid vakt bekymring. Statistisk Sentralbyrå sin levekårsindeks viser at levekårsutfordringene er større i Agder enn ellers i landet og at utfordringene har vedvart over tid. Dette knytter seg i stor grad til yrkesdeltakelse. Agder har en høyere andel uføre enn landet for øvrig, og mange kommuner opplever stort frafall fra arbeidslivet på grunn av uførhet (Dale et al. 2011, Johnsen og Normann 2012). Andelen arbeidsledige har stort sett ligget noe over landsgjennomsnittet, og flere kommuner har også en stor andel unge som faller ut fra videregående opplæring (Dale et al. 2012). Agder har også en høyere andel kvinner som arbeider deltid enn ellers i landet (ibid). Dette, sammen med en rekke andre forhold, bidrar til at Agder også scorer lavt på likestillingsindeksen¹. Variasjonen mellom kommunene i Agder er imidlertid relativt stor. Mens noen kommuner utpeker seg med gjennomgående lave scores, er det andre som ligger tett opp til det som er gjennomsnittet på landsbasis. Agderforskning har i flere prosjekter studert forekomsten og mulige årsaker til levekårssituasjonen i Agder (se f.eks. Røed 1993, Skaar et al. 1996, Ellingsen 2008, Ellingsen et al. 2009a, Ellingsen et al. 2009b, Dale et al. 2011), og samspillet mellom levekår og likestilling (Magnussen et al. 2005, Skarpenes og Nilsen 2011). Forskningen har avdekket komplekse årsakssammenhenger som både knytter seg til et svakt og ensidig arbeidsmarked, samt kulturelle holdninger (som eksempelvis høy grad av religiøsitet, «trygdekultur») og praksiser. Funnene tyder med andre ord på at levekårssituasjonen er en konsekvens av samspillet mellom samfunnsmessige strukturer og en kultur med dype røtter, som reproduseres fra en generasjon til den neste.

Prosjektet «Barns levekår og hverdagsliv» må sees i sammenheng med denne forskningen. I dette prosjektet har vi vært opptatt av å studere hvordan hverdagslivet arter seg for barn i ulike situasjoner og med ulik bakgrunn, sett fra barnas perspektiv. Barnas svar på undersøkelsen utgjør det største og viktigste materialet for prosjektet. I tillegg har vi bedt foreldre og foresatte om å fylle inn et enklere spørreskjema som gir oss mer konkret informasjon om barnas familieforhold og forhold i hjemmet. Denne kombinasjonen mellom

¹ Levekårs- og likestillingsindeksen det her henvises til er nå begge ute av drift. Levekårsindeksen ble lagt ned i 2009, og likestillingsindeksen i 2010. Variablene som inngikk i indeksene gir likevel fremdeles ulike tilfang for å belyse levekår- og likestillingssituasjonen i kommunene, selv om indeksene ikke lenger benyttes som et samlet nasjonalt mål.

barn og voksensurvey gjør dette datamaterialet unikt i sitt slag i Norge. Vi er opptatt av å studere mulige sammenhenger mellom variabler som kjønn, bosted, familieforhold og forhold som knytter seg til barnas hverdagsliv, som for eksempel deltakelse i fritidsaktiviteter, vennskap, hva de eier og hvilke tanker de har om fremtiden.

Ettersom barndom og oppvekst stadig er i endring er det i seg selv interessant å vite hva barn har og gjør, hvordan de har det med mennesker rundt seg, og hva de tenker om fremtiden, anno 2011/12. I tillegg vil prosjektet kunne bidra til å identifisere eventuelle ulikheter mellom barn i ulike situasjoner, som både er av betydning for deres hverdagsliv her og nå, og som kan få betydning for deres fremtidige valg og preferanser. Resultatene fra prosjektet kan ikke brukes til å si hvordan fremtiden vil bli. Likevel kan prosjektet bidra med kunnskap som, sammenholdt med den kunnskapen vi allerede har om sammenhenger mellom oppvekstforhold og livsvalg som gjøres i voksen alder, kan fortelle oss noe om hvilke muligheter og utfordringer som den oppvoksende generasjon i Agder står overfor. Slik kunnskap danner et grunnlag som kan sette beslutningstakere bedre i stand til å treffe riktige beslutninger om tiltak og virkemidler som berører barn og unge.

Undersøkelsen bidrar med andre ord til å svare på et behov for mer kunnskap om levekårssituasjonen i Agder. Prosjektet har i så henseende en *lokal interesse*. Samtidig bidrar undersøkelsen med oppdatert kunnskap om hvordan barns hverdagsliv arter seg. Oppvekst er dynamisk, og dette innebærer et stadig behov for ny kunnskap om barns oppvekstforhold. Selv om prosjektet har en regional forankring er det grunn til å anta at en undersøkelse om barns oppvekstforhold i Agder også har relevans utover regionen. Prosjektet har derfor også en nasjonal interesse – ikke minst for politikere og forvaltere av barns interesser. Prosjektet har med andre ord en generell *politisk interesse*. Utover dette har prosjektet en åpenbar *sosiologisk og metodologisk interesse*.

I denne rapporten har vi i all hovedsak lagt vekt på å formidle funn som er av regional og politisk interesse (først og fremst lokalt). Datamaterialet er svært omfattende og vi har måttet gjøre noen avgrensninger i forhold til hva vi skal presentere i den første rapporteringen. I denne omgang vil vi konsentrere oss om barneutvalget i sin helhet, og ikke gjøre særskilte og mer dyptgående analyser på utvalgte sosiale grupper eller bestemte tema. Dette har både en faglig og en pragmatisk årsak. Faglig sett er det relevant å få frem «det store bildet» for å ha et bakteppe å kunne sammenligne med og holde spesielle funn opp i mot. Hva er vanlig og hva er mindre vanlig for barn i denne aldersgruppen, sett under ett? Den pragmatiske årsaken ligger i at mer fokuserte analyser av spesiell tematikk opp i mot bakgrunnsvariabler som for

eksempel foreldrenes inntekt, sysselsetting, utdanning og familiesammensetning, krever omfattende databehandling og teoretisk forankring. Dette anser vi som mer egnet for faglige artikler. Vårt ønske har vært å få gitt en tilbakemelding om funn til de kommunene som har deltatt i undersøkelsen så tidlig som mulig. Vi har derfor i denne omgang valgt å konsentrere oss om velferdsdimensjonene slik de er skissert av Allardt (1975), og vil først og fremst knytte dette til de uavhengige variablene kjønn og bosted (kommune). Noen steder vil resultatene presenteres kommunevis, mens det andre steder vil være sammenhengene med barnets kjønn som gir de mest interessante resultatene.

Prosjektet inngår i Agderforsknings levekårsprogram som er finansiert av Sørlandets kompetansefond. I tillegg har Aust-Agder kompetansefond og Senter for likestilling ved UiA bidratt med finansiering til prosjektet. Prosjektet ble igangsatt høsten 2011 i kommunene Kristiansand, Søgne, Songdalen, Vennesla, Lillesand, Birkenes og Iveland, og datainnsamlingen ble gjennomført fra oktober til desember. Det foreligger en egen rapport fra den første runden av datainnsamlingen (Nilsen et al. 2012). Våren 2012 startet vi opp med en ny runde med datainnsamling i kommunene Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes. Denne rapporten er basert på datamaterialet som ble innsamlet i datainnsamlingens andre runde. Rapportenes første og andre kapittel er tilnærmet identiske, mens de påfølgende kapitlene er basert på de funnene som fremkommer i de to datasettene, og skiller seg derfor substansielt fra hverandre selv om de er strukturert på samme måte. Det er imidlertid naturlig å se de to rapportene i sammenheng.

Disse to datasettene utgjør til sammen et stort og robust materiale, og er unikt i den forstand at den innsamlede informasjonen fra barn og foreldre kan kobles sammen. Dette gir et utgangspunkt for å studere sammenhenger mellom foreldres levekår og barnets hverdagsliv. I tiden framover vil vi foreta analyser på mer spesifikke problemstillinger på bakgrunn av et samlet datamateriale fra Agderfylkene.

Om levekårsbegrepet

Begrepet levekår har ikke noe entydig meningsinnhold. Bruken av begrepet vil blant annet avhenge av hvilke forhold man ønsker å belyse, og hva man oppfatter som sentralt for menneskers liv, muligheter og velvære. Levekår vil derfor oppfattes ulikt av ulike mennesker og i ulike kontekster. Denne mangelen på et entydig meningsinnhold kompliserer arbeidet med å forske på og jobbe med levekårproblematikk (Ellingsen et al. 2009a).

Et vanlig utgangspunkt i studier av levekår synes imidlertid å være at begrepet omhandler forhold som har med enkeltindividers eller grupperes *ressurs-situasjon* å gjøre (Allardt 1975). Innenfor en slik forståelse dreier levekår seg om menneskers tilgang på ressurser, og da særlig økonomiske/materielle ressurser, som de kan bruke til å påvirke sin egen livssituasjon. Levekår dreier seg med andre ord om menneskers velferd, men er ikke i seg selv et fullstendig mål på velferd. Allardt (ibid) anvender et velferdsbegrep som han knytter til de tre dimensjonene *å ha*, *å være* og *å elske*. Økonomiske og materielle ressurser, som inntekt, boligstandard, sysselsetting, men også helse og utdanning, knytter han til det *å ha*. Forhold som fritidssysler, anseelse og politiske ressurser, knytter han til det *å være*, mens menneskelig samhandling, vennskaps- og familierelasjoner knytter han til det *å elske*. De tre dimensjonene er tett sammenvevd. Deltakelse i arbeid, på skole og på ulike fritids- og sosiale arenaer skaper i følge Allardt velferd – både i forhold til å ha, å elske og å være. Allardt skiller imidlertid mellom levekår (behov for å ha) og livskvalitet (behovet for å elske og å være).

I levekårsforskningen er det ofte forhold knyttet til dimensjonen å ha som vektlegges. Et eksempel er SSBs levekårsindeks, som i følge Ellingsen et al. (2009a) baserer seg på et smalt levekårsbegrep der det hovedsakelig er indikatorer på økonomisk marginalisering som blir vektlagt.

I vår undersøkelse er vi opptatt av sammenhengene mellom de tre dimensjonene, og vi anvender følgelig et levekårsbegrep som har et bredere meningsinnhold enn det som omfattes av det materielle. Skal vi forstå forhold knyttet til sosial reproduksjon av levekårsforskjeller må vi gå ut over de materielle og økonomiske forutsetningene og forsøke å gripe en større del av livssituasjonen til individene. Undersøkelsen omhandler i så måte barns velferd, snarere enn barns levekår. Vi har likevel valgt å holde fast på levekårsbegrepet ettersom prosjektet springer ut fra levekårsforskning. Vi har imidlertid valgt å omtale undersøkelsen som en studie av barns levekår og hverdagsliv for å synliggjøre at vi er opptatt av sammenhengene mellom det å ha og det å være og det å elske.

Problemstillinger

I lys av de avgrensningene og tilnærmingene vi har redegjort for så langt har vi i denne rapporten fokus på følgende problemstillinger:

- Hvordan arter hverdagslivet seg for barn i de fem Agder kommunene Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes, med fokus på dimensjonene å ha, å være og å elske?

- Kan det identifiseres noen systematiske sammenhenger mellom barnas bosted og kjønn, og hvordan hverdagslivet arter seg langs de samme dimensjonene?

Rapportens oppbygning

I neste kapittel bretter vi ut noe av det teoretiske landskapet vi beveger oss i. Vi ser på noen kjennetegn ved oppvekstforholdene til barn dag, og har en relativt kort gjennomgang av noe av den forskningen som tidligere er gjort på barns levekår. I kapittelet etter viser vi hvordan undersøkelsen er gjennomført metodisk og beskriver rekrutteringen og størrelsen på utvalget. Kapittel 4 gir en beskrivelse av kommunene i utvalget og noen demografiske kjennetegn ved de som har deltatt i undersøkelsen. I dette kapittelet vil vi også presentere hvordan barnas subjektive opplevelse er av egen helse, hvordan de opplever det å lese, skrive og konsentrere seg og hvordan de selv opplever at de har det, fordeler seg. Disse subjektive opplevelsene presenteres her fordi de vil trekkes inn som sammenligningsvariable i analysen på ulike steder i de andre kapitlene.

Kapitlene 5, 6 og 7 beskriver de funn som kommer frem av undersøkelsen, knyttet til dimensjonene til Allardt (1975); å ha, å være og å elske. Å ha omhandler barnas materielle ressurser, hva de eier, hvor de drar på ferie, hvordan de opplever familieøkonomien, og hvordan de foretrekker å feire bursdagene sine. Å være omhandler barnas fritid, hvilke organiserte og uorganiserte aktiviteter de holder på med, hvor aktive de er på ulike kulturelle arenaer, og i hvilken grad de bidrar hjemme med husarbeid og omsorgsoppgaver. Å elske omhandler barnas sosiale liv, hvem de går til med gleder og bekymringer, hvem de er sammen med, og i hvilken grad det forekommer mobbing og plaging blant barna. I alle kapitlene har vi et spesifikt fokus på betydningen av kjønn og bosted (kommune), og trekker frem forskjeller og likheter der det er relevant. Kapittel 8 omhandler barnas fremtidsperspektiver. Hvilke ønsker har de for fremtiden, og i hvilken grad bekymrer de seg for fremtiden? I kapittel 9 samler vi trådene, og oppsummerer og drøfter noen av de tendensene som kommer frem i kapitlene foran.

2 Barns levekår og hverdagsliv

Hva kjennetegner moderne barndom?

Barndom er noe vi alle har en formening om hva er, og i et samfunn pleier oppfatningene om dette å være ganske likeartet. Likevel vil de fleste også være enige i at barndommen er i stadig endring – det å være barn i dag er betydelig annerledes enn det var for tjue år siden, og i hvert fall for femti år siden. Barndommen forandrer seg med andre ord i tid. Det å være barn i Norge skiller seg også fra det å være barn i andre land, og det å være barn på landet skiller seg fra det å være barn i byen. Barndommen er altså også foranderlig i rom. Barndommens vilkår må derfor studeres i flere typer omgivelser.

I dette prosjektet er konteksten Norge, nærmere bestemt kommuner i Agder, anno 2011/12. Som nevnt innledningsvis har denne konteksten på aggregert nivå noen særlige kjennetegn hva angår levekår. Likevel er det stor variasjon i barnas oppvekstomgivelser. Noen bor på små steder og noen bor på store steder eller i byen. Noen bor i hus med hage, andre bor i leiligheter. De fleste har en eller to foreldre, andre har andre voksne som de bor sammen med. Noen har foreldre som arbeider mye, andre har foreldre som er mye hjemme. Likevel har alle barna det til felles at de vokser opp i et moderne samfunn i en rik del av verden. Vi kan omtale dette som moderne barndom.

Inspirert av boka *Moderne barndom* av Ivar Frønes (2011) kan det identifiseres tre tendenser som kan sies å kjennetegne oppveksten til barn i det moderne Norge; demokratisering, institusjonalisering og profesjonalisering (Nilsen 2005).

Den første tendensen, *demokratisering*, omhandler først og fremst forholdet mellom familiemedlemmene. Den moderne familie skiller seg fra femtitallets idealtypiske familie, der relasjonene var hierarkisk organisert med far på topp og barnet på bunnen (i allfall sett utenfra). I femtittallsfamilien var foreldrenes, og særlig fars, autoritet uomtvistelig, og et viktig element i oppdragelsen var lydighet. Den moderne familie betegnes i motsetning til dette som en symmetrisk familie der autoritetsforholdene er mindre tydelige. Denne utviklingen har både sammenheng med kvinners økte sysselsetting og påfølgende endringer i kjønnsrollemønsteret, en generell demokratiseringstendens, og en endring av barns rolle og posisjon i samfunnet. Utviklingen har også konsekvenser for hvordan familielivet organiseres og arter seg. De endringene denne utviklingen har medført for forholdet mellom foreldre og barn er særlig relevante for denne undersøkelsen. Barn i moderne familier

har mer de skal ha sagt, og har foreldre som i større grad er lydøre og tar hensyn til deres synspunkt enn tilfellet var for den idealtypiske femtitalfsfamilien. Ofte omtales også den moderne familien som en forhandlingsfamilie. En følge av dette er at barna oppdras annerledes. Verdier som lydighet har blitt mindre viktig mens oppdragelse til selvstendighet og uavhengighet har fått økt betydning.

Den andre tendensen, *institusjonalisering*, handler om økningen i barns oppholdstid i institusjoner, som barnehage, skole og SFO, men også organiserte fritidsaktiviteter. Økningen har særlig vært stor for de minste barna, med massiv barnehageutbygging og innføringen av obligatorisk skolegang for 6-åringer. Familiens rolle i sosialiseringen av barna har dermed blitt supplert med andre aktører, og i særlig grad profesjonelle. Institusjonaliseringen må derfor sees i sammenheng med den tredje tendensen, nemlig *profesjonalisering*. I dette ligger det at barn tilbringer stadig mer tid sammen med profesjonelle voksne. I tillegg har foreldrerollen blitt mer profesjonalisert i den forstand at foreldre i dag har en annen tilnærming til foreldrerollen enn tidligere. Det å være foreldre oppfattes ikke som noe man intuitivt behersker, men snarere som noe som krever konstant refleksivitet og kunnskapsinnhenting. Egne foreldres kompetanse kommer ofte til kort i denne søken etter kunnskap om barnet og foreldrerollen, og etterspørselen etter håndbøker, familiespalter i tidsskrifter, kurs og annen profesjonell bistand er derfor stor. De to tendensene bidrar til at barndommen blir mer likeartet på tvers av sted og familietilhørighet. Foreldre oppsøker de samme kildene for å få kunnskap, barna skal gjennom den samme opplæringen (slik den er beskrevet i læreplanen for skoler og rammeplan for barnehager), de har i stor grad tilgang til de samme offentlige tjenestene, og de har i stor grad de samme kulturelle referansene fra barne-TV, bøker, reklamer osv. Samtidig er barndommen i dag differensiert på nye måter ved at repertoaret å velge i har blitt større. Det er ikke lenger sånn at «alle» spiser middag klokka fire, når far kommer hjem fra jobb, løper på fotballtrening klokka fem og ser på NRKs barne-TV klokka seks. Fleksible arbeidsdager gjør at middagen (som like gjerne kan være tilberedt av far som mor) gjerne kan stå på bordet klokka syv. Bredden i fritidstilbudet gjør at barnet har langt flere organiserte aktiviteter enn fotball å velge blant, og bredden i medietilbudet gjør at barnet kan zappe mellom en mengde nasjonale og internasjonale TV-kanaler til alle døgnets tider. Men selv om betingelsene i samfunnet barn vokser opp i stadig endrer seg er likevel disse betingelsene i stor grad like for alle barn, uavhengig av hvor i landet de bor og hva slags familie de vokser opp i. Likevel vet vi at det er forskjeller i barns faktiske oppvekstforhold, som henger sammen med både bosted og familieforhold.

I undersøkelsen om barns levekår og hverdagsliv på Agder har vi vært opptatt av å få tak i informasjon som kan fortelle oss noe om både likheter og ulikheter i barns oppvekstforhold, og hvordan barndom og oppvekst varierer i forhold til familieforhold, bosted og kjønn. I denne rapporten har gir vi en beskrivelse av variasjoner i barns levekår og hverdagsliv mellom kommuner i Agder og mellom gutter og jenter. I senere analyser vil vi gå nærmere inn i ulike sider ved den mer komplekse dimensjonen familiebakgrunn. Vi vil likevel kort ta for oss betydningen av å fokusere på alle disse dimensjonene i forskning på barns oppvekst.

Hvilken betydning har familiebakgrunn for barns velferd?

Det er en bred oppfatning at familiebakgrunn spiller en meget viktig rolle for hvilke valg man tar og hvordan man håndterer livet sitt. Spørsmål knyttet til familiebakgrunn, som foreldres yrke, inntekt og utdanning, inngår derfor ofte i studier av barn og unge. Foreldrene er i de aller fleste tilfeller barnets ”signifikante andre” (Mead 1972), og står for primærsosialiseringen der barnet lærer å se seg selv som en del av et fellesskap med de til enhver tid gjeldende normer og forventninger. Foreldrenes verdier og preferanser fremstår derfor som en slags normativ rettesnor som barn styrer sin adferd ut fra. Blant andre Giddens (1997) hevder at en del av forklaringen på hvordan mennesker mestrer utfordringene i samfunnet, nettopp finnes i barndoms erfaringene.

Det har vært gjort utallige studier av hvordan barn ”arver” sine foreldres verdier, holdninger og preferanser. Kari Stefansen (2011) viser for eksempel hvordan klassetilhørighet kommer til uttrykk i foreldreskapet, og peker på hvordan middelklassens verdier og preferanser utgjør en normativ standard for foreldreskapet som blant annet harmonerer godt med det som foregår i barnehagen. Dette kommer blant annet til uttrykk ved at middelklassebarn lettere tilpasser seg og finner seg til rette i barnehagen.

De fleste studiene som omhandler sosial reproduksjon har imidlertid handlet om sammenhengen mellom familiebakgrunn og skoleprestasjoner, med et særskilt blikk langs klassesdimensjonen (Bourdieu og Passeron 1990 [1970], Bernstein 1971, Hernes 1974). Bourdieu og Passeron (1990) omtaler de holdningene og verdiene som barna har med seg hjemmefra som ulike former for kapital - økonomisk, kulturell og sosial – som overføres fra en generasjon til den neste. Mønsteret som utpeker seg er at barn fra middelklassen har lettere for å tilpasse seg og mestre skolesystemet, nettopp fordi skolesystemet er tilpasset middelklassens verdier og preferanser – skolen er på sett og vis et middelklasseprodukt. Barn fra arbeiderklassen må derimot gjøre en lengre «reise» for å finne seg til rette i skolesystemet. Disse analysene har

blitt stående som et viktig bidrag for å forstå fenomenet sosial reproduksjon. I norsk sammenheng snakker vi ikke like ofte om klasser, men om sosiale grupper, gjerne inndelt etter utdanningsnivå, yrke og –arbeidstilknytning og inntekt. De to første kjennetegnene ved gruppene ser ut til å ha større forskjell-skapende effekt enn den siste.

Hernes (1975) gjorde tidlig en tilsvarende analyse av norske forhold der han hovedsakelig har sett på hvordan sosiale problemer går i arv. Hans hovedfunn er at barn som vokser opp i familier med store økonomiske, helsemessige og sosiale belastninger har en større tilbøyelighet til selv å få slike belastninger også i voksen alder. Tilsvarende har barn som vokser opp i såkalt ressurssterke hjem, med tanke på foreldrenes utdanningsnivå, yrke og inntekt, en større tilbøyelighet til å bli ressurssterke selv. Hernes' analyse er styrket gjennom en rekke empiriske undersøkelser. Med få unntak, blant annet de såkalte "løvetannbarna", er hovedtendensen klar: Barn arver sine foreldres ressurser på godt og vondt. Sannsynligheten er derfor stor for at barn i det Giddens (1991) omtaler som "dysfunksjonelle" familier har større utfordringer enn barn som vokser opp i mer velfungerende hjem.

Basert på denne kunnskapen er det grunn til å anta at strukturene i levekårs-situasjonen på Agder vil gjenfinnes også i neste generasjon. Dette er særlig bekymringsfullt for barn i familier med dårlige levekår. Sannsynligheten for at de selv vil oppleve å ha dårlige levekår i voksen alder er større enn for barn som vokser opp med gode levekår. Disse sammenhengene er selvfølgelig ikke deterministiske, og både velferdsordninger og skolen prøver å utjevne de sosiale forskjellene mellom barn for at alle skal ha et så likt og rettferdig utgangspunkt som mulig for å kunne utvikle sitt fulle potensiale. Likevel ser vi at de sosiale forskjellene har en tendens til å reproduseres.

Familiekonstellasjoner har endret seg. Andelen barn som bor sammen med samboende eller enslige foreldre har økt, og det er stadig færre som bor i familier der foreldrene er gift, selv om den klassiske kjernefamilien fremdeles er den mest utbredte familieformen (Noach 1994). Et økende antall barn opplever samlivsbrudd, og det finnes en rekke risikofaktorer knyttet til dette som kan gi en negativ utvikling for barna. Forskning viser blant annet at barn med skilte foreldre har dårligere psykisk helse og strever mer med skolearbeidet enn barn som ikke har opplevd foreldrenes samlivsbrudd (Størksen 2006). Til tross for dette viser forskning at det likevel går bra med de fleste barn som opplever samlivsbrudd mellom foreldrene. Endrede familiemønstre kan også bety at barna må forholde seg til nye søsken og flere familiemedlemmer. Vi vet foreløpig relativt lite om hva nye familiedannelser og mer kompliserte søskenforhold betyr for barn (Skjørten et al. 2007). Leve-

kårsundersøkelser viser imidlertid at disse endringene i familiemønster ikke har ført til mindre grad av voksenkontakt for barna (St.meld. nr. 39 (2001-2002)). Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge).

I denne rapporten vil ulike forhold ved familien som har betydning for barns oppvekstsvilkår og muligheter fungere som et bakteppe i framstillingen. Mer spesifikke analyser av familiebakgrunnens betydning for de forhold som tas opp i undersøkelsen vil følges opp senere.

Hvilken betydning har bosted for barns velferd?

Til tross for at barndommen har blitt stadig mer homogen, med en økende institusjonalisering og mediebruk som viktige drivkrefter, er det forskjell på å være barn i en by og barn på landet. Dette handler først og fremst om ressurser; hvilke muligheter som ligger i de naturlige omgivelsene (som for eksempel at de som bor i det snørike innlandet går mer på ski enn de som bor ved kysten), og hvilke kulturelle tilbud som finnes. Det siste vil ha sammenheng med både befolkningstettheten og kommuneøkonomien. I tillegg til stedets ressurser, er de sosiale forholdene på stedet av betydning og det vi kan omtale som befolkningssammensetningen. Den enkeltes muligheter og valgrepertoar vil stå i forhold til de menneskene vedkommende sammenligner seg med. I et lite samfunn er faren større for at man skiller seg ut, enten negativt eller positivt, enn i et større samfunn. Samtidig kan denne gjennom-siktigheten i små samfunn virke positivt inn på integrering av forskjellighet.

I denne undersøkelsen er bosted først og fremst operasjonalisert som kommune. Det vil si at de bivariante analysene vil knyttes til barnas bostedskommune, og ikke til for eksempel bydel eller skole. Vi er imidlertid oppmerksomme på at det også forekommer store forskjeller innad i kommunene. I kapittel 4 gir vi en beskrivelse av kommunene, med utgangspunkt i noen utvalgte sosiale og demografiske kjennetegn.

Hvilken betydning har kjønn for barns velferd?

Som nevnt innledningsvis har Agderforskning i en del av våre studier satt fokus på sammenhenger mellom levekår og likestilling mellom kjønnene. Utgangspunktet for denne interessen er primært at mange av kommunene som scorer lavt på levekår også scorer lavt på likestillingsindeksen². Dette skyldes blant annet at kvinners yrkesaktivitet bidrar til verdiskaping. En vik-

²Likestillingsindeksen er beskrevet og gjengitt i en rapport som kan lastes ned fra senter for likestilling ved UiA: <http://senterforlikestilling.org/wp-content/uploads/2011/05/Regional-liketillingsmonitor-for-Agder.pdf>

tig faktor for å bedre verdiskapingen, og dermed også levekårene i regionen vil derfor være at flere kvinner kommer i arbeid.

Det at kvinner i dag i større grad enn tidligere er yrkesaktive har hatt innvirkning på barns hverdag, ved at deres hverdag i stor grad organiseres gjennom barnehage, skolefritidsordning og organiserte fritidsaktiviteter. Fra 1970 og frem til i dag har utviklingen vært at fedre bidrar mer på hjemmebane, at mor bruker mindre tid på husarbeid og at foreldrene bruker mer tid på aktiv omsorg for barna (Rønning 2001, Kitterød 2001, Vaage 2002).

I undersøkelsen om barns levekår og hverdagsliv er vi også opptatt av kjønn. Det er i seg selv interessant å vite hvilke forskjeller og likheter det er mellom gutter og jenter med hensyn til hva de har, gjør og hvem de er sammen med. Samtidig ligger det en mer spesifikk levekårsinteresse til grunn. Hvilke tanker og ønsker jenter og gutter har for fremtiden kan fortelle oss noe om hvordan de orienterer seg i sine livsvalg. Hvis det eksempelvis fordeler seg slik at jenter har en markant større tendens til å ønske seg barn og familie, og gutter har en markant større tendens til å ønske seg en spennende jobb og mye penger, kan vi tolke svarene dithen at barnas valgrepertoar er relativt tradisjonelt kjønnsspesifikke og reproducerer verdier som forbindes med liten grad av likestilling.

Generelt ser vi imidlertid en utjevning av kjønnsforskjeller blant barn og unge på en rekke områder. Men det er fremdeles slik at gutter og jenter i stor grad velger kjønnstradisjonelt når det gjelder utdanning, og på mange områder utvikler de systematisk ulike handlingsmønstre (St.meld. nr. 39 (2001-2002)). Det er for eksempel slik at omverdenen vurderer gutters og jenters forbruk ulikt. Forskning viser at gutter har mer organiserte aktivitetsorienterte forbruksmønstre enn jenter, og får mer penger til eget forbruk enn jenter (Brusdal 2001).

Både som barn og voksen vil ens valgrepertoar i stor grad være preget av hvilket kjønn man har. Dette handler blant annet om at det stilles ulike forventninger til en gutt og til en jente. Kjønnsspesifikk adferd handler om å handle i tråd med disse opplevde forventningene. Innenfor samfunnsvitenskapen betraktes kjønn både som sosialt konstruert og som biologisk gitt. Vi kan i liten grad påvirke de biologiske forutsetningene, men de sosiale forutsetningene er derimot både påvirkelige og endringsdyktige. I en renommert artikkel fra 1977 beskriver Hildur Ve hvordan gutter og jenter oppdras ulikt; mens jenter lærer at deres plass er i familien, lærer gutter at deres plass er i yrkeslivet (Ve 2007 [1977]). Dette fører i følge Ve til at jenter orienterer seg mot «familisme», mens gutter orienterer seg mot utskillelse fra familien

(«individuerings»). Ve legger også vekt på klasseperspektivet. Selv om denne artikkelen er skrevet i en kontekst med sosialiseringsspraksiser som på mange måter skiller seg fra moderne sosialiseringsspraksiser, har argumentasjonen vist seg fremdeles å ha en viss gyldighet. Vi er også i denne undersøkelsen opptatt av å få mer kunnskap om på hvilke områder barnas valgpertertoar er preget av hvilket kjønn de har.

Barndom i et kunnskaps- og forbrukersamfunn

Det samfunnet barna i Norge vokser opp i betegnes blant annet som et kunnskapssamfunn og et forbrukersamfunn. Viktigheten av utdanning for å oppnå full samfunnsdeltakelse har aldri vært større, og dette spiller inn på både hvordan barn oppdras hjemme og hvilke aktiviteter de er med på. For eksempel beskriver Vincent og Ball (2007) hvordan deltakelse i læringsfremmende aktiviteter inngår i middelklassens oppdragelsesstrategier. Parallelt med fremveksten av dette kunnskapsfokuset i oppdragelsen har det vært en sterk økning i kommersialisering av barn og unges hverdag i løpet av de siste tiårene. Dette har noen negative konsekvenser, slike som påvirkning av deres selvforståelse og identitet, fordi reklamen knytter ideer om suksess og vellykkethet til hvilke varer barn og unge tilegner seg. Nyborg-utvalget fremla i 2001 NOU'en *Oppvekst med prislapp?*, hvor det blant annet drøftes hvordan kommersialiseringen kan være med på å øke den sosiale ulikheten i samfunnet, ved at fritidsaktiviteter for barn som tradisjonelt har vært kostnadsfrie har blitt erstattet med kostbare alternativer (St.meld. nr. 39 (2001-2002)).

Å være en del av forbrukersamfunnet betyr også at det foreligger en del forventninger til å eie og å kunne forbruke på lik linje med dem det er naturlig å sammenligne seg med. Begrepet «standardpakke» ble introdusert av Roseborough og videreutviklet av Parsons og Smelser (1956) for å beskrive et normativt foreskrevet forbruk. Tanken er at det finnes en slags normativ enighet i et samfunn om hva som må til av forbruksvarer for å tilfredsstille det som skal til for å kunne være som «folk flest» (Brusdal 2007). Slike forventninger finnes også mellom barn, og om barndom hos de voksne. I denne rapporten vil vi bruke denne standardpakke-tenkningen for å beskrive det å eie ting som en del av et normativt landskap av forventninger.

Tidligere forskning på barns levekår

Mye av levekårsforskningen generelt, og levekårsforskning overfor barn spesielt, har fokusert på konsekvenser av dårlige økonomiske forhold. Barnefattigdom er et sosialt problem som har fått relativt stor oppmerksomhet i samfunnsdebatten, og som også har preget forskningen på barns levekår. Dette springer ut fra at levekårsbegrepet nettopp knyttes til materielle ressur-

ser og det Allardt (1975) legger til dimensjonen *å ha*. Vi vil i korte trekke redegjøre for hovedtrekkene i denne forskningen.

Selv om Norge har blitt et av verdens rikeste land, og samfunnsendringene i den senere tid har gitt store og i hovedsak positive konsekvenser for barn og unges oppvekstforhold og levekår, finnes det fortsatt barn og unge som lever i familier med så begrensede økonomiske ressurser at de kan karakteriseres som fattige. Dersom vi ser på fattigdomsproblemene i Norge i en internasjonal sammenheng, er likevel problemene forbundet med fattigdom små. Barnefattigdom handler om ulike faktorer og har ulike konsekvenser, i ulike land. I Norge handler det om at barn som vokser opp i fattige familier ikke har de samme mulighetene til å delta på viktige arenaer og i sosiale sammenhenger på lik linje med andre barn. De har heller ikke like muligheter til utvikling, og mangler det vanlige barn har. Det ”vanlige” velferdsnivået i befolkningen danner grunnlag for hva et samfunn anser som akseptabel levestandard og de forventninger barn møter i hverdagen. Fattigdomsbegrepet er altså et relativt begrep og må ses i sammenheng med den øvrige befolkningens velferdsnivå (Nadim og Nielsen 2009).

Hvis man bruker EUs mål for fattigdom, hvor barnefattigdom defineres som barn som vokser opp i husholdninger med en inntekt som er under 60% av medianinntekten til alle barnefamilier, vil en kunne konkludere med at 8% av alle norske barn i alderen 0-17 år vokste opp i fattige familier i 2006 (ibid). Det å bruke inntektsbaserte ekvivalensskalaer som fattigdomsmål er imidlertid internasjonalt omstridt, blant annet fordi verken livsfaseeffekter, samfunnets velferdsordninger eller ulikheter i interne husholdsprioriteringer inngår i definisjonene på fattigdom.

I denne studien vil vi snarere støtte oss på forbruksbaserte mål på materielle levekår, i tråd med modellene for standardbudsjetter og referansebudsjetter som har vært brukt i de skandinaviske land siden 1978 (Sverige), 1987 (Norge) og 1993 (Danmark). Et relativt fattigdomsmål som tar utgangspunkt i forbruk, forholder seg til samfunnets overordnede verdisystem, og definerer hva slags materielle goder et individ bør ha for å være et akseptabelt samfunnsmedlem (Roseborough 1960). For barn handler dette om å eie eller ha tilgang til de tingene som gjør at de ikke faller utenfor i jevnaldergruppa der de bor.

At familien har en lav husholdsinntekt øker selvfølgelig risikoen for at man mangler noe av det som anses vesentlig for et barn å ha. Det finnes en større risiko for både reell og normativ barnefattigdom i hushold med lav utdanning, hushold som har mange barn, hushold med en forsørger, hushold som

mottar sosialhjelp eller som er avhengige av økonomiske velferdsordninger. Det er også økt risiko for å vokse opp i fattigdom blant barn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Husholdninger uten noen voksne i arbeid utgjør den største risikoen for barnefattigdom. Høy fattigdomsrisiko er forbundet til ulike grupper i forskjellige kommuner, hvilket betyr at de ulike kommunene står overfor ulike utfordringer (Nadim og Nielsen 2009, Sandbæk 2008).

Det finnes en rekke studier som viser at barn som vokser opp i fattige familier har økt risiko for å oppleve en rekke uheldige forhold, slik som vold og misbruk. Disse barna har også en større risiko enn øvrige barn for å utvikle dårlig helse, de har større dødelighetsrisiko, selvmordsrisiko, større risiko for å oppleve problemer på skolen og for å få rusproblemer (Evans 2004, Bradshaw 2002). Det er også større sannsynlighet for at barn som vokser opp i fattigdom selv havner i en vanskelig livssituasjon når de blir voksne (som for eksempel å bli foreldre tidlig, ikke fullføre skole, bli avhengig av sosial stønad osv.), sammenlignet med andre (Nadim og Nielsen 2009).

Bildet har imidlertid vist seg å være mer sammensatt enn det som fremkommer av disse studiene. Sandbæk og Pedersen (2009) finner for eksempel ingen holdepunkter for å si at fattigdom påvirker trivsel på skolen, eller at det virker inn på hvorvidt barna kan snakke med vennene sine om vanskelige tema. Likevel fant de en sammenheng mellom fattigdom og lavere deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, samt at barna i fattige hushold i større grad rapporterte om dårlig helse sammenlignet med kontrollutvalget. Det ser ut til at foreldre har en tendens til å skjerme barna for ulempene som er forbundet med dårlig økonomi (Sandbæk 2008, Sandbæk og Pedersen 2009, Sletten et al. 2004). Sammenhengen mellom familieøkonomi og barns velvære er med andre ord ikke entydig. Mye kan tyde på at dårlig familieøkonomi først og fremst er en belastning for de voksne i husholdet, og i mindre grad rammer barna direkte. Likevel skal man ikke underslå viktigheten av å etterstrebe at barn gis relativt like betingelser for deltakelse og optimal utvikling, uavhengig av familieøkonomi. Dette er nettopp et viktig siktemål med den norske velferdsmodellen, der målet om resultatlikhet står sterkt.

3 Om gjennomføringen av undersøkelsen

Prosjektet er gjennomført i form av en spørreundersøkelse rettet mot barn som er født i 2001 og går i femte klasse, det vil si at flesteparten av barna på datainnsamlingstidspunktet (januar - mars 2012) var 10 år, og noen 11. Dette er en yngre aldersgruppe enn det som har vært vanlig for denne typen undersøkelser. Gulløy og Haraldsen (2012) anbefaler for eksempel å innhente opplysninger gjennom personlig intervju blant barn i alderen 7-11 år³, fremfor selvadministrert spørreskjema. Likevel kan barn under 13 år fylle ut et spørreskjema selv, dersom dette er tilpasset deres utviklingsnivå og dersom situasjonen er praktisk tilrettelagt for det, hevder forfatterne. Vi valgte å rette undersøkelsen mot 10-åringer ettersom vi ønsket å anlegge et tydelig barneperspektiv. Barn på 10-11 år er fremdeles barn, og ikke ungdommer. Samtidig er de gamle nok til å lese, forstå og kunne svare på enkle og konkrete spørsmål som er tett knyttet til deres hverdagsliv. For at et spørreskjema skal fungere for barna er det blant annet viktig at spørsmålene er konkrete og presise, språket enkelt, og at man unngår vanskelige ord og samlebetegnelser (ibid). I utarbeidelsen av spørreskjemaet la vi vekt på nettopp dette, og fikk blant annet råd av et «barnepanel» bestående av ti barn i alderen 9-11 år.

Hvordan ble informasjonen samlet inn?

Selve datainnsamlingen foregikk på skolen i løpet av skoletiden. Barna besvarte spørreskjemaet individuelt. Ved innleveringen av det ferdig utfylte spørreskjemaet fikk barna utdelt et spørreskjema som de skulle ta med hjem til sine foresatte sammen med et informasjonsbrev og en svarkonvolutt. Spørreskjemaene til barna og de foresatte hadde samme identifikasjonskode, som gjør det mulig å koble sammen informasjon fra de to skjemaene. På den måten kan bakgrunnsopplysninger fra de foresattes skjema (som utdanning, inntekt, bolig osv), koples sammen med opplysningene fra barneskjemaet, uten at direkte identifiserbare opplysninger ble samlet inn. De foresatte returnerte sine skjema direkte til Agderforskning. Denne sammenkoblingen vil gi grunnlag for en type analyser som ikke har vært gjort tidligere, og som vil bli publisert fra disse dataene på et senere tidspunkt. Denne rapporten omhandler imidlertid bare informasjon fra barneskjemaene.

³ Barn i denne aldersgruppen er i følge Piaget på det konkret-operasjonelle stadiet. På dette stadiet kan barn tenke logisk og formålsrasjonelt knyttet til konkrete størrelser. Barn over 11 år befinner seg derimot på det formelt-operasjonelle stadiet, hvor tenkningen blir mer avansert, kompleks og «vitenskapelig». Piagets stadielære blir imidlertid kritisert for blant annet å være for statisk og i for liten grad ta hensyn til kulturell variasjon.

Det var hele tiden en forsker til stede mens barna fylte ut spørreskjemaet, og som regel også en lærer⁴. Forskeren introduserte først undersøkelsens formål og omfang, og gav en kort beskrivelse av hvordan spørreskjemaet skulle besvares ved hjelp av konkrete eksempler. Barna ble oppfordret til å stille spørsmål hvis det var ord, begreper eller spørsmål de ikke forsto. Disse ble enten besvart individuelt, eller de ble kommentert ovenfor hele gruppen dersom det erfaringsmessig var spørsmål flere lurte på.

Vår erfaring var at spørreskjemaet fungerte godt for de aller fleste av barna. Det var likevel i de fleste klasser noen elever som strevde mer enn andre. Dette ble løst litt ulikt i klassene. Noen steder tok læreren med seg elever som eksempelvis hadde lese- og skrivevansker ut, og gjennomgikk undersøkelsen med dem i et eget rom. Det mest vanlige var imidlertid at alle elevene var samlet, og at de etter hvert som de ble ferdige leste eller jobbet med skoleoppgaver inntil alle var ferdige. Unntaksvis fikk noen av elevene spørsmålene lest opp, enten av læreren eller forskeren, underveis i utfyllingen. Det var relativt stor variasjon i hvor lang tid barna brukte på å svare på spørreskjemaet; fra 20 minutter til godt over en time. Flertallet av elevene har likevel fylt ut skjemaet i løpet av en ordinær skoletime (45 minutter).

Vi var forberedt på at en del av elevene ikke ønsket å fullføre undersøkelsen, enten fordi de syntes det var vanskelig, at det tok lang tid eller fordi det var kjedelig. Der tok vi imidlertid feil. Av de til sammen 1360 spørreskjemaene som er fylt ut fra første (811) og andre (549) runde, er det kun et fåtall som ikke er fullført. Det er likevel en del av spørreskjemaene som ikke er fullstendig besvart. I all hovedsak dreier det seg om et partielt frafall, det vil si at deler av skjemaet ikke er besvart. En viktig årsak til dette kan være at spørsmålsformuleringen eller veiledningen er misvisende (dette gjelder f.eks spørsmålene knyttet til lese-, skrive- eller konsentrasjonsvansker), slik at eleven ikke har forstått hvordan det skal besvares.

Rekruttering og utvalg

Før undersøkelsen ble igangsatt kontaktet vi oppvekst-/skolelederen i alle de aktuelle kommunene. Vi beskrev hva som var formålet med undersøkelsen og ba om tillatelse til å kontakte skolene. Dette ble godtatt i alle kommune-

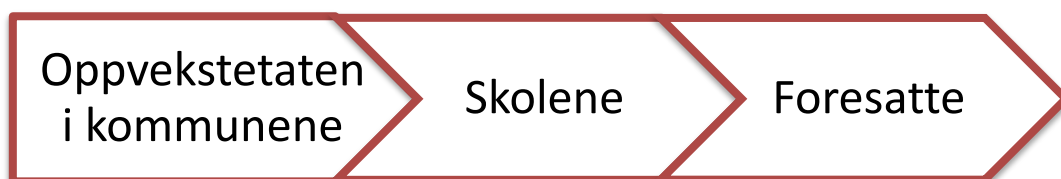
⁴ Med unntak av en liten skole i en av kommunene der vi ikke fant et egnet tidspunkt å komme. Her sendte vi spørreskjemaene til skolen, som selv administrerte datainnsamlingen og returnerte de utfylte spørreskjemaene til oss.

ne. I noen av kommunene sendte også oppvekst-/skolelederen ut en oppfordring til skolene om å delta⁵.

I neste omgang kontaktet vi rektoren ved alle skolene med femte trinn i de aktuelle kommunene, med noen unntak⁶. Rektorene tok, i samråd med de aktuelle lærerne, så stilling til om de ønsket å delta i undersøkelsen. Mange av skolene ble kontaktet flere ganger. De skolene som ikke ønsket å delta begrunnet det hovedsakelig med at tiden ikke strakk til, at de fikk mange henvendelser fra forskere, og at de derfor ikke kunne prioritere dette. Enkelte av rektorene var skeptiske til å delta på grunn av at mange av elevene ved skolen har et annet morsmål enn norsk, noe som ble antatt å bidra til svak deltakelse. Disse skolene var det imidlertid svært viktig for oss å få med ettersom minoritetsbarn erfaringsmessig er svakt representert i slike undersøkelser. Vi var derfor opptatt av å gå i dialog med skolene om hvordan vi kunne legge best mulig til rette for deres deltakelse, og noen av skolene kom oss i møte på dette. Barn med minoritetsbakgrunn, dvs. at de selv eller foreldrene er født i et land utenfor Europa, er likevel også i denne undersøkelsen svakt representert.

Elevene ved de skolene som ble med i undersøkelsen fikk deretter informasjonsbrev og samtykkeerklæring sendt med hjem til sine foresatte. Det var bare elever som hadde skriftlig samtykke fra de foresatte som fikk delta i undersøkelsen.

Figur 1. Rekrutteringsprosessen

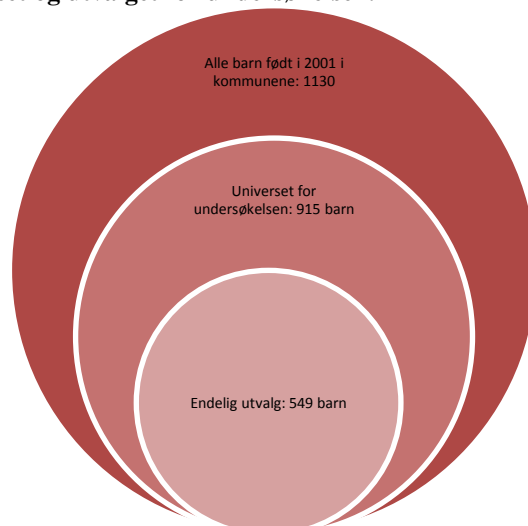

⁵ I en av kommunene tok en representant fra kommuneledelsen selv kontakt med oss for å få delta i undersøkelsen.

⁶ Vi kontaktet ikke den internasjonale skolen og mottaksskolen i Kristiansand og den internasjonale skolen i Arendal av hensyn til språkutfordringene det ville innebære. I tillegg er det noen privatskoler som ikke har blitt kontaktet.

Denne rekrutteringsprosessen innebar tre trinn av døråpnere som bidro til å regulere størrelsen på utvalget. For det første måtte oppvekstetatene gi adgang til at undersøkelsen ble gjennomført i kommunen. På dette trinnet støtte vi ikke på noen utfordringer. For det andre måtte skolene gi adgang. Samlet sett kontaktet vi i runde to av datainnsamlingen 32 skoler, hvorav 25 gav oss adgang til å gjennomføre undersøkelsen på skolen. For det tredje måtte foresatte gi sitt samtykke til at barna deltok i undersøkelsen. Av de 915 husstandene som fikk mulighet til å delta i undersøkelsen var det 549 som samtykket. Dette gir en svarprosent på 60. I datainnsamlingens første runde var svarprosenten på 72. Selv om svarprosenten er betydelig lavere i det utvalget denne rapporten er basert på, er den samlede svarprosenten likevel å anse som høy sammenlignet med tilsvarende undersøkelser.

Figur 2. Universet og utvalget for undersøkelsen.

Tabellen under gir en fullstendig oversikt over utvalget, fordelt etter kommune, sett i forhold til antall skoler og antall barn som er født i 2001 i kommunene.

Tabell 1. Oversikt over utvalget, fordelt etter kommune.

Kommune	Antall skoler med femte trinn	Antall barn i kommunen født i 2001⁷	Antall skoler i utvalget	Utvalget for undersøkelsen	Endelig utvalg
Arendal	17	508	11	328	198
Froland	2	72	1	80	40
Grimstad	7	290	6	252	175
Mandal	4	198	4	194	96
Lindesnes	3	62	3	61	36
Totalt	33	1130	25	915	549 ⁸

Som det kommer frem av tabellen er det en relativt god spredning i utvalget på de ulike kommunene. Arendal er den største kommunen i utvalget, og har også den største andelen av barna. I Arendal er det 17 barneskoler, inkludert den internasjonale skolen, og 11 av disse inngår i utvalget. Blant disse 11 skolene finner vi både bynære skoler og skoler som er mer landlig beliggende, store og små skoler, samt skoler med en høy andel barn med innvandrerbakgrunn. Forholdsmessig er likevel andelen respondenter som kommer fra Arendal lav sammenlignet med Grimstad, der svarprosenten er betydelig høyere. I Grimstad er det kun en skole som ikke inngår i utvalget. I Mandal inngår alle skolene i utvalget, men svarprosenten ved den enkelte skole er relativt lav. Det samme gjelder for Lindesnes. I Froland fikk bare den største av de to skolene anledning til å delta i undersøkelsen, og som det kommer frem av tabellen er svarprosenten relativt lav her også. Av de fem kommunene er det i Grimstad at svarprosenten er høyest. Samlet sett er det ingen vesentlig skjevhet i utvalget som har sammenheng med skolenes beliggenhet eller sosioøkonomiske profil. Derimot er det grunn til å anta at det er en skjevhet i utvalget basert på hvem det er som har unnlatt å delta i undersøkelsen. Erfaringsmessig er barn med innvandrerbakgrunn ofte svakt representert i slike undersøkelser. Det samme gjelder barn med foreldre som har lav utdanning og/eller dårlig inntekt. Dette ble også kommentert av flere av lærerne. Mest sannsynlig er det en viss underrepresentasjon i utvalget av

⁷ Tallene i denne kolonnen er hentet fra Statistisk Sentralbyrå (http://statbank.ssb.no/statistikbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selectvarval/define.asp&Tabellid=04321) og gir oversikt over antallet levendefødte barn i 2001. Antallet faktiske barn i kommunen dette år kan avvike fra det som kommer frem av oversikten som følge av inn- og utflytting.

⁸ Fire respondenter har vi ikke registrert kommunetilhørighet på.

barn med foreldre i marginaliserte situasjoner, som er fattige, arbeidsledige eller har innvandringsbakgrunn.

Etiske betraktninger

Undersøkelsen er gjennomført i tråd med retningslinjene for forskningsetikk, slik de er skissert av NSD/personvernombudet. Dette innebærer blant annet at det er innhentet skriftlig samtykke fra foresatte og at hensynet til anonymitet ivaretas på en god måte. Ingen direkte identifiserbare opplysninger, som navn, bosted, fødselsnummer e.l., er registrert sammen med spørreskjemaene. Undersøkelsen omhandler ingen opplysninger som defineres som sensitive, og som i kraft av det medfører konsesjonsplikt i henhold til NSD sitt regelverk.

Noen av temaene kan imidlertid oppfattes som sensitive for den enkelte. For eksempel kan spørsmål knyttet til økonomi, familiesammensetning, opplevelse av skoleprestasjoner eller selvoppfatninger, oppleves som sensitive. Utfyllingen av spørreskjemaet kan også tenkes å sette i gang refleksjonsprosesser hos barna knyttet til hvordan de har det sammenlignet med andre, som for enkelte kan oppleves som vanskelig. Det samme gjelder for så vidt også for spørreundersøkelser blant voksne. I informasjonsbrevet til de foresatte ble det gitt anledning til å få tilsendt spørreskjemaet som barna skulle få for gjennomlesning. Kun et fåtall benyttet seg av den muligheten.

Av hensyn til informantenes anonymitet har vi også valgt å utelate opplysninger knyttet til de enkelte skolene. Enkelte steder hvor det er relevant oppgir vi derfor at det er forskjeller mellom skolene, men unngår å synliggjøre hvilke skoler det gjelder.

Leseveiledning til tabellene

I denne rapporten presenterer vi kun resultatene fra barneskjemaene. Vi har konsentrert oss om hvordan svarene fordeler seg i forhold til barnas kjønn og bosted (kommune), dvs. bivariate sammenhenger⁹. Slike sammenhenger er i all hovedsak oppgitt der fordelingen er statistisk signifikant på et 1% nivå. Det vil si at det er 1% eller mindre sannsynlighet for at sammenhengene skyldes andre forhold enn det som fremkommer av tabellen¹⁰. Det at for eksempel sammenhengen mellom kjønn og det å gå i kor er statistisk signifi-

⁹ Bivariate sammenhenger belyser forholdet mellom to ulike variabler, som for eksempel kjønn og deltakelse i ballaktiviteter.

¹⁰ Dette er et strengt mål på signifikans. Vanligvis legges det til grunn et signifikansnivå på 5%.

kant betyr med andre ord at det er mindre enn 1% sannsynlighet for at variasjonene mellom gutter og jenter skyldes andre ting enn kjønn. Statistisk signifikante sammenhenger er markert med *. Der hvor ikke signifikante sammenhenger er av interesse og blir presentert, blir dette presisert.

For alle tabellene er forekomsten oppgitt i prosent, og ikke i absolutte tall. Det totale antallet som har svart på spørsmålet er indikert som N. Underutvalg (for eksempel antallet fra hver enkelt kommune eller antallet gutter og jenter som har svart) er indikert med liten n. I noen tilfeller er underutvalgene så små at prosentangivelsen blir misvisende. Det er for eksempel kun 17 individer som oppgir at de ikke har noen bestevenn. Når det kommer frem av tabellen at 35% av de som ikke har noen bestevenn har det dårlig eller veldig dårlig, så dreier det seg ikke om flere enn seks individer. På grunn av det lave antallet individer som utgjør prosentueringsgrunnet, er disse sammenhengene sjelden signifikante, og det er viktig å være oppmerksom på dette når man leser tabeller som presenterer både signifikante og ikke signifikante sammenhenger.

4 Om kommunene og barna i utvalget

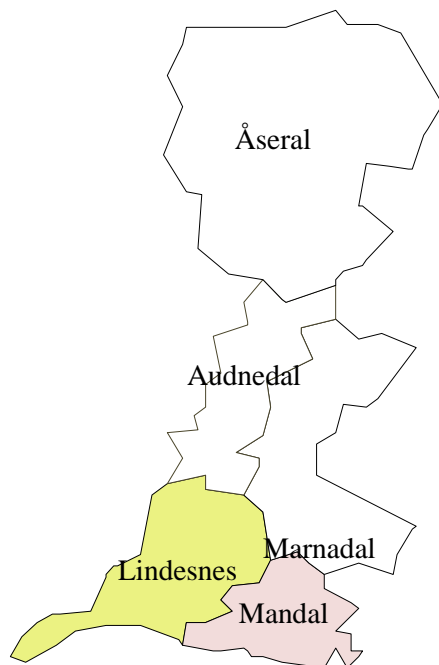
I 2011 var andelen personer mellom 0 og 20 år 27,4% i Aust-Agder, og 28,6% i Vest-Agder. Dette er noe over landsgjennomsnittet (26,7%) (Dzamarija et al. 2012). Barn og unge utgjør med andre ord godt og vel en fjerdedel av den totale befolkningen i Agder.

I dette kapitlet gir vi først en beskrivelse av noen befolkningsmessige kjennetegn ved de kommunene som inngår i undersøkelsen, Videre går vi mer spesifikt inn på utvalget, eller de barna som har svart på spørreskjemaene, og viser hvordan de fordeler seg på noen sentrale kjennetegn som kjønn, etnisk bakgrunn og hvem de bor sammen med. Videre i rapporten vil kommunetilhørighet og barnets kjønn stå gjennomgående sentralt for analysen. I de analytiske kapitlene vil vi også bruke noen spørsmål fra barneskjemaet som analysevariable. Dette dreier seg om de spørsmålene hvor vi på ulike måter har spurt barnet om hvordan de har det med seg selv og på skolen. Dette er barnets subjektive opplevelser av hvordan de har det, og vi vil gjerne se om det er en sammenheng mellom hvordan de føler at de har det og hva de konkret oppgir av aktiviteter, eiendeler eller relasjoner i det øvrige materialet. I dette kapitlet vil vi derfor også presentere variablene selvopplevd helse og egen opplevelse av skolearbeid og hvordan disse forholdene fordeler seg i utvalgets kommuner og langs kjønnsvariabelen.

Kommunene i utvalget

Undersøkelsen omfatter fem kommuner i Agder; Arendal, Froland og Grimstad i Aust-Agder, og Mandal og Lindesnes i Vest-Agder. De fem kommunene befinner seg på hver sin utkant av de syv kommunene som inngår i Knutepunkt Sørlandet, som utgjorde utvalget for undersøkelsens første fase. Kommunene ligger i to ulike regioner i Agder. Mandal og Lindesnes hører til Lindesnes regionen, mens Grimstad, Arendal og Froland hører til Østre Agder regionen, slik det fremkommer av kartene under, hvor kommunene som inngår i utvalget er farget.

Figur 3. Kart over kommunene i Lindesnes regionen

Figur 4. Kart over kommunene i Østre Agder regionen

Arendal er den største kommunen i Aust-Agder, med en befolkning på 42 801. Den minste kommunen i utvalget fra Aust-Agder er Froland, med sine 5 257 innbyggere. De to kommunene grenser mot hverandre, og har et ganske integrert arbeidsmarked, med relativt stor innpendling til Arendal fra Froland (Dale et al. 2011:107). Det samme gjelder for Grimstad, som er en mellomstor kommune med 21 301 innbyggere, som også grenser mot Arendal i øst. Grimstad er den kommunen i utvalget som har den største befolkningsveksten. Dette kan nok delvis forklares med at kommunen er tilholdssted for Universitetet i Agder (sammen med Kristiansand), noe som tiltrekker både studenter og personale. Vi ser også at Grimstad har den høyeste andelen av innbyggere med universitets- eller høyskoleutdanning. Froland har i kontrast til Grimstad den laveste andelen innbyggere med høy utdanning. Her er arbeidsmarkedet svakt (ibid.), noe som kompenseres ved at kommunen til en viss grad er integrert i arbeidsmarkedet i Arendal.

I Vest-Agder er Mandal den største kommunen av de to som inngår i utvalget, med sine 15 149 innbyggere, mens Lindesnes er en liten kommune med 4 753 innbyggere. Begge to er kystkommuner som grenser mot hverandre, med Mandal i øst og Lindesnes i vest. Selv om de to kommunene sammen med Marnadal har et relativt integrert arbeidsmarked, og at Mandal til en viss grad også er integrert i arbeidsmarkedet i Kristiansand, bærer kommunene preg av å ha et svakt og ensidig arbeidsmarked (ibid:112). I Lindesnes er utdanningsnivået i befolkningen relativt lavt, mens det er høyere i Mandal.

Som vi ser av tabell 2, så utgjør kommunene et variert utvalg både med tanke på geografiske og sosiale kjennetegn. Denne variasjonen utgjør et viktig bakteppe når vi leser resultatene fra undersøkelsen.

Tabell 2. Basisinformasjon om kommunene i Knutepunkt Sørlandet

	Aren- dal	Froland	Grim- stad	Man- dal	Lindes- nes
Innbyggertall, pr 1. jan. 2012¹¹	42 801	5 257	21 301	15 149	4 753
Befolkningsvekst fra 2000 til 2010¹²	6,8%	12,8%	15,1%	12,2%	6,4%
Barneskoler (off.)	8	2	6	5	3
Barne- og ungdomsskoler	8	1	1	-	-
Ungdomsskoler	-	-	2	2	1
Andel innvandrere eller norskfødte med innvandrere foreldre, 2012¹³	10,9%	6,7%	10,6%	9,3%	9,4%
Andel arbeidsledige pr. mai 2012¹⁴	3,3%	2,8%	2,6%	2,1%	2%
Andel sosialhjelps-mottakere mellom 20-66 år, 2011 (snitt 3,8%)¹⁵	5,1%	5,9%	3,3%	3,5%	4,4%
Andel barn 1-5 år med barnehageplass, 2011 (snitt 89,6%)	86,3%	83,7%	91,2%	87,5%	88,7%
Andelen barn med barnevernstiltak, 2011 (0-17 år) (snitt 4,5%)	4,9%	7,1%	4,6%	5,4%	6,2%
Andelen elever i grunnskolen som får spesialundervisning 2011 (snitt 8,6%)	9,5%	14,4%	11%	7,3%	7,8%
Andel husholdninger med laveste inntekt (>250 000) etter skatt, 2008¹⁶	26%	22%	26%	25%	25%
Andel husholdninger med høyeste inntekt (<550 000) etter skatt, 2008	30%	32%	32%	30%	28%

¹¹ Tallene i denne raden er hentet fra [www.ssb.no](http://www.ssb.no/innvbef/tab-2012-04-26-09.html) http://www.ssb.no/innvbef/tab-2012-04-26-09.html

¹² Tallene i denne raden er hentet fra [www.ssb.no](http://www.ssb.no/aarbok/tab/tab-057.html) http://www.ssb.no/aarbok/tab/tab-057.html

¹³ Innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn: Her regnes alle personer som er innvandrere eller er norskfødte med innvandrereforeldre. Det vil si at vi også regner med personer med bakgrunn fra Norden og andre vestlige land. Tallene er hentet fra [www.ssb.no](http://www.ssb.no/innvbef/tab-2012-04-26-09.html) http://www.ssb.no/innvbef/tab-2012-04-26-09.html

¹⁴ Tallene i denne raden er hentet fra www.nav.no

¹⁵ Tallene i denne og de påfølgende radene er hentet fra KOSTRA statistikken (www.ssb.no)

¹⁶ Tallene i denne og neste rad er hentet fra Regional Monitor (Dale et al. 2011:91)

Tabell 3. Utdanningsnivå på befolkning over 16 år¹⁷.

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindesnes
Grunnskole	28,4%	33,8%	26,7%	25,5%	31,6%
Videregående	44,5%	49,4%	43,9%	48,6%	50%
Universitet/høyskole	27,1%	16,8%	29,4%	25,9%	18,4%
Gjennomsnittspoeng ved avgang grunnskole 2009¹⁸	39,04	35,91	39,04	39,81	38,03

Kommunene har ulik grad av likestilling. Mulige poeng på likestillingsindeksen varierer mellom 0 og 1, der 0 er ingen likestilling og 1 er full likestilling. Basert på scorene til landets kommuner på denne indeksen har man delt kommunene inn i fire kategorier, fra mest likestilt, nest mest likestilt, nest minst likestilt og minst likestilt. Av de fem kommunene i utvalget befinner Arendal og Grimstad seg i kategorien «nest mest likestilt», Mandal befinner seg i kategorien «nest minst likestilt», mens Lindesnes og Froland er i kategorien «minst likestilt», der den største andelen av Agder-kommuner befinner seg. (Dale et al. 2011:129). Agder som helhet utmerker seg ved å ha mange kommuner i kategorien «minst likestilt», og likestillingsarbeid har derfor med tiden blitt høyt prioritert i regionen.

Kjennetegn ved de som har vært med i undersøkelsen

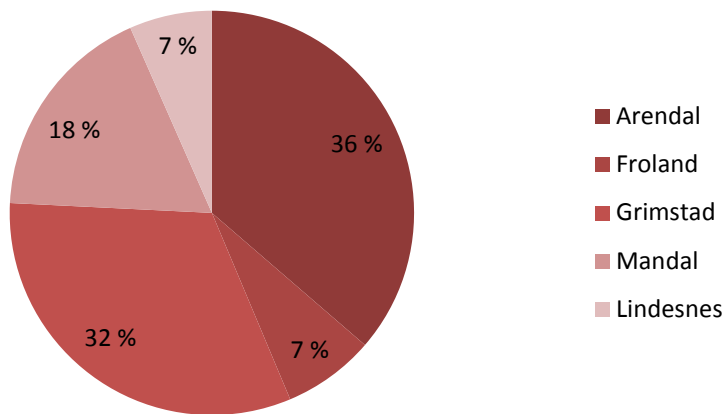
I denne delen tar vi for oss fordelingen på bakgrunnsvariablene bosted (kommune), kjønn, familieform og etnisk opphav. Deretter ser vi på svarfordelingene for spørsmål om selvopplevd helse, skolearbeid og hvordan barna generelt har det. Disse tre variablene vil i noen tilfeller bli brukt i det analytiske arbeidet videre i rapporten. Alle spørsmål vi omtaler i rapporten har blitt analysert for sammenhenger knyttet til kjønn og bosted (kommune). Der det er statistisk signifikante sammenhenger mellom variablene er det gjengitt i tabellform, og i noen tilfeller også dersom vi finner fravær av sammenhenger vi hadde forventet eller dersom det av andre årsaker vurderes som relevant.

Litt over en tredjedel av barna i undersøkelsen er bosatt i Arendal og litt under en tredjedel i Grimstad. Det er en liten overvekt av gutter i utvalget; 49% jenter mot 51% gutter. Fordelingen på kjønn og kommunetilhørighet i utvalget fremkommer av sektordiagrammene under:

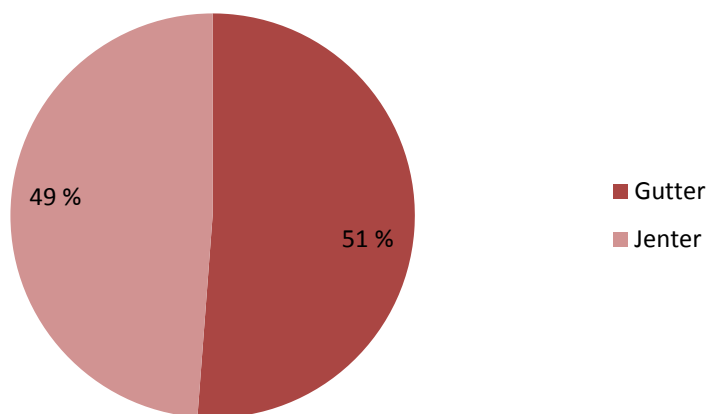
¹⁷ Tallene i disse radene er hentet fra www.ssb.no <http://www.ssb.no/utniv/tab-2012-06-19-02.html>

¹⁸ Tallene i denne raden er hentet fra Regional Monitor (Dale et al. 2011:172)

Figur 5. Kommunerfordelingen i utvalget (%) N=545

Figur 6. Kjønnsfordelingen i utvalget. (%). N=543

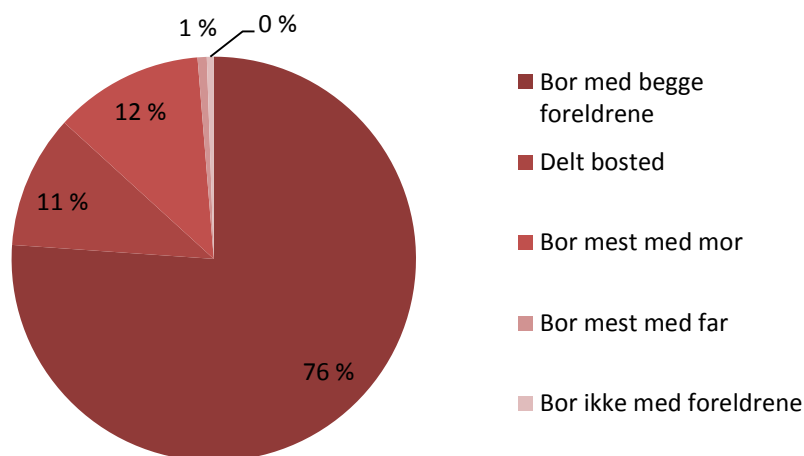

Hvem bor barna sammen med?

Litt over tre fjerdedeler av barna bor sammen med begge foreldrene, som det kommer frem av figuren under. Dette er en høyere andel enn det som er landsgjennomsnittet. I følge SSB bodde 71,6% av landets 10-åringer med

begge foreldrene i 2011¹⁹. Blant de som har foreldre som ikke bor sammen er det mest vanlig at barna enten bor likt hos begge foreldre, eller bor mest hos mor. I følge SSB bodde 23,6% av 10-åringene i 2011 mest hos mor, mens 4,7% bodde mest hos far (for begge inngår også eventuelle steforeldre). I vårt utvalg oppgir 12% av barna at de bor mest eller bare sammen med mamma. Kun en liten andel (1%) oppgir at de bor mest eller bare samme med far. I motsetning til SSB-statistikken inkluderer imidlertid vårt spørreskjema også delt foreldreskap. Blant barna i utvalget er det 11% som oppgir at de bor like mye hos begge foreldrene, noe som betyr at foreldrene har en samværsordning på 50/50. Mindre enn en prosent oppgir at de ikke bor sammen med noen av foreldrene, men i fosterhjem eller på institusjon.

Figur 7. Fordeling etter hvem barna bor sammen med (%) N=544

Det er en viss variasjon i hvem barna i de ulike kommunene bor sammen med. Forskjellene er ikke statistisk signifikante.

¹⁹ <http://www.ssb.no/emner/02/01/20/barn/tab-2011-04-28-01.html>

Tabell 4. Hvem barna bor sammen med. Etter kommune. (%) N=543

	Arendal	Fro-land	Grim- stad	Man- dal	Lin- desnes	Alle
Bor med begge foreldrene	74	75	80	74	78	76
Delt bosted	11	13	10	10	11	11
Bor mest med mor	14	8	10	15	8	12
Bor mest med far	0	5	1	1	0	1
Bor ikke med foreldrene	1	0	0	0	3	0
Totalt (n/N)	100 (n=197)	101 (n=40)	101 (n=174)	100 (n=96)	100 (n=36)	100 (N=543)

Det er heller ingen signifikant sammenheng mellom barnets kjønn og hvem barnet bor sammen med.

Barn født i utlandet eller med utenlandskfødte foreldre

8% av barna i utvalget oppgir at de er født i et annet land enn Norge. Dette er en litt større andel enn tilfellet var i første runde, der kun 6% av barna var født utenfor Norge. Andelen er den samme for begge kjønn, og det gjelder også for foreldrenes fødested. Tabell 5 viser forholdet mellom mors og fars fødeland.

Tabell 5. Mors fødeland etter fars fødeland (%) * N =541

	Far født i Norge	Far født i annet land	Alle
Mor født i Norge	83	5	87
Mor født i annet land	5	8	13
Totalt (n/N)	88 (n=474)	12 (n=67)	100 (N=541)

Her ser vi at 83% av barna i utvalget har både en mor og en far som er født i Norge. Det er bare 8% av barna i utvalget som oppgir at begge foreldrene er født i et annet land, mens om lag 10% av barna har enten en mor eller en far som er født i et annet land enn Norge.

Den største andelen barn født i et annet land enn Norge finner vi i Grimstad og Mandal. I disse kommunene, samt i Arendal, finner vi også den høyeste andelen av barn som har foreldre som er født i et annet land. I Lindesnes er

ingen av barna i utvalget født utenfor Norge, men det er likevel en relativt stor andel som har foreldre som er født utenfor Norge.

Tabell 6. Andel som oppgir at eget, mors eller fars fødeland ikke er Norge. Etter kommune. (%)

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindesnes	Total
Barnet	5	3	12	13	0	8
	n=197	n=40	n=174	n=96	n=36	N=543
Mor	13	3	13	18	11	13
	n=196	n=40	n=174	n=96	n=36	N=542
Far	14	5	14	12	6	12
	n=196	n=40	n=174	n=95	n=36	N=541

Hvor kommer så de barna som er født i utlandet og foreldrene deres fra? De fleste av barna er født i land i Asia. Det er også mange som er født i vestlige land, som Tyskland, Danmark, England, USA og Australia, som det kommer frem av tabellen under.

Tabell 7. Barnas fødeland (region). Rangert etter forekomst.

Region	Antall
Asia ²⁰	15
Vest-Europa, USA, Australia	11
Øst-Europa og Balkan	10
Afrika	6
Sør-Amerika	3

De fleste av foreldrene som ikke er født i Norge, er født i land i Vest-Europa, Nord-Amerika eller i Australia.

Tabell 8. Foreldres fødeland (region). Rangert etter forekomst.

Mors fødeland (region)	Antall	Fars fødeland (region)	Antall
Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia	23	Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia	24
Øst-Europa og Balkan	16	Asia	14
Asia	15	Øst-Europa	13
Afrika	4	Afrika	7
Sør-Amerika	3	Sør-Amerika	0

²⁰ Kategorien Asia er svært heterogen. Mens noen av barna som er født i Asia trolig har flyttet fra krig, er andre trolig adopterte.

Sammenlignet med første runde av datainnsamlingen, er andelen barn som er født i ikke-vestlige land noe større i dette utvalget. For foreldrenes del er imidlertid andelen som er født i vestlige land større i dette utvalget. Samlet sett viser oversikten at andelen av barn som er født i land utenfor Europa, eller som har foreldre som er født i land utenfor Europa er lav i utvalget.

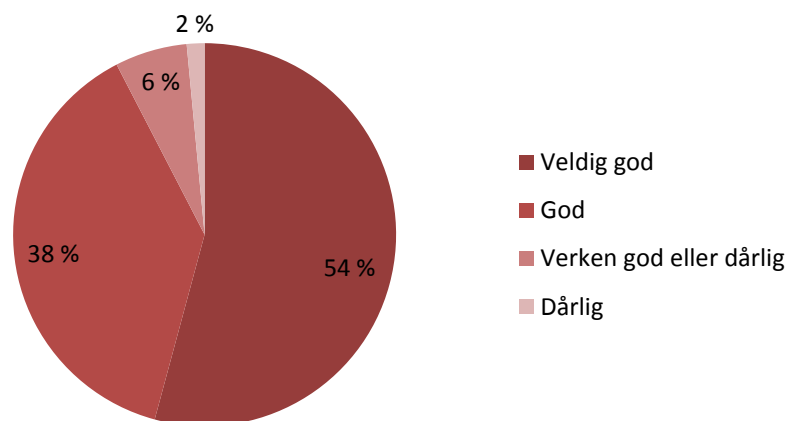
Barnas selvopplevde helse

Sammenlignet med barn i andre deler av verden har barn i Norge jevnt over god helse. Det har også vært en nedgang i ulykkesstatistikken for barn (Wetthol og Kjølsvik 2012). Samlet sett antyder dette at barn i Norge vokser opp i sunne og trygge omgivelser. Likevel er det forskjeller blant barna, som gjenspeiles i befolkningen for øvrig. Et eksempel er barns fysiske aktivitet. Dette viser seg å ha sammenheng med foreldrenes utdanningsnivå; barn med foreldre med høy utdanning trener i større grad enn andre barn (Ekornrud 2012). Det viser seg også at barn i Agder og Rogaland trener mindre enn barn andre steder i landet (ibid). Barn over hele landet får tilbud om jevnlig helsekontroller. Basert på disse kontrollene kan man overvåke mange sider ved barns helsesituasjon. Et forhold som i særlig grad har fått oppmerksomhet er overvekt-/fedmeproblematikk blant barn. De siste årene har det vært en økning i andelen barn (nærmere bestemt tredjeklassinger) med overvekt og fedme. Økningen har vært størst blant jenter. Andelen med overvekt/fedme er imidlertid noe lavere i Helseregion Sør-Øst enn ellers i landet (18% mot et landsgjennomsnitt på 19%) (ibid).

Undersøkelsen vi har gjennomført har ikke hatt tilgang til journaler fra helsekontroller eller informasjon om barns medisinske helsetilstand. Spørreskjemaet inkluderer imidlertid et spørsmål som omhandler hvordan barna selv vurderer sin helse, som gir oss en indikasjon på hvorvidt barna selv opplever om de er friske eller syke. Det må bemerkes at helsebegrepet var ukjent for mange av barna. Begrepet ble forklart med henvisning til det å være frisk eller syk, og barna ble bedt om krysse av på det svaret som best beskriver hvordan de har det mesteparten av tiden.

Som det kommer frem av figuren under oppgir langt de fleste at de har god eller veldig god helse.

Figur 8. Syn på egen helse. (%) N= 544

Med unntak av en ørliten ulikhet i fordelingen mellom god og veldig god selvopplevd helse, samsvarer fordelingen godt med resultatene fra første runde. Det er liten forskjell på hvordan guttene og jentene vurderer helsen sin. I motsetning til i undersøkelsens første fase finner vi ingen statistisk signifikante forskjeller mellom kommunene.

Skolearbeid

For å få kunnskap om hvordan barna opplever skolearbeidet ble de bedt om å svare på et tredelt spørsmål, der spørsmålsformuleringen var «Synes du noe av dette er vanskelig på skolen?». Barna skulle velge mellom svaralternativene «sjelden», «noen ganger» og «ofte» for henholdsvis å lese, å skrive og å konsentrere seg.

Andelen ubesvart er høy for alle disse spørsmålene. Dette tyder på spørsmålet kan ha vært for vanskelig for en del av barna, og validiteten på svarene er derfor ganske svak. Dette gjelder først og fremst for svarene på det å lese og det å skrive.

Tabell 9. Andel som synes det er vanskelig å lese, skrive og konsentrere seg. Etter hyppighet. (%)

	Sjelden	Noen ganger	Ofte	Alle
Å lese	83	15	2	100 (N=488)
Å skrive	79	18	3	100 (N=482)
Å konsentrere seg	41	51	8	100 (N=520)

Resultatene viser at det er en relativt stor forskjell på å oppleve det å lese og skrive som vanskelig, sammenlignet med det å konsentrere seg. Langt flere oppgir at de noen ganger synes det er vanskelig å konsentrere seg. Her er det også flere som har svart, noe som gir spørsmålet sterkere validitet enn for de to første spørsmålene. Svarfordelingen generelt sett skiller seg bare marginalt fra resultatene i fase en.

Vi finner imidlertid noen forskjeller mellom resultatene i de to rundene dersom vi ser på hvordan svarene fordeler seg på kjønn. I første runde fant vi en statistisk signifikant sammenheng mellom kjønn og det å skrive, hvor mønsteret var at en betraktelig større andel jenter enn gutter rapporterte at de sjelden synes det er vanskelig å skrive, mens det er en større andel gutter som rapporterte problemer med å skrive noen ganger og ofte. Dette er i tråd med tall fra PISA undersøkelsene, som viser samme tendens til forskjeller mellom kjønnene. Det er verdt å merke seg at andelen som oppgir at de har skrivevansker ofte, er mindre enn forventet i forhold til det landsgjennomsnittet av 15 åringer som ligger på nivå 1 eller lavere i leseferdigheter, som PISA undersøkelsen anslo til å være 15% i 2009 (pisa.no).

Vi finner den samme tendensen i undersøkelsens andre fase, men her er ikke sammenhengene statistisk signifikante. Vi kan derfor ikke utelukke at forskjellene mellom gutter og jenter skyldes andre forhold enn kjønn.

Tabell 10. Andel som synes det er vanskelig å skrive. Etter kjønn (%) N=481

	Gutt	Jente	Alle
Sjelden	74	84	79
Noen ganger	22	14	18
Ofte	5	2	3
Totalt (n/N)	101 (n=243)	100 (n=238)	100 (N=481)

Derimot finner vi, i motsetning til resultatene fra fase en, en statistisk signifikant sammenheng mellom kjønn og det å konsentrere seg.

Tabell 11. Andel som synes det er vanskelig å konsentrere seg. Etter kjønn* (%) N=519

	Gutt	Jente	Alle
Sjelden	40	42	41
Noen ganger	48	55	51
Ofte	12	4	8
Totalt (n/N)	100 (n=260)	101 (n=259)	100 (N=519)

Tendensen viser at det er guttene som strever mest med både det å skrive, lese og konsentrere seg, men forskjellen er minst for det å lese. Forskjellene er små, men likevel er dette forskjeller som det er verdt å være oppmerksom på.

Tabell 12. Andel som synes det er vanskelig å lese. Etter kjønn. (%) N=487

	Gutt	Jente	Alle
Sjelden	81	85	83
Noen ganger	17	14	15
Ofte	3	1	2
Totalt (n/N)	101 (n=243)	100 (n=244)	100 (N=487)

Vi finner ingen statistisk signifikante sammenhenger mellom kommunetilhørighet og oppfatning av om de synes det er vanskelig å skrive, konsentrere seg eller lese. Det er også gjennomgående ganske små forskjeller mellom kommunene, og forskjellene er heller ikke systematiske. Vi har likevel valgt å ta med fordelingen knyttet til kommune, ettersom vi tror det vil være av relevans for mange av leserne.

Tabell 13. Andel som synes det er vanskelig å skrive. Etter kommune. (%) N=481

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindesnes	Alle
Sjelden	84	79	74	77	76	79
Noen ganger	13	21	21	20	21	18
Ofte	3	0	5	3	3	3
Totalt (n/N)	100 (n=176)	100 (n=34)	100 (n=151)	100 (n=87)	100 (n=33)	100 (N=481)

Tabell 14. Andel som synes det er vanskelig å konsentrere seg. Etter kommune. (%) N= 519

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindesnes	Alle
Sjelden	45	39	37	38	54	41
Noen ganger	49	56	53	56	40	51
Ofte	6	5	10	7	6	7
Totalt (n/N)	100 (n=188)	100 (n=39)	100 (n=164)	101 (N=93)	100 (n=35)	99 (N=519)

Tabell 15. Andel som synes det er vanskelig å lese. Etter kommune. (%) N=487

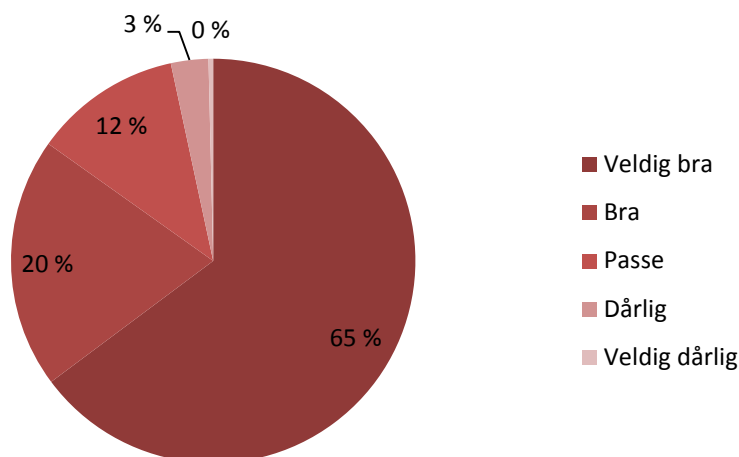
	Arendal	Fro-land	Grim- stad	Mandal	Linde- snes	Alle
Sjel- den	88	77	76	84	88	83
Noen ganger	11	20	22	14	12	15
Ofte	2	3	2	2	0	2
Totalt (n/N)	101 (n=180)	100 (n=35)	100 (n=152)	100 (n=86)	100 (n=34)	100 (N=487)

Hvordan fordeler så svarene seg på skolenivå? I undersøkelsens fase én fant vi signifikante sammenhenger mellom hvilken skole barna gikk på og i hvilken grad de opplevde vanskeligheter med det å skrive. I fase to finner vi ingen signifikante sammenhenger for noen av variablene sett i sammenheng med hvilken skole barna går på. Det betyr imidlertid ikke at det ikke er forskjeller mellom barna på de ulike skolene, men forskjellene er ikke systematiske, og kan skyldes tilfeldige forhold.

Hvordan har barna det?

Så langt har vi kommentert hvordan fordelingen av opplysninger fra barna er i forhold til kjønn og bosted, hvem de bor sammen med, hvor de kommer fra, samt hvordan de selv vurderer helsen sin og skolearbeidet. I denne siste delen av kapittelet ser vi på barnas trivsel. Spørsmålet vi stilte var: «Når du tenker over hvordan du har det nå for tiden, vil du si at du har det...», med fem svaralternativer som gikk fra veldig bra til veldig dårlig. Figuren under viser hvordan svarene fordeler seg blant barna

Figur 9. Hvordan har barna det? N=534

Det at over halvparten av barna oppgir at de har det veldig bra er gode nyheter! Andelen som oppgir at de har det veldig bra er seks prosentpoeng høyere i denne fasen av undersøkelsen sammenlignet med den forrige.

Vi har undersøkt dette spørsmålet for sammenhenger med alle de andre bakgrunnsvariablene vi har presentert i dette kapittelet, og finner ingen statistisk signifikante sammenhenger som kan knyttes til kjønn, kommune, hvem de bor sammen med, eller barnas eller foreldrenes fødeland. Det betyr likevel ikke at det ikke er forskjeller. Vi finner for eksempel at en større andel gutter enn jenter oppgir at de har det veldig bra, og at andelen som oppgir at de har det veldig bra er høyest blant de barna som bor med begge foreldrene. Forskjellene er imidlertid ikke statistisk signifikante, og kan derfor være uttrykk for tilfeldige utslag.

Vi finner derimot at det er en statistisk signifikant sammenheng mellom hvordan barna har det og hvilken skole de går på. Av anonymitetshensyn kan vi ikke oppgi hvordan fordelingen med hensyn til skole er, men det er viktig å være oppmerksom på at slike forskjeller finnes.

Videre finner vi statistisk signifikante sammenhenger mellom om barna opplever at de har det bra eller dårlig og deres opplevelse av helsen sin og skole-

arbeidet²¹. De samme sammenhengene fant vi i undersøkelsens første fase, men her var sammenhengen mellom trivsel og det å skrive ikke signifikant. Sammenhengene antyder at det er de barna som opplever at de har dårlig helse og som strever mest med skolearbeidet, som også opplever at de ikke har det så bra generelt sett. Tabellene under gir en oversikt over sammenhengene mellom selvopplevd helse og følelsen av å ha det bra, sammenhengene mellom opplevd evne til å kunne konsentrere seg og det å ha det bra, og sammenhengene mellom opplevd evne til å skrive og det å ha det bra²²:

Tabell 16. Andel som har det bra, passe eller dårlig. Etter selvopplevd helse* (%). N=534.

		Selvopplevd helse			
		God	Verken god eller dårlig	Dårlig	Alle
Har det...	Bra	87	61	14	85
	Passe	10	36	14	12
	Dårlig	2	3	71	3
	Total (n/N)	99 (n=494)	100 (n=33)	99 (n=7)	100 (N=534)

Tabell 17. Andel som har det bra, passe eller dårlig. Etter konsentrasjonsevne* (%). N=510.

		Synes det er vanskelig å konsentrere seg..			
		Sjelden	Noen ganger	Ofte	Alle
Har det...	Bra	94	82	63	85
	Passe	4	16	21	11
	Dårlig	2	3	16	4
	Total (n/N)	100 (n=211)	101 (n=261)	100 (n=38)	100 (n=510)

²¹ For selvopplevd helse, det å skrive, og det å konsentrere seg finner vi også en statistisk signifikant samvarians (korrelasjon) med trivselsvariabelen. Denne samvariansen er sterkest for helsevariabelen (0,335).

²² I analysene har vi slått sammen svaralternativene veldig bra og bra og veldig dårlig og dårlig for trivselsvariabelen. Sammenhengen mellom opplevd evne til å lese og det å ha det bra er ikke signifikant og gjengis derfor ikke i tabellform her.

Tabell 18. Andel som har det bra, passe eller dårlig. Etter evne til å skrive*.
(%). N=474.

		Synes det er vanskelig å skrive...			
		Sjelden	Noen ganger	Ofte	Alle
Har det...	Bra	89	72	73	86
	Passe	8	23	13	11
	Dårlig	3	5	13	4
	Total (n/N)	100 (n=376)	100 (n=83)	99 (n=15)	101 (N=474)

Hva som kommer først av trivsel og opplevelse av å ha dårlig helse, vansker med konsentrasjon eller skriving, er vanskelig å svare på, men det er verdt å merke seg at dette henger sammen. At trivsel, helse, konsentrasjonsevne og evne til å skrive henger såpass tett sammen, understreker viktigheten av å se helhetlig på barnets situasjon.

Oppsummert om kommunene og barna i utvalget

Kommunene varierer i størrelse, urbanitet, næringsgrunnlag og utdanningsnivå på den voksne befolkningen. Arendal er den største og mest urbane kommunen og Froland er den minste. Utvalget for undersøkelsen speiler denne variasjonen. Når vi sammenligner utvalget med populasjonen, ser vi at utvalget har noe underrepresentasjon av barn med innvandrerbakgrunn og barn fra såkalte ressursvake familier.

Sammenlignet med nasjonale tall er andelen som bor sammen med begge foreldrene stor i dette utvalget. Av de som ikke bor med begge foreldrene bor de fleste enten med bare mor eller har delt bosted. 8% av barna er født i et annet land enn Norge. En stor andel av disse er født i land i Øst-Europa og Balkan, Vest-Europa, Nord-Amerika eller Australia. Andelen som antas å ha foreldre med asylsøker- eller flyktningebakgrunn er ganske liten, mens de som har arbeidsinnvandrende foreldre ser ut til å være bedre representert. Som i sammenlignbare undersøkelser er barn med minoritetsbakgrunn svakere representert i utvalget for undersøkelsen enn det som er ønskelig.

Et stort flertall av barna rapporterer å ha god helse. Ganske mange strever med å skrive og med å konsentrere seg. For opplevd evne til å konsentrere seg er det også klare kjønnsforskjeller som det er viktig å være oppmerksom på. Her er det en relativt stor andel av guttene som oppgir at de ofte har vanskeligheter med å konsentrere seg.

Det er klare sammenhenger mellom hvordan barna opplever at de har det og hvordan helsen, konsentrasjonsevnen, og evnen deres til å skrive er. Dette er ingen overraskelse, men det er likevel et viktig funn ettersom det synliggjør klart at forhold som helse, konsentrasjonsevne, faglige evner og generell opplevelse av velvære henger sammen. Hvordan det henger sammen, trenger vi andre metoder og data for å kunne belyse.

De bakgrunnsvariablene vi har sett på i dette kapitlet tar vi med oss inn i det videre analysearbeidet, og vi vil presentere og kommentere sammenhenger som er statistisk signifikante. I noen tilfeller vil vi også presentere sammenhenger som ikke er statistisk signifikante, men hvor resultatene er relevante for den helhetlige forståelsen.

5 Å ha

Den første dimensjonen i Allardts velfersbegrep handler om det «å ha» materielle ressurser. Barns materielle ressurser er i stor grad avhengig av foreldrenes økonomiske og materielle situasjon.

Det er likevel slik at det foreligger en del forventninger om hva et barn skal ha av mat, klær og utstyr, både til livsoppretholdelse og deltagelse. I noen familier er dette uproblematisk rent økonomisk, og en tenker knapt over at for eksempel barnet skal ha nye ski til vinteren. For andre familier er det en større utfordring å møte de kravene om hva et barn trenger eller er forventet å eie.

I dette kapitlet ser vi litt nærmere på hva 10-åringer i Agder har, og hva som oppfattes som vanlig for en 10-åring å ha, og om disse forventningene varierer mellom kommunene og mellom kjønn. Videre ser vi på hvordan barna opplever økonomien i sin familie, og hvordan ulike goder som hytte, båt og ferieturer er fordelt. Dette er til sammen viktige indikatorer på om de føler at familieøkonomien setter begrensinger eller gir muligheter i livet deres. Mot slutten av kapitlet beveger vi oss inn på barnas verdivurderinger på to måter. For det første bruker vi fenomenet bursdagsfeiring, som er både utbredt og viktig i en norsk kontekst, til å la barna vurdere hva som er viktig for dem; å få gaver, hvor man er, eller hvem man er sammen med. Dette viser til ulike grader av materialisme eller relasjonsorientering. Til slutt spør vi om det er noen sammenheng mellom det å føle at familien har god eller dårlig råd og barnets trivsel, før vi tar en diskusjon av hva de materielle vilkårene forteller oss om barns levekår på Agder.

Alle de andre har det

Hva som er forventet kan variere fra sted til sted og fra skole til skole. Hvis man følger den tankegangen som ble introdusert av Roseborough allerede i 1960, og videreutviklet av mellom andre Parsons og Smelser (2001) så foreligger det i tråd med kulturelle forventninger et visst minimum av materielle goder som en husholdning må ha tilgang til for å kunne signalisere til andre at man er gagnede medlemmer av samfunnet. Denne minimumsstandarden har man valgt å kalle en standardpakke. Slike standardpakker har også blitt utarbeidet for personer innenfor et hushold, også spesifikt for barn (Brusdal 2007, Wærdahl 2003). Denne teorien har også inspirert den norske referansebudsjettmodellen hvor forbrukere selv kan plote inn sentrale kjennetegn som alder og kjønn på alle husholdets medlemmer og la programmet regne ut hvor store kostnader en familie kan regne med å ha på ulike typer for-

bruk²³. I all enkelhet kan man si at hvis åtte av ti hushold eier, eller har tilgang til et materielt gode, så kan man ha en forventning om at dette er helt vanlig å ha.

Barn er ofte vel kjent med denne tankegangen. Argumentet om at «alle andre har det» er ikke uvanlig når barnet går inn i en ny alder eller når et nytt produkt er lansert og på vei inn på markedet. Den gang noen barn ned i tiårsalderen først begynte å eie sin egen mobiltelefon, skapte dette mye diskusjon om å skyve aldersgrensen for et produkt som tidligere var forbeholdt ungdommer og voksne, ofte også knyttet til sosial status. I dag er det veldig få som reagerer på om et barn snakker i en mobiltelefon, eller spiller og leker med en smarttelefon i det offentlige rom. «Jappe-nallen» fra 80-tallet har blitt et dagligdags produkt med nytte og glede verdi også for barn. Nå har diskusjonen om en tiåring bør ha mobiltelefon stilnet av. Våre data viser også at 94% av barna i utvalget har egen mobiltelefon, og vi kan regne det som en del av standardpakken.

I det følgende vil vi presentere tre ulike tabeller som viser hva barn forteller at de eier i de fem kommunene. Vi har delt inn tabellene i «Sport og friluftsliv», «Elektronikk, spill og kommunikasjon» og «Leker og annet» for å lette oversikten av materialet, men også fordi dette er ulike kategorier av forbruksvarer som bærer ulik sosial betydning. Vi presenterer for dette alle tall for alle kommuner, men det er viktig å merke seg at ikke alle de forskjellene som kommer fram mellom kommunene er like betydningsfulle. Kommentarene vil reflektere dette.

Tabell 19. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. SPORT OG FRILUFTSLIV. Etter kommune (%) N=540

	Aren- dal	Fro- land	Grim- stad	Man- dal	Lindes- nes	Alle
Sykkel	100	98	99	97	99	99
Alpinutstyr	75	60	67	65	61	69
Langrenns- ski eller turski	94	93	90	89	89	92
Skøyter	90	90	95	87	89	91
Sovepose	94	85	93	96	94	94
Fjellsko	40	50	42	51	50	44
Telt	59	45	61	63	58	59
n/N	n=195	n=40	n=173	n=96	n=36	N=540

²³ SIFOs referansebudsjett, www.sifo.no

Hvis vi først ser på kolonnen for «alle», ser vi at andelen barn som eier utstyr til sport og friluftsliv er høy, spesielt for sykkel, sovepose, ski og skøyter. Hvis vi bruker standardpakketenkning i forbindelse med dette spørsmålet, er det altså fire ting fra denne kategorien eiendeler som mer enn 8 av 10 barn eier, og som dermed kan gå inn i «standardpakken» for 10-åringer. Akkurat de samme fire tingene inngikk i standardpakken i undersøkelsens første fase, og det er derfor all grunn til å hevde at de aller fleste 10-åringer i Agder i dag forventes å ha sykkel, sovepose, ski og skøyter²⁴. Hvis man tenker seg at det du eier og har, uttrykker noe om hvem du er, så uttrykker standardpakken kun normalitet. Du skiller deg med andre ord ikke ut som spesielt begavet, stilig eller heldig om du eier et par skøyter. Barna må gå ut over dette forventede minimum for å kunne uttrykke en individuell identitet gjennom det de eier.

Derfor er det også interessant å merke seg at når en går ut over standardpakken og ser på det som ikke riktig «alle andre har», så får vi større forskjeller mellom kommunene. Det betyr at for mer spesialisert utstyr til sport og fritid, som alpinutstyr, fjellsko og telt, har bokommune en betydning for om dette er vanlig eller ikke. I denne omgang er imidlertid ikke sammenhengene med kommune statistisk signifikante, i motsetning til i undersøkelsens første fase.

²⁴ Det bør bemerkes at med unntak av fjellsko er andelen barn som eier alle tingene på listen høyere i denne runden av undersøkelsen sammenlignet med første runde. Forskjellene er imidlertid ikke store for de fleste av tingene. For alpinutstyr var imidlertid andelen barn som hadde dette 57% mot 69% i denne runden. Her fant vi også større kommunale forskjeller i første runde.

**Tabell 20. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. ELEKTRO-
NIKK, SPILL OG KOMMUNIKASJON. Etter kommune. (%) N=540**

	Aren- dal	Fro- land	Grim- stad	Man- dal	Lin- des- nes	Alle
MP3/iPod e.l.	77	73	79	80	75	79
Egen TV på rom- met	41	43	39	35	44	40
Playstation, X-box, Nintendo, Wii eller annen TV-spill konsoll	91	83	87	90	89	89
Game-boy, DS, PSP eller annet hånd- holdt spilleapparat	79	85	86	80	86	82
Mobiltelefon	94	95	91	97	92	94
Egen datamaskin	67	63	60	60	61	63
Egen iPhone eller Smartphone	28	23	27	20	28	26
Egen iPad	12	10	9	11	11	10
En profil på en spillside på nettet	64	58	65	58	58	62
n/N	n=195	n=40	n=173	n=96	n=36	N=540

Når det gjelder kategorien elektronikk, spill og kommunikasjon, så er det også fire ting som ligger så høyt at det kan inngå i standardpakken for alle, nemlig MP3, Playstation, Gameboy og mobiltelefon. Her er det ingen statistisk signifikant forskjell mellom barna i de ulike kommunene. Vi finner kun små forskjeller fra undersøkelsens første runde, med unntak av det å ha egen datamaskin og egen iPhone eller Smartphone. Andelene som har disse tingene er betydelig høyere enn i første runde. Kanskje har dette sin enkle forklaring i at julen havnet mellom de to datainnsamlingspunktene, og at nettopp disse to tingene er vanlige julegaver til 10-åringer. Særlig kan dette gjelde iPhone og Smartphone som er relativt nye produkter og i ferd med å overta markedet for mobiltelefoner.

Det er interessant å merke seg at egen datamaskin heller ikke i dette utvalget inngår i den normative standardpakken, selv om det er mer vanlig her enn blant barna i kommunene i undersøkelsens første runde. Selv om over halvparten av barna rapporterer at de har en egen datamaskin, er altså ikke dette nok til å kunne si at «alle har det». Å ha egen TV på rommet er enda mindre

utbredt enn det å ha datamaskin. I første runde av undersøkelsen var det en statistisk signifikant forskjell mellom kommunene på om barna hadde TV på rommet. I denne runden finner vi ikke en slik systematisk forskjell. Vi kan derfor ikke utelukke at forskjellene mellom kommunene skyldes andre forhold enn hvilken kommune barnet bor i. Selv om forskjellene mellom barna i de ulike kommunene er små for disse tingene, og mindre enn de kommunevise forskjellene i undersøkelsens første fase, finner vi spor av at det er lokale og kulturelle variasjoner i hva man forventer at barn skal eie eller ha tilgang til.

Tabell 21. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. LEKER OG ANNET. Etter kommune. (%) N=536

	Aren- dal	Fro- land	Grim- stad	Man- dal	Linde- snes	Alle
Kosebamser	72	55	71	70	64	69
Mer enn 15 bøker	82	83	86	80	94	84
Utkledningstøy	75	63	76	74	78	74
Lego eller byg- gesett	65	80	68	74	78	69
Lekefigurer	63	58	66	60	69	63
Kunstsaker (maling, pens- ler osv.)*	70	53	68	70	58	67
Musikkin- strument	58	48	60	56	81	59
n/N	n=192	n=40	n=173	n=95	n=36	N=536

Den siste kategorien består av leker og ting som vi tradisjonelt forbinder med barndom. Her er det bare en ting som inngår i «standardpakken», nemlig det å eie mer enn 15 bøker. Med unntak av kunstsaker finner vi ingen statistisk signifikante sammenhenger mellom kommunetilhørighet og tingene i kategorien «leker og annet», til forskjell fra første runde hvor alle kategorier unntatt lekefigurer viste en signifikant variasjon.

Disse tre tabellene til sammen representerer 23 ting som barna ble bedt om å svare på om de eide. Vi ser at åtte av våre 23 presenterte alternativ inngår i en normativ standardpakke for hele utvalget når vi bruker en streng avskjæringsgrense på 80%. Denne standardpakken er lik i første runde av undersøkelsen. Disse tingene er sykkel, ski, skøyter, sovepose, Playstation, Gameboy, mobiltelefon og mer enn 15 bøker.

Det er svært små ulikheter mellom kommunene når det gjelder hva som inngår i standardpakken. Det å eie en Gameboy faller ut av standardpakken i Arendal, men denne forskjellen er så liten at vi likevel kan snakke om en felles standardpakke for alle kommunene som ser slik ut:

Tabell 22. Standardpakke for tiåringer i kommunene Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes, rangert etter forekomst i %

Sykkel	99
Mobiltelefon	94
Sovepose	94
Langrennsski eller turski	92
Skøyter	91
Playstation, X-box, Nintendo, Wii, e.l.	89
Mer enn 15 bøker	84
Gameboy, DS, PSP e.l.	82

Standardpakken signaliserer en form for normalitet, at du er et akseptabelt medlem av en gruppe eller et lokalsamfunn. Det betyr ikke at absolutt alle må ha alt som står på denne listen, og det er rom for lokale og kulturelle variasjoner som at man i enkelte lokalsamfunn er mer opptatt av vintersport eller båtliv enn i andre. Å mangle en eller to gjenstander fra en standardpakke kan oppfattes som eksentrisk, eller som resultat av et bevisst valg. Å mangle flere vil lettere oppfattes som fattigdom (Brusdal 2007). Definerte standardpakker som den over kan brukes som et redskap til å identifisere individer eller grupper som ligger i marginene for å være kulturelt integrerte og sosialt aksepterte i lokalsamfunnet.

Finnes det gutteting og jenteting?

Det er vanlig å tenke seg at gutter og jenter har et ulikt forbruk, og ikke minst at vi kjøper ulike ting til gutter og jenter basert på det vi mener at de trenger og de aktiviteter som ofte ses på som kjønnsdifferensierte. Etter at 1970-tallets unisex-periode med gule baby-luer, brune cordfløyelsbukser, og dukker og biler til alle har ebbet ut, har markedet for barneklær og leker igjen blitt synlig rosa og blått, og forbruket ser ut til å ha blitt mer kjønnsdelt enn noen gang. Men er det slik også i hverdagen til de store barna?

Under ser vi på de samme 23 tingene som over, men denne gangen fordelt på kjønn i hele utvalget, altså i alle kommunene. Vi deler tingene inn i de samme tre kategoriene som over.

Tabell 23. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. SPORT OG FRILUFTSLIV. Etter kjønn. (%) N=539

	Gutter	Jenter	Alle
Sykkel	99	99	99
Alpinutstyr	72	65	69
Langrennsski eller turski	91	92	92
Skøyter *	88	95	91
Sovepose	94	93	94
Fjellsko	46	41	44
Telt	59	60	59
n/N	n=276	n=263	N=539

Når det gjelder utstyr til sport og fritid er det små forskjeller mellom gutter og jenter på andelen som eier de tingene som tilhører standardpakken, altså de tingene en antar det er sterkest normativ forventning til at alle skal ha. I første runde så vi at det var flere gutter enn jenter som hadde det litt mer spesialiserte utstyret som alpinutstyr og telt, mens det var flere jenter enn gutter som hadde skøyter. I denne runden ser vi at forskjellene er mindre enn i første runde, og det er kun for skøyter at forskjellene er statistisk signifikante. Alpinutstyr, som kan regnes som spesialisert utstyr, eies av en større andel gutter enn jenter. Men siden forskjellen ikke er signifikant, kan dette skyldes andre forhold enn barnets kjønn. Annen forskning har vist at gutter i større grad får spesialisert utstyr til sportsaktiviteter enn jenter (Wærdahl 2003). I dette utvalget er det likevel ikke nok gutter som har alpinutstyr til at en kan kalle det en sterk og generell normativ forventning til at alle gutter skal ha dette utstyret. Sykkel, ski, skøyter og sovepose inngår i standardpakken til begge kjønn.

**Tabell 24. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. ELEKTRO-
NIKK, SPILL OG KOMMUNIKASJON. Etter kjønn (%) N=537**

	Gutter	Jenter	Alle
MP3/iPod e.l. *	73	83	78
Egen TV på rommet	44	35	40
Playstation, X-box, Nintendo, Wii eller annen TV-spill konsoll *	92	85	89
Game-boy, DS, PSP eller annet håndholdt spilleapparat	81	84	82
Mobiltelefon *	91	97	94
Egen datamaskin	59	67	63
Egen iPhone eller Smartphone	29	23	26
Egen iPad	9	12	10
En profil på en spillside (Habbo, Panfu, Oloko, Club Penguin e.l.) *	56	69	62
n/N	n=274	n=263	N=537

Mobiltelefon, Playstation eller annet TV-spill og håndholdte elektroniske spill inngår i standardpakken for begge kjønn. For de to første er forskjellene statistisk signifikante, som betyr at det er større sannsynlighet for at du har TV-spill hvis du er gutt, og at du har mobiltelefon hvis du er jente. For annen elektronikk skiller gutter og jenter seg ved at MP3/iPod eller lignende mobil musikkspiller inngår i jentenes standardpakke, men ikke i guttenes. Både for musikkspiller og for profil på en spillside finner vi en statistisk signifikant forskjell som viser at sannsynligheten for at du har musikkspiller eller nettprofil er større hvis du er jente.

Når det gjelder mer tradisjonelle leker og annen type eiendom (tabell 25) ser vi at gutter og jenter skiller seg enda mer fra hverandre. Kosebamser, bøker, utkledningstøy og kunstsaker inngår i jentenes standardpakke og ikke i guttenes, mens det omvendte er tilfelle for Lego eller andre byggesett. Sammenlignet med de andre kategoriene av eiendeler, er det her vi finner den største variasjonen mellom gutter og jenter. Som vi ser av tabellen under er sammenhengen med kjønn statistisk signifikant for alle tingene, unntatt lekefigurer.

Tabell 25. Andel som oppgir at de har noen av disse tingene selv. LEKER OG ANNET. Etter kjønn (%) N=536

	Gutter	Jenter	Alle
Kosebamser *	50	89	69
Mer enn 15 bøker *	79	89	84
Utkledningstøy *	65	84	74
Lego eller byggesett *	87	52	69
Lekefigurer	60	67	63
Kunstsaker(maling, pensler osv.)*	52	83	67
Musikkinstrument *	52	67	59
n/N	n=316	n=220	N=536

Hvis vi ser på alle de 23 tingene under ett, og bruker et avskjæringspunkt på 80%, vil vi få følgende standardpakker for gutter og jenter:

Tabell 26. Standardpakker for gutter og jenter i Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes kommuner, rangert etter forekomst i %

Gutter		Jenter	
Sykkel	99	Sykkel	99
Sovepose	94	Mobiltelefon	97
Playstation, X-box, Nintendo, Wii eller annen TV-spill konsoll	92	Skøyter	95
Mobiltelefon	91	Sovepose	93
Langrennsski /Turski	91	Langrennsski eller turski	92
Skøyter	88	Mer enn 15 bøker	89
Lego / byggesett	87	Kosebamser	89
Game-boy, DS, PSP eller annet håndholdt spilleapparat	81	Playstation, X-box, Nintendo, Wii eller annen TV-spill konsoll	85
		Game-boy, DS, PSP eller annet håndholdt spilleapparat	84
		Utkledningstøy	84
		Kunstsaker	83
		MP3/Ipod	83

Det vesentligste bildet som tegner seg når vi ser på eiendeler fordelt på kjønn, er at flere eiendeler inngår i det som regnes som standardpakken for jenter. I undersøkelsens første fase var denne fordelingen mellom gutter og jenter mer lik. På samme måte som for organiserte aktiviteter, som vi skriver om i neste kapittel, ser det ut til at jentene har en større bredde i sitt forbruk enn guttene.

Tidligere forskning på barns forbruk har vist at mens det anses som mer vanlig for gutter å eie mer spesialisert sportsutstyr, teknisk leketøy og spill, er det som er knyttet til kommunikasjon, myke og mer intellektuelle verdier sterkere knyttet til jentenes forbruk (Wærdahl 2003). Resultatene fra vårt utvalg viser at jentene i stor grad har de samme eiendelene som guttene har, bortsett fra Lego/byggesett, men at det i tillegg er vanlig for jentene å ha ting som forbindes med «myke» verdier, som kunstsaker, utkleddingstøy og kosebamser og elektronikk knyttet til musikk og kommunikasjon, som musikk-spiller, mobiltelefoner og profiler på nettet. Dette kan gjenspeile den tendensen vi også har sett i voksenverdenen generelt de senere årene, nemlig at jenter samtidig som de befinner seg på de tradisjonelle kvinnefeltene i arbeid, utdanning og preferanser også beveger seg over på de tradisjonelt mannsdominerte områdene. Guttene på sin side blir i større grad værende innenfor de samme områdene de tradisjonelt har befunnet seg på.

Når kjønnsforskjellene blir mest fremtredende for det som kan betegnes som tradisjonelle leker, mens gutter og jenter er mer like i forhold til teknologiske nyvinninger, kan det se ut til at kjønnsforskjellene i forbruk avtar når nye gjenstander introduseres, og der forventninger knyttet til hva som er typisk guttelek og jentelek ikke er etablert. Over tid oppstår imidlertid nye kjønnsforskjeller gjennom bruken av det nye.

Å være lik de andre

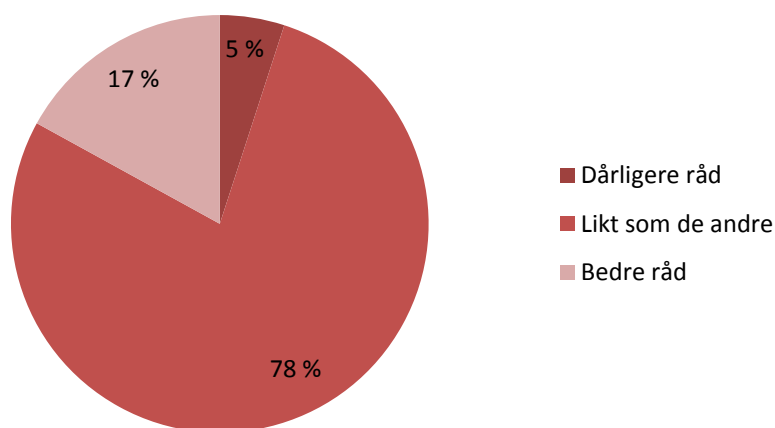
De standardpakkene som er nevnt over er tett knyttet til våre forventninger om hva barn bør ha i en gitt kultur, på ett gitt sted og i forhold til hvilket kjønn barnet har. Disse forventningene er knyttet til barnet enten de faktisk eier disse tingene eller ikke. Det er for eksempel uproblematisk for en lærer å planlegge en skidag eller en sykkelturn for klassen, for man tar det for gitt at de aller fleste, om ikke alle, har ski eller sykler. De få som ikke har, kan man skaffe låneutstyr til. Men hva med de 8% som ikke har ski, eller det enkeltindividet som må låne sykkel til sykkelturen? Å «ikke ha» kan være stigmatiserende for den enkelte hvis denne mangelen skyldes manglende økonomisk evne til å skaffe seg disse godene.

I forhandlinger om familiens og barnas forbruk kan familiens selvforståelse som økonomisk enhet bli tydelig, også for barna. Det viser seg imidlertid at foreldre gjerne skjuler en eventuell svak økonomisk situasjon ved å påse at barna har det som andre barn rundt dem har, mens de voksne forsaker på forbruksgoder til seg selv for å bekoste dette (Sandbæk 2008, Sandbæk og Pedersen 2009, Sletten et al. 2004). I mindre miljøer kan en også tenke seg at det foregår en stilltiende utjevning mellom foreldre på hva en kjøper til bar-

na sine og at en ikke prøver å overgå hverandre i materiell standard. Ideen om at alle skal ha et likt utgangspunkt står sterkt i vår kultur, såkalt sjanselighet, og vi strekker oss langt for å opprettholde dette likhetsidealet (Wærdahl 2005).

Vi spurte barna om hvordan de opplevde sin egen families økonomi i forhold til andre familier der de bor. Majoriteten av respondentene i samtlige kommuner opplever at de har like god råd som andre familier. Det er også et relativt høyt antall respondenter som opplever at de har bedre råd enn andre, mens det er meget få barn i utvalget vårt som opplever at de har dårligere råd enn andre. Kommunetilhørighet har her ingen betydning for om en føler en har bedre eller dårligere råd enn andre. Sammenligner vi de to undersøkelsesrundene finner vi imidlertid at det er en større andel i dette utvalget som opplever at familien har dårligere råd enn andre familier, og tilsvarende en lavere andel som oppgir at de tror familien har bedre råd enn andre familier.

Figur 10. I forhold til andre familier der du bor, synes du familien din har dårligere råd, likt som de andre eller bedre råd enn de andre? N=549

Vi må huske at dette er en rapportering av selvopplevd økonomi. At de fleste barna opplever at de bor i familier som har like god råd som andre familier der de bor, kan i all enkelthet reflektere at barna lever i økonomisk homogene miljøer. Det kan også reflektere en verdi om at alle er like gode, selv om det er forskjeller mellom familier der de bor. At det er liten variasjon mellom kommunene i hvordan de opplever egen familieøkonomi, og at fordelingene

innad i kommunen er relativt like, selv i de kommuner som vi vet er mer økonomisk heterogene, kan tyde på at likhetsideologien står sterkt.

... men det er utenpå

Til tross for denne tendensen til å skjule forskjeller og framtone like forhold for barna, så har barna ulike rammer for sin oppvekst og barndom som er basert på foreldre eller foresattes ressurser. Det å ha en egen hytte eller båt, eller begge deler legger for eksempel rammen for en del formative barndomsopplevelser som ikke er tilgjengelige for de som ikke har slike eiendommer. Å tilbringe ferier på hytta, i båten, hjemme eller på reise gir ulike typer familietid, og ulike inntrykk som er med på å forme et barn.

Vi har i undersøkelsen spurt barna om familien har hytte, om de har båt og om de drar på ferie. Dette er det barna oppgir:

Tabell 27. Andel som oppgir at familien har hytte. Etter kommune. (%) N=536

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindenes	Alle
Hytte*	42	49	35	59	50	44
	n=197	n=40	n=173	n=96	n=36	N=542

Tabell 28. Andel som oppgir at familien har båt. Etter kommune. (%) N=536

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindenes	Alle
Båt*	73	44	61	68	61	65
	n=197	n=40	n=173	n=96	n=36	N=542

Tabell 29. Andel som oppgir at familien har vært på ferie det siste året. Etter kommune. (%) N=543

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindenes	Alle
Ferie	87	80	92	90	97	89
	n=197	n=40	n=173	n=96	n=36	N=542

Her er det viktig å merke seg at for både forekomsten av hytte og båt er forskjellen mellom kommunene signifikant, det vil si at hvor du bor har en statistisk betydning for om du har båt og/eller hytte eller ikke. Mens Søgne kommune skiller seg spesielt ut i første runde med høyest forekomst av både hytte, båt og feriereise siste året, finner vi i denne runden en større variasjon. Mens Mandal har den høyeste oppgitte forekomsten av hytte og Arendal av

båt, har Lindesnes den høyeste oppgitte forekomsten av ferie. Froland skiller seg ut ved å ha den laveste oppgitte forekomsten av båt, mens Grimstad har den laveste oppgitte forekomsten av hytte. Det utpeker seg ikke noe mønster i disse forekomstene som kan knyttes til de kommunevise forskjellene i familieøkonomi (se tabell 2). Noen av forskjellene kan nok knyttes til kommunenes fysiske omgivelser, som at det er mindre vanlig å ha båt i innlandskommunen Froland.

Det mest interessante ved disse fordelingene er at et overveldende flertall av barna oppgir at de har vært på ferie det siste året, og i fire av kommunene oppgir også godt over halvparten at de har båt. Dette indikerer at det ikke bare er vanlig, men også forventet å reise på ferie, og at det lokalt også er vanlig og forventet å være i båt i løpet av et år. Fritid og ferie er med andre ord en forventet del av familiens tid. Desto vanskeligere er det for de 11% av barna som ikke har vært på ferie å forklare at deres familie ikke prioriterer dette uten å bli oppfattet som annerledes eller bli tildelt et fattigdomstempel.

Hurra for deg som fyller ditt år

Å feire bursdager er veldig viktig i vår kultur. I de første skoleårene er bursdagsinvitasjoner gjerne tematisert i skolen og med foreldre, med spørsmål om regler for å invitere alle, alle guttene eller alle jentene. Man anerkjenner at bursdagsselskaper er steder hvor en kan bli ekskludert eller inkludert, og hvor forhandlinger om vennskap og status foregår. Derfor blir det viktig at ingen bevisst blir holdt utenfor i slike arrangementer.

Barnebursdagsselskaper har likevel vært kilder både til integrasjon og konflikter opp gjennom tidene. For eksempel kan norske barn og foreldre oppleve at det er rart når barn med en annen kulturbakgrunn ikke kommer til bursdager som de er invitert til. Å finne det riktige nivået for gaver til bursdagen kan også være en kilde til konflikt og bekymring, spesielt i lavinntektsfamilier. Antallet bursdager blir gjerne nesten like høyt som det er barn i en klasse, og standarden på selve selskapet og prisene på gavene kan i heterogene miljøer settes av noen med bedre økonomi enn deg selv. Arrangering og deltagelse i bursdagsselskaper ses likevel som så viktig i vår kultur, at det blir satt opp som egen budsjettpost i referansebudsjettet for husholdninger med barn i skolealder (sifo.no).

Vi har spurt barna i utvalget om hva de synes er det viktigste når de skal feire sin egen bursdag. De kunne bare sette ett kryss.

Tabell 30. Når du har bursdag, hva synes du er viktigst? Etter kjønn (%)
N=542

	Gutter	Jenter	Alle
Å feire med hele familien	62	60	61
Å invitere alle i klassen	12	10	11
Å invitere bare noen få gode venner	9	13	11
Å få gaver	6	5	5
Å feire bursdagen hjemme	7	6	6
Å feire på et kult sted	6	6	6
Totalt (n/N)	100 (n=278)	100 (n=264)	101 (N=542)

Vi ser at «å feire med hele familien» skiller seg klart ut fra de øvrige svaralternativene. Stedet hvor bursdagen skal feires, og det å få gaver scorer relativt lavt i samtlige kommuner. Her er altså det relasjonelle og sosiale aspektet klart viktigere for barna enn det materielle. Kanskje kan dette tas som en indikasjon på at barn ikke passivt er gjenstand for et kommersialiseringspress. Kan det tenkes at det i stedet er foreldrene som er pådrivere for kommersialiseringen av bursdagsfeiringer? Det er en marginal forskjell i hva gutter og jenter oppgir, men fordelingen på kjønn er ikke statistisk signifikant.

Å ha, - eller å ha det bra?

Å ha alle de riktige tingene, eller å ha rikelig av dem, er ikke alltid synonymt med å ha det bra. I spørreundersøkelsen til barna var det både et spørsmål om hvordan de opplevde familiens økonomi relativt til andre familier, og et annet spørsmål om hvordan de oppfattet sin egen trivsel. Det første spørsmålet her lød: «I forhold til andre familier der du bor, synes du at familien din har...», og svaralternativene var: «Dårligere råd», «Likt som andre» og «Bedre råd». Det andre spørsmålet lød: «Når du tenker over hvordan du har det nå for tiden, vil du si at du har det...», og svaralternativene var: «Veldig bra», «Bra», «Passe», «Dårlig» og «Veldig dårlig»²⁵. Når vi krysser disse variablene vil vi få et bilde av om hvordan barna opplever at de har det, har noen sammenheng med om de opplever at familien har god eller dårlig råd.

²⁵ Se kapittel 4 for en nærmere diskusjon av trivselsvariabelen.

Tabell 31. Andel som har det veldig bra/bra, passe, eller dårlig/veldig dårlig. Etter selvopplevd økonomi* (%) N=530

	Har bedre råd enn andre	Har likt som andre	Har dårligere råd enn andre	Alle
Har det bra/veldig bra	87	86	65	85
Har det passe	12	11	15	12
Har det dårlig/veldig dårlig	1	3	19	2
Totalt (n/N)	100 (n=93)	100 (n=411)	99 (n=26)	100 (N=530)

Hovedvekten av de barna som opplever at familien har like god økonomi som andre, oppgir også at de har det bra eller veldig bra. Å være som de andre er med andre ord et godt utgangspunkt for å ha det bra. Andelen som har det bra eller veldig bra er betydelig lavere for de som opplever at de har dårligere råd. At de som opplever at familiens økonomiske situasjon er dårligere enn andre der de bor opplever en større sårbarhet for trivsel, ser vi best ved at det er hele 19% av de som mener at de har dårligere råd enn andre også oppgir at de har det dårlig eller veldig dårlig, mens det er veldig liten andel av de som mener de har det økonomisk bedre som oppgir at de har det dårlig. Andelen med opplevd dårlig råd og subjektiv opplevelse av å ikke ha det så bra er lavere i undersøkelsens andre runde, men til gjengjeld er det da hele 31% som oppgir at de hadde det passe. I første runde var ikke sammenhengen statistisk signifikant på det nivået som er lagt til grunn i rapporten, men det er den i denne runden av undersøkelsen. Sammenhengen mellom økonomi og opplevd velbefinnende er derfor noe det er viktig å være oppmerksom på og som vi vil undersøke nærmere i fremtidige analyser.

Den materielle barndommen

Barn koster av husholdets penger, og barn bruker penger selv. Mange penger. Markedsføring retter seg direkte mot barn og barna blir stadig tidligere trukket inn i en verden hvor deres forbruksvalg og egen og familiens økonomi får en betydning for hvordan de ser og bedømmer seg selv og andre. Sårbarheten for å falle utenfor eller å bli oppfattet som annerledes fordi man ikke har det «alle de andre har» er tett knyttet til familien eller husholdets økonomiske sårbarhet. Barnet er i tillegg også familiens utstillingsvindu til skole, de andre foreldrene og i lokalsamfunnet. At barnet har det som det «skal ha» og er rene og pene, reflekterer tilbake på familien og husholdets omdømme.

I de kommunene som er med i denne undersøkelsen oppgir størstedelen av barna at de eier mye, har ferie med familien sin og at de føler seg like rike eller rikere enn andre familier. Fra et marginaliseringsperspektiv bør vi holde et øye med de få som ikke når opp til standardpakker eller føler seg satt utenfor på grunn av at de ikke har tilgang til det samme som andre barn. Her er denne gruppen liten, men likevel til stede. Kjønnforskjellene i standardpakken er små, spesielt på de mer moderne områdene som mobiltelefon og elektronikk. Men på de mer tradisjonelle barneforbruksområdene svarer kjønnforskjellene til tradisjonelle oppfatninger om hva som er gutteting og jente-ting.

Det vi imidlertid må være oppmerksomme på, er at denne tilsynelatende materielle likheten kan skjule reelle ulikheter og utenforskap. Det materielle er et synlig forbruk, og vi kjenner fra tidligere forskning til at foreldre som har dårlig råd prioriterer signalobjekter til barna framfor egne forbruksønsker eller behov for at deres materielle deprivasjon ikke skal være synlig og for at barna ikke skal holdes utenfor i det sosiale. Hvis det er slik, må vi bli mer oppmerksomme på det usynlige forbruket, eller det forbruket som er knyttet til barnas deltagelse på fritidsarenaen eller i kompetansebyggende aktiviteter. Det kan gjelde alt fra jevnlig utgifter til transport, til kursavgifter og til nødvendig utstyr til en aktivitet.

6 Å være

Barns hverdagsliv er preget av et høyt aktivitetsnivå. Foruten skole, lekser, og skolefritidsordninger (for de yngste barna i barneskolen), som opptar en stor del av dagliglivet for barn i skolealder, deltar de fleste barn på ulike organiserte fritidsaktiviteter. Barns tid er med andre ord i stor grad organisert, og aktivitetene foregår innenfor ulike institusjonelle rammer, under voksen, og ofte profesjonell, ledelse. Frønes (2011) omtaler denne tendensen som en institusjonalisering av barndommen. Det at barns hverdagsliv i økende grad organiseres må sees i sammenheng med andre strukturelle og kulturelle tendenser i samfunnsutviklingen, som kvinners inntog på arbeidsmarkedet og utviklingen av et kunnskapssamfunn der kvalifisering og utvikling av individuelle ferdigheter står sentralt.

Hva barna gjør i fritiden, om de spiller fotball eller går på rideskole, om de går ofte på kino eller ikke, dreier seg også om forbruk. Barns deltakelse koster penger. Samtidig reguleres barns deltakelse av flere forhold enn materielle ressurser. Det dreier seg både om tilgjengelighet – hvilke tilbud som finnes og hva barna har tilgang til å delta på – og om det vi kan kalle kulturelle ressurser eller preferanser – hvilke evner og ferdigheter som regnes som viktige av foreldrene eller som er vanlige og forventede av barn og voksne i nabolag og nærmiljø.

Spørreskjemaet til barna inneholder en rekke spørsmål knyttet til barnas fritid. I dette kapittelet ser vi på hva barna har svart på spørsmål om sin deltakelse i organiserte fritidstilbud, hva de gjør i den delen av fritiden som ikke er organisert, og om de deltar i kulturaktiviteter. Til slutt ser vi på barnas deltakelse i husarbeid og oppgaver som de utfører hjemme.

En organisert hverdag

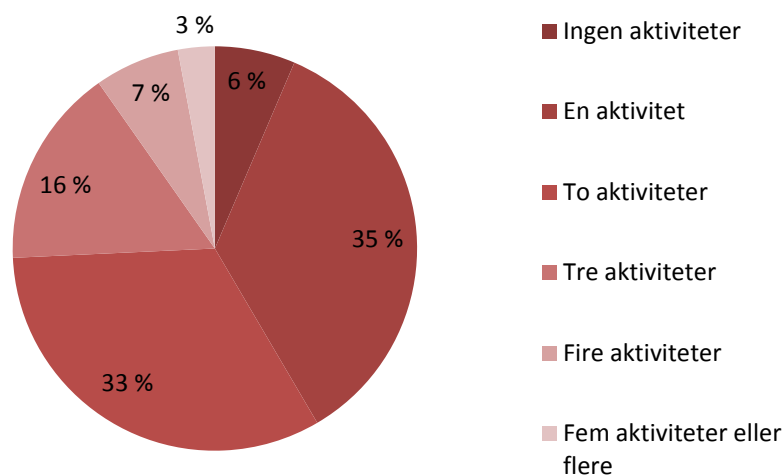
Hvilke organiserte aktiviteter barn deltar på er på den ene side et spørsmål om personlige interesser og på den annen side et spørsmål om tilgjengelighet og hva som finnes av tilbud der de bor. Hva deltagelse i aktiviteten koster vil sannsynligvis også være avgjørende for noen, om de kan delta eller ikke. Hvilke tilbud som er etablert og som det finnes tradisjon for der man bor, vil også virke inn på barnets interesser. Idrettslag med spesialiseringer som fotball, håndball, friidrett eller skisport er eksempler på slike tilbud. Foreldre kan også fungere som ildsjeler for å få organisert tilbud som deres barn har spesielt talent eller interesse for, der slike tilbud ikke finnes.

Spørreskjemaet inneholder en lang liste over ulike organiserte aktiviteter som barn kan delta på. Barna ble bedt om å krysse av for de aktivitetene de selv deltar på, og kunne derfor sette flere kryss. Listen inkluderer både sportsaktiviteter og kulturelle aktiviteter. Listen er ikke uttømmende, noe som tydelig kommer fram ved at hele 25% svarer «annet» for hvilke aktiviteter de deltar på. Det kan dreie seg om mange ulike aktiviteter, men vi registrerte under datainnsamlingen at mange savnet et alternativ for det å gå på ski. I ettertid ser vi at det hadde vært en fordel om skiaktiviteter (langrenn og alpint) hadde vært skilt ut som en egen aktivitet.

Mange av aktivitetene på listen representerer brede kategorier. Ballspill kan for eksempel være mye forskjellig, og det er ikke usannsynlig at noen deltar på eksempelvis både håndball og fotball. De vil likevel bare kunne sette et kryss for dette i skjemaet.

Av figuren under kommer det frem hvor mange aktiviteter barna deltar på.

Figur 11. Antall aktiviteter barna deltar på. N=544

Av figuren ser vi at det er mer vanlig å delta på mange aktiviteter enn ikke å delta på noen i det hele tatt.

I tabellen under er de ulike aktivitetene som gutter og jenter deltar i, rangert etter hva som oppgis hyppigst for alle.

Tabell 32. Andel som deltar fast på ulike organiserte fritidsaktiviteter. Etter kjønn. (%) N=543

Aktivitet	Gutter	Jenter	Alle
Ballspill (f.eks. fotball, håndball, basketball, volleyball)	60	51	56
Dans/ballett/turn *	8	39	23
Speider*	18	9	14
Svømming	12	11	12
Tar spilletimer hos lærer/instruktør (gitar, piano e.l.)	11	12	11
Friidrett	13	8	11
Kor *	2	19	10
Korps	8	8	8
Kampsport (f.eks. karate, judo, taekwon do)	7	3	5
Ridning *	1	7	4
Orientering	5	2	4
Kunst-/håndarbeid (f.eks. på kulturskolen) *	1	7	4
Teater *	0	7	3
Tennis/badminton	3	3	3
Annet	28	21	25
Ingen	8	5	6
n/N	n=278	n=265	N=543

Tabellen viser at ballspill helt klart er den aktiviteten som er mest utbredt blant barna i utvalget, og den desidert vanligste sportsaktiviteten. Andre

breddeidretter som svømming og friidrett er mindre utbredt. Av andre fysiske aktiviteter forekommer dans/ballett/turn relativt ofte, spesielt blant jentene. Det er en litt større andel som deltar på dans/ballett/turn og «annet» i denne runden av undersøkelsen, mens andelen som deltar på ballspill er noe lavere. Ellers er fordelingen på de ulike organiserte aktivitetene relativt lik i første og andre runde av undersøkelsen.

Av kulturelle aktiviteter topper det å ta spilletimer på et musikkinstrument lista. Dette er mer utbredt enn å delta i korps. Med andre ord ser det ut til at musikalsk opplæring oftest foregår på individuell basis eller eventuelt i små grupper. Speideren står fremdeles relativt sterkt, og tilsvarende med kor, mens teater og kunstaktiviteter er mindre utbredt. Det samme mønsteret fant vi i undersøkelsens første runde.

«Fotballgutter» og «dansejenter»?

Det er imidlertid stor forskjell mellom hvilke aktiviteter gutter og jenter deltar på. For seks av aktivitetene er sammenhengen statistisk signifikant. Dette er imidlertid færre enn i undersøkelsens første runde, der hele åtte av aktivitetene, samt annet, viste en statistisk signifikant forskjell på gutter og jenter. Aktiviteter som i særlig grad domineres av jenter er dans/ballett/turn, kor, kunst og håndverk, og ridning, mens de aktivitetene som i størst grad domineres av gutter er ballspill og speider. I motsetning til i undersøkelsens første runde er det imidlertid liten forskjell mellom guttenes og jentenes deltakelse i korps og individuell musikkopplæring.

Dersom man forutsetter at gutter og jenter har adgang til å delta på de samme aktivitetene viser resultatene tydelig at guttene og jentene har ulike preferanser. Vi ser at det kulturelle mønsteret med «fotballgutter» og «dansejenter» fremdeles er gjeldende. Oversikten under viser hvilke fem aktiviteter som er mest vanlig for guttene og jentene:

Tabell 33. Andel gutter og jenter i som deltar fast på ulike fritidsaktiviteter, rangert etter forekomst. (%)

Gutter		Jenter	
Ballspill	60	Ballspill	51
Speider	18	Dans/ballett/turn	39
Friidrett	13	Kor	19
Svømming	12	Individuelle spilletimer	12
Individuelle spilletimer	11	Svømming	11

Det viser seg at ballspill er den dominerende organiserte aktiviteten blant guttene, og avstanden er stor til andre aktiviteter. Hos jentene er det større variasjon i aktiviteter, selv om ballspill også er mest vanlig blant jentene. Det kan med andre ord synes som jentene har et større repertoar av fritidsaktiviteter å velge mellom enn guttene, eller at jentene deltar i et bredere organisert felt enn guttene. I tillegg ser vi at jentene i noen grad også driver med aktiviteter som tradisjonelt har vært regnet som «gutteaktiviteter», mens det motsatte i liten grad er tilfelle. Sammenlignet med undersøkelsens første runde er mønsteret relativt likt, selv om forskjellene mellom guttene og jentene der var større.

Kommunale variasjoner i organiserte fritidstilbud

Ser man på fordelingen av de ulike organiserte aktivitetene mellom kommunene i utvalget finner vi også noen forskjeller. Forskjellene er såpass små at vi må anse aktivitetstilbudet i de ulike kommunene som ganske likt. Dette kommer blant annet frem av at barn i de fleste kommunene har krysset av for nesten alle aktivitetene på vår liste. Det er imidlertid noen unntak. I Lindesnes har ingen barn krysset av for at de deltar på kampsport, teater eller tennis/badminton. Det er heller ingen barn i Mandal som oppgir at de driver med orientering eller kampsport, og ingen barn i Froland som oppgir at de driver med tennis/badminton. Dette kan være uttrykk for at disse tilbudene ikke finnes i de aktuelle kommunene.

For fire av aktivitetene, nemlig orientering, friidrett, korps og speider, er forskjellen mellom kommunene statistisk signifikant. Vi finner også at det er ganske store forskjeller mellom kommunene for hvor vanlig det er å drive med ballspill, men denne sammenhengen er ikke statistisk signifikant.

Tabell 34. Andel som deltar på orientering, friidrett, korps, speider og ballspill. Etter kommune. (%) N=543

	Aren- dal	Fro- land	Grim- stad	Man- dal	Linde- snes	Totalt
Orientering *	8	3	1	0	3	4
Friidrett *	6	10	8	19	22	10
Korps *	7	8	3	17	11	8
Speider *	10	10	14	6	64	14
Ballspill	61	43	48	55	78	56
(n/N)	n=197	n=40	n=174	N=96	n=36	N=543

Vi ser antydning til at noen aktiviteter er svært vanlige i noen av kommunene, mens de er mindre vanlige i andre kommuner. Et helt spesielt eksempel

er speideren, som 64% av barna i Lindesnes deltar på, mens det for utvalget som helhet kun er 14% som deltar i speideren. For barn i Lindesnes kan det med andre ord se ut som speideren er noe «alle» er med på, og at det er en organisertaktivitet som har en sentral plass i barnas hverdagsliv. I undersøkelsens første fase fant vi større likhet mellom kommunene enn det som er tilfellet her. Likevel peker tendensen i samme retning, nemlig at barns aktivitetstilbud er relativt likt uavhengig av bosted.

Videre finner vi en viss ulikhet i forhold til hvor mange aktiviteter barna i de ulike kommunene deltar på. Resultatene viser at det er i de minste kommunene vi finner de barna som deltar på flest organiserte aktiviteter, samtidig med at det er en relativt høy andel i Froland som ikke deltar på noen aktiviteter. Også i Mandal er andelen som ikke deltar i organiserte aktiviteter høy. Et lignende mønster fant vi i undersøkelsens første fase, nemlig at det var i de minste kommunene andelen barn som deltar på mange aktiviteter var høyest. Mye tyder altså på at tilbudet av organiserte aktiviteter er stort i små kommuner.

Tabell 35. Antall aktiviteter barna deltar på. Etter kommune*. (%) N=536

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindesnes	Alle
0	5	13	7	12	3	7
1	37	30	42	31	8	35
2	32	33	30	33	40	32
3	15	10	16	16	29	16
4 +	11	15	5	8	21	10
Totalt (n/N)	100 (n=198)	101 (n=40)	100 (n=167)	100 (n=93)	101 (n=38)	100 (N=536)

Spørreskjemaet inneholdt også et spørsmål om barna synes de deltar i nok organiserte fritidsaktiviteter der de bor, om de kunne tenke seg å delta på flere, eller om de syns det kunne vært færre. Det siste høres kanskje ut som et litt underlig spørsmål, men like fullt et spørsmål som er viktig å stille i lys av at en «overorganisering» av barndommen er et kulturelt og politisk strids-spørsmål. Hva mener barna om dette?

Tabell 36. Oppfatninger om deltakelse på organiserte fritidsaktiviteter. Etter kommune. (%) N=538

	Aren- dal	Fro- land	Grim- stad	Man- dal	Linde- snes	Alle
Jeg skulle gjerne del- tatt på <u>flere</u> organiserte aktiviteter	30	29	42	39	22	35
Dette er passelig for meg	69	71	58	60	78	65
Jeg skulle gjærne hatt <u>færre</u> orga- niserte akti- viteter	1	0	1	1	0	1
Totalt (n/N)	100 (n=196)	100 (n=38)	101 (n=172)	100 (n=96)	100 (n=36)	101 (N=538)

Fordelingen av svarene på dette spørsmålet viser at det ikke er så stor variasjon mellom kommunene. Det mest slående i svarfordelingen er at hele 35% gjerne skulle deltatt på flere organiserte aktiviteter, og at kun 1% synes de har for mange aktiviteter. Det er også interessant å merke seg at det er barna i de to minste kommunene, der aktivitetsnivået er høyt selv om man kunne forventet et svakere tilbud enn i de store kommunene, at barna er mest tilfredse med omfanget av sin deltakelse på organiserte aktiviteter.

Dersom man ser dette i sammenheng med hvor mange aktiviteter barna deltar på, finner vi en statistisk signifikant sammenheng, men i motsetning til undersøkelsens første runde er den ikke lineær. Det er med andre ord ikke slik at jo færre aktiviteter barna deltar på, desto flere ønsker de å delta på. Totalt sett er over halvparten av barna fornøyd med antallet aktiviteter de deltar på, og blant de som deltar på 1-3 aktiviteter finner vi den største andelen av de som synes det er passelig. I forrige runde var det de som deltok på 1-2 aktiviteter som var mest fornøyde.

Tabell 37. Oppfatninger om deltakelse på organiserte fritidsaktiviteter. Etter antall aktiviteter de deltar på *. (%) N=528

	Deltar ikke på aktivitet	Deltar på 1 aktivitet	Deltar på 2 aktiviteter	Deltar på 3 aktiviteter	Deltar på fire aktiviteter eller flere	Alle
Ja, jeg skulle gjerne deltatt på flere organiserte aktiviteter	35	34	37	31	36	35
Nei, dette er passelig for meg	62	66	63	69	58	65
Nei, jeg skulle gjerne hatt færre organiserte aktiviteter	3	0	0	0	6	1
Totalt (n/N)	100 (n=34)	100 (n=188)	100 (n=171)	100 (n=85)	100 (n=50)	101 (N=528)

Samlet sett antyder svarfordelingen på spørsmålene som omhandler organiserte aktiviteter at det er mange organiserte aktiviteter som inngår i barnas fritid. Forskjellene er relativt store mellom aktivitetene til gutter og jenter, mens det er liten variasjon mellom kommunene. Det er videre interessant å bemerke at en stor andel av barna ønsker å delta på flere organiserte aktiviteter.

I denne andre runden av undersøkelsen finner vi en interessant sammenheng som ikke framsto som signifikant i første runde, nemlig mellom antallet aktiviteter barna deltar på og om de opplever at de har det bra. Resultatene ty-

der på at deltakelse i organiserte aktiviteter virker positivt inn på barnas trivsel, og først og fremst der deltakelsen kan betegnes som «moderat».

Tabell 38. Andel som har det veldig bra/bra, passe, eller dårlig/veldig dårlig. Etter antall aktiviteter de deltar på *. (%) N=523

	Deltar ikke på aktivitet	Deltar på 1 aktivitet	Deltar på 2 aktiviteter	Deltar på 3 aktiviteter	Deltar på fire aktiviteter eller flere	Alle
Har det bra/veldig bra	63	83	92	88	77	85
Har det passe	29	14	6	10	18	12
Har det dårlig/veldig dårlig	9	3	2	2	6	3
Totalt (n/N)	101 (n=35)	100 (n=185)	100 (n=169)	100 (n=83)	101 (n=51)	100 (N=523)

Hva betyr det at barns fritid organiseres i så stor grad? I mange land er det en tradisjon for å melde barn på aktiviteter som er individuelt ferdighetsbyggende. Det er viktig å bli «god i noe» utover det skolen tilbyr, og tilegne seg spesialkunnskap og kompetanse som ikke alle andre har. I Norge har imidlertid jevnaldersosialisering stått sterkt (Frønes 1994), at barn øver opp sin sosiale kompetanse og evne til samarbeid gjennom lek og samvær med andre barn. Organiserte fritidsaktiviteter er derfor først og fremst viktig for den sosiale dannelsen. Forestillingen om at barns kreativitet og sosiale kompetanse utvikles best under fri lek, har imidlertid også stått sterkt, og den økende organiseringen av barns hverdag har derfor skapt en debatt omkring stress og tidsklemme, også for barn. En fersk publisasjon om barn og unges tidsbruk viser at barn i alderen 9-12 år deltar på en rekke aktiviteter (Vaage 2012). Hele 42% av barna i denne aldersgruppen svarte at de ofte eller noen ganger har for mye å gjøre. Det de ønsket mer tid til var først og fremst samvær med venner. Samtidig viste undersøkelsen at nær halvparten av barna ofte eller noen ganger kjeder seg. Med henvisning til Shaw et al. (1996) kommenterer Vaage at dette ikke nødvendigvis er et tegn på at barn mangler interessante aktiviteter, men at det kan bety at barns fritidsaktiviteter i stor grad er styrt av voksne, og i så måte handler mer om å tilfredsstille andres interesser enn

sine egne. Samlet sett kan resultatene fra denne tidsbruksundersøkelsen tyde på at barn ønsker å ha mer uorganisert tid. Selv om resultatene i vår undersøkelse tyder på at barna trives med å ha mange organiserte aktiviteter, er det grunn til å stille spørsmål ved om organiseringen går utover barnas egendefinerte fritid og frie lek. Dette ser vi nærmere på i neste kapittel der vi tar for oss barnas uorganiserte fritid. Hva gjør de? Hvor er de? Og hvem er de sammen med?

Hva gjør barna i den fritiden som ikke er organisert?

Spørreskjemaet inneholder en lang liste over aktiviteter barna kan drive med i den fritiden som ikke er organisert. Aktivitetene har vi fordelt i seks kategorier; sosiale aktiviteter (med venner og med familien), aktiviteter utendørs, skjermaktiviteter, musikkaktiviteter, kreative aktiviteter og intellektuelle aktiviteter. Disse kategoriene er ikke gjensidig utelukkende. Det kan for eksempel godt være at man er hjemme hos en kompis og spiller dataspill eller at man leser mens man hører på musikk. Vår undersøkelse måler ikke barnas tidsbruk på ulike aktiviteter, men hvor ofte barna holder på med de ulike aktivitetene. Det er likevel interessant å sammenligne våre funn med funn fra tidsbruksundersøkelser.

Aktive og sosiale 10-åringer

Spørsmålene som vi har lagt inn under kategorien *sosiale aktiviteter* omfatter primært aktiviteter sammen med jevnaldrende. I tillegg kommer en aktivitet samme med familien. Svarene fordeler seg slik:

Tabell 39. Andel av barna som gjør ulike sosiale aktiviteter i fritiden. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Være ute sammen med venner	4	11	41	44	100 (N=530)
Være hjemme hos venner	4	21	50	26	101 (N=527)
Ha besøk av venner	7	21	45	28	101 (N=517)
Gå på butikken eller i kiosken med venner	39	36	18	7	100 (N=513)
Spille brettspill eller kort sammen med venner	36	43	15	6	100 (N=513)
Spille brettspill eller kort sammen med familien	24	44	20	12	100 (N=515)

En stor andel av barna er sammen med jevnaldrende flere ganger i uka, og det vanligste er at de er ute sammen. Det sosiale samværet mellom barna foregår med andre ord for det meste på arenaer der det ikke er voksne. Det er også vanlig at barna er hjemme hos hverandre. Bildet av passive og innesittende barn stemmer med andre ord ikke overens med de svarene barna selv gir om sin fritid. Dette kommer ytterligere frem i tabell 40 som omhandler aktiviteter utendørs. Det er stort sett små forskjeller mellom guttene og jentene og mellom barna i de ulike kommunene for disse aktivitetene. For det å være ute sammen med venner finner vi en statistisk signifikant sammenheng med kjønn, som antyder at guttene oftere er ute enn jentene. Dette kommer frem av tabell 42 og 43.

I tabell 44 kommer det frem at godt og vel to av tre barn spiller dataspill e.l. en eller flere ganger i uka. Dette er en langt større andel enn de som oppgir å spille brettspill ukentlig, som vi ser av tabellen over. Likevel har brettspill

fremdeles en viss posisjon²⁶. Sett i lys av fremveksten av elektroniske spill er det en høyere andel som spiller brettspill eller kort ukentlig enn det vi hadde forventet. Resultatene viser også at brettspill fremstår mer som en familieaktivitet enn som en venneaktivitet.

I Norge har vi en lang tradisjon for friluftsliv og aktiviteter utendørs. Skarpenes og Saksliind (2011) omtaler denne «kulturen for natur» som en viktig del av den norske kulturarven, og særlig for middelklassen. Det er derfor kanskje ikke overraskende at det er såpass vanlig blant barna å være ute sammen med venner. Kategorien *fysiske aktiviteter utendørs* omfatter to aktiviteter som antas å være ganske vanlige; å sykle, skate e.l. og å gå på tur i skog og mark. Svarene på disse fordeler seg slik:

Tabell 40. Andel av barna som gjør ulike fysiske aktiviteter utendørs i fritiden. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Sykle, skate e.l.	13	18	35	34	101 (N=506)
Gå på tur i skog og mark	25	45	20	10	100 (N=519)

Svarene viser at nesten tre fjerdedeler av barna er aktive med sykling, skating e.l. en eller flere ganger i uka. Det er mindre vanlig blant barna å gå på tur i skog og mark. Om lag en tredjedel av barna oppgir at de gjør det en eller flere ganger i uka. De to aktivitetene er imidlertid ganske ulike. Mens man kan anta at en god del av barna sykler til skolen daglig, er det å gå på tur i skogen gjerne en typisk helgeaktivitet med familien eller noe som skjer på skolen i løpet av en utedag for eksempel. Det er derfor en overraskende høy andel som oppgir at de går på tur i skog og mark en eller flere ganger i uka. Dette kan bety at de også bruker skog og mark aktivt i hverdagen sin alene eller sammen med andre barn.

Vi finner ingen vesentlige forskjeller mellom gutter og jenter eller mellom barna i de ulike kommunene for det å gå tur i skog og mark. For sykling eller skating finner vi imidlertid en statistisk signifikant sammenheng med både

²⁶ I undersøkelsens første runde fant vi en statistisk signifikant sammenheng med kjønn, som viste at jenter oftere spiller spill sammen enn gutter. Denne forskjellen mellom gutter og jenter finner vi ikke i dette materialet.

kjønn og kommune. Fordelingene etter kommune kommer frem av tabellen under. Som vi ser er det barna i Grimstad som oppgir at de sykler eller skater oftest, mens barna i Froland er de som oppgir å sykle eller skate sjeldnest. Noe av forklaringen til denne forskjellen kan ligge i hvilke avstander det er mellom hjem og skole for barna. Det kan tenkes at skolene i Grimstad ligger nær boligområder, og slik er bedre tilrettelagt for sykling, mens mange av barna i Froland i motsetning vil være avhengig av skolebuss.

Tabell 41. Andel som sykler/skater. Etter kommune. (%) N=505

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindenes	Alle
Mindre enn en gang i måneden	11	27	14	16	0	13
1-3 ganger i måneden	23	15	12	21	13	18
1-3 ganger i uken	35	36	32	29	65	35
Oftere	32	21	42	34	23	34
Totalt (n/N)	101 (n=187)	99 (n=33)	100 (n=164)	100 (n=90)	101 (n=31)	100 (N=505)

For kjønn finner i at guttene sykler eller skater oftere enn jentene. Vi finner også en statistisk signifikant forskjell for det å være ute med venner. Også her er guttene mer aktive, som det kommer frem av tabellene under.

Tabell 42. Andel gutter som er ute med venner og sykler/skater. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Være ute med venner*	4	8	36	52	100 (N=268)
Sykle og/eller skate*	8	15	35	43	101 (N=255)

Tabell 43. Andel jenter som er ute med venner og sykler/skater. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Være ute med venner*	4	14	46	36	100 (N=261)
Sykle og/eller skate*	19	21	35	25	100 (N=250)

Som vi har vist til over har det i samfunnsdebatten rådet bekymring over at barn er for lite aktive. Andelen barn med overvekt har steget parallelt med at tilbudet innen TV, media og data har vokst. Det aktive barnet som trives best i en tretopp er et nostalgisk bilde av den gode barndommen, som ofte fremheves som kontrast til den moderne barndommen, illustrert av det stille-sittende barnet som trives best foran en data- eller TV-skjerm. Resultatene vi har vist så langt slår langt på vei beina under denne bekymringen. Barna viser seg å være sosialt orienterte og aktive utendørs i fritiden. Vi har derfor ikke belegg for å hevde at de organiserte fritidsaktivitetene går på bekostning av barnas frie lek. Snarere virker det som om barna nyter godt av begge deler – de er aktive både i organiserte og uorganiserte former. Men likevel har inn- toget av elektroniske spill og skjermaktiviteter en stor betydning for barnas livsstil.

Aktive barn, som også sitter foran skjermen

Selv om bildet av barnas fritid nok er mer sammensatt enn det samfunnsdebatten vitner om, har barns tidsbruk endret seg betydelig de siste tiår, og barn tilbringer langt mer tid på skjermaktiviteter nå enn før. Dette går ikke bare på bekostning av fysisk aktivitet, mens også på bekostning av lesing (Vaage 2002, 2012). Bare det siste tiåret har det vært en betydelig nedgang i barns tid brukt til lesing. Tid brukt til dataspill har imidlertid vært ganske stabilt det siste tiåret for barn i aldersgruppen 9-12 år (Vaage 2012). Tabellen under viser hvor ofte barna i utvalget holder på med forskjellige skjermaktiviteter:

Tabell 44. Andel av barna som driver med ulike skjermaktiviteter. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Spille data, playstation, xbox, wii e.l.	10	20	30	40	100 (N=522)
Spille DS, PSP eller annet håndholdt spill	31	29	24	17	101 (N=506)
Være på internett	6	15	36	44	101 (N=528)
Se på TV	3	4	26	67	100 (N=531)
Se på film (DVD)	16	41	28	16	101 (N=530)

Det å se på TV fremstår som en vanlig aktivitet blant barna, som rundt 2/3 av barna kan antas å gjøre daglig. Vaage (2012) fant at 84% av barna i alderen 9-12 år så på TV i løpet av et døgn, og at de da i gjennomsnitt brukte drøyt 2 timer på TV-titting. Samlet sett tyder dette på at TV-titting er en vanlig, og relativt tidkrevende, hverdagsaktivitet blant barn i 10-års alderen. Også det å være på internett kan betegnes som relativt vanlig, og noe som 8 av 10 barna driver med ukentlig, mens 7 av 10 spiller dataspill, playstation o.l. ukentlig. Det å se på film og spille håndholdte spill forekommer sjeldnere. Sammenhengen med kjønn er statistisk signifikant for det å spille dataspill, playstation o.l., og det er guttene som er de mest aktive spillerne. Vi finner liknende forskjeller mellom guttene og jentene for de andre aktivitetene, særlig for bruk av internett, men forskjellene er mindre, og ikke statistisk signifikante.

Tabell 45. Andel gutter som spiller data e.l. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Spille data, playstation, x-box, wii e.l. *	8	13	31	49	101 (N=267)

Tabell 46. Andel jenter som spiller data e.l. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Spille data, playstation, x-box, wii e.l. *	13	28	29	31	101 (N=254)

Til tross for at det er kjønnsforskjeller for disse aktivitetene er det verdt å merke seg at forskjellene mellom gutter og jenter er mindre enn tidligere. Forskjellene i forhold til om de eier data eller elektronikk er også mindre enn forventet, som presentert i kapittel 5. Dette er overraskende ettersom de fleste studier har vist at gutter er langt mer aktive enn jenter på dette feltet (se bl.a. Vaage 2002). Kanskje er forskjellene i spilleadferd i ferd med å viskes ut?

Jentene driver mest med kreative aktiviteter

Så langt har vi sett at guttene oftere er aktive utendørs enn jentene. Fremdeles er det også slik at gutter sitter mer foran skjermen enn jentene, selv om forskjellene er mindre enn forventet. Hva så med kreative aktiviteter – hvor vanlig er det? Og finner vi forskjeller mellom kjønnene der?

La oss begynne med musikk. Ut fra resultatene kan vi fastslå at det store flertallet av barna er glad i å lytte til musikk. Mer enn tre fjerdedeler oppgir at de hører på musikk ukentlig. Det forekommer derimot langt sjeldnere at barna spiller musikk selv. Om lag en tredjedel av barna gjør det ukentlig.

Tabell 47. Andel av barna som hører på eller spiller musikk. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Høre på musikk	9	14	28	50	101 (N=520)
Spille/øve på et musikkinstrument	57	13	17	13	100 (N=495)

I gjennomgangen av barnas deltakelse i organiserte aktiviteter så vi at 11% av barna oppgir at de tar spilletimer og 8% oppgir at de går i korps. En sammenligning viser at det er de barna som får individuell musikkopplæring som også bruker mest av sin tid til å øve på instrumentet, dersom man sammenligner med barn som går i korps²⁷.

For det å spille/øve på et musikkinstrument er det en statistisk signifikant sammenheng med kjønn, som antyder at det er jentene som spiller mest. Vi finner også at jentene lytter mer til musikk enn guttene, men her er ikke sammenhengen statistisk signifikant.

Tabell 48. Andel gutter som hører på musikk og/eller spiller et musikkinstrument. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Høre på musikk	13	13	28	46	100 (N=264)
Spille/øve på musikkinstrument*	65	8	14	12	99 (N=249)

²⁷ Sammenligningen ble gjennomført i form av en korrelasjonstest mellom de to organiserte aktivitetene «ta spilletimer» og «gå i korps» og aktiviteten «spille/øve på et musikkinstrument». Testen viser at det er en statistisk signifikant korrelasjon (samvarians) for begge sammenhengene. Korrelasjonen er sterkest mellom det å ta spille timer og det å øve på et musikkinstrument i fritiden (0,543), sammenlignet med det å gå i korps (0,313). Den samme tendensen fant vi i undersøkelsens første fase.

Tabell 49. Andel jenter som hører på musikk og/eller spiller et musikkinstrument. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Høre på musikk	5	14	27	54	100 (N=255)
Spille/øve på musikkinstrument*	49	18	20	13	100 (N=245)

Forskjellene mellom gutter og jenter som øver på et instrument virker rimelige sett i lys av at det også er flere jenter enn gutter som driver med organiserte musikkaktiviteter (ta spilletimer, gå i kor eller korps).

Resultatene viser at andre kreative aktiviteter forekommer sjeldnere blant barna.

Tabell 50. Andel av barna som driver med ulike kreative aktiviteter. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Lage ting med hendene (strikke, perle, lage ting av tre og metall e.l.)	39	33	17	11	100 (N=513)
Lage ting elektronisk (lage videoer, redigere musikk eller bilder, internett-blogger e.l.)	66	19	7	8	100 (N=498)
Bygge lego	50	24	12	14	100 (N=516)
Tegne eller male	22	32	26	19	99 (N=516)

Å lage ting elektronisk, som videoer, film, musikk og internettblogger er ikke så hyppig forekommende i denne aldersgruppen, selv om det er noen få individer som ser ut til å ha slått seg på dette og gjør det ofte. Det er ingen forskjeller mellom guttene og jentene for denne aktiviteten.

For de andre kreative aktivitetene finner vi en statistisk signifikant forskjell mellom guttene og jentene. Mens andelen gutter som oppgir at de ofte bygger lego er langt større enn andelen jenter, er andelen jenter som oppgir at ofte lager ting med hendene og tegner eller maler større enn andelen gutter som sier at de gjør det samme. Den samme tendensen fant vi i undersøkelsens første fase, men der var forskjellene mellom guttene og jentene enda større for det å lage ting med hendene.

Tabell 51. Andel gutter som lager ting med hendene, bygger lego og tegner/maler. Etter hyppighet. (%)

	Sjelden	Noen ganger	Ofte	Totalt (N)
Lage ting med hendene (strikke, perle, lage ting av tre og metall e.l.) *	48	30	22	100 (N=254)
Bygge lego *	33	27	40	100 (264)
Tegne eller male *	35	33	32	100 (N=259)

Tabell 52. Andel jenter som lager ting med hendene, bygger lego og tegner/maler. Etter hyppighet. (%)

	Sjelden	Noen ganger	Ofte	Totalt (N)
Lage ting med hendene (strikke, perle, lage ting av tre og metall e.l.) *	30	37	33	100 (N=258)
Bygge lego *	69	21	10	100 (N=251)
Tegne eller male *	10	31	59	100 (N=258)

Kjønnsforskjellene er til dels store for disse aktivitetene. Med unntak av det å bygge lego forekommer alle aktivitetene oftere blant jentene enn blant gut-

tene. Basert på disse resultatene kan det se ut som jentene «tar» fra skjermaktiviteter til kreative aktiviteter, mens guttene motsatt «tar» fra kreative aktiviteter til skjermaktiviteter. Vi finner det samme mønsteret her som for eiendeler presentert i kapittel 5. Jo mer tradisjonelle, og kanskje også «barnlige» leker eller aktiviteter er, jo mer framtreddende blir de tradisjonelle kjønnsforskjellene.

Flinke piker?

Det blir ofte hevdet at mangfoldet av organiserte og uorganiserte aktivitets-tilbud tar tiden og fokuset bort fra skolerelaterte aktiviteter. Vaage (2002) viser at det har vært en nedgang i tid brukt til lesing blant barn mellom 16 og 19 år de siste 30 år²⁸, og at nedgangen har vært størst for guttene. Samtidig har det vært en økning i barnas tidsbruk foran TV-skjermen. Tabellen under gir en oversikt over hva barna har svart på spørsmålet om hvor ofte de leser, skriver og gjør lekser i fritiden.

Tabell 53. Andel av barna som driver med ulike intellektuelle aktiviteter. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Lese bøker eller blader	12	16	30	41	99 (N=516)
Lese i avisen	49	23	20	9	101 (N=497)
Skrive	11	13	20	57	101 (N=521)
Gjøre lekser	3	2	11	84	100 (N=526)

Resultatene viser at barna er pliktoppfyllende i forhold til lekser. Nesten alle oppgir at de gjør lekser ukentlig, og vanligst er det å gjøre lekser oftere enn tre ganger i uken (84%). Det betyr at et stort flertall av barna følger opp lekse-ene hver dag, hvis man forutsetter at det er fire dager i uken med lekser. Også skriving er en ganske vanlig aktivitet blant barna. Mer enn tre fjerdedeler oppgir at de gjør det ukentlig. Videre ser vi at også at en stor andel av barna leser bøker eller blader ukentlig. Det forekommer langt sjeldnere at barna leser avisen. Selv om spørsmålet spesifikt omhandler fritiden kan det godt hende barnas svar omfatter krav som stilles i forbindelse med skolear-

²⁸ Tidsbruksdata så langt tilbake i tid finnes ikke for de yngre aldersgruppene.

beid. Det gjelder åpenbart for lekser, men det kan også tenkes at barna først og fremst leser eller skriver i forbindelse med skolearbeid. Sammenlignet med undersøkelsens første fase finner vi at barna i dette utvalget både leser (både i bøker, blader og avisen) og skriver noe oftere.

Både for det å lese bøker/blader og det å skrive finner vi at det er tydelige kjønnsforskjeller. Forskjellene er imidlertid bare statistisk signifikante for det å skrive. I undersøkelsens første fase fant vi større og statistisk signifikante forskjeller mellom guttene og jentene for alle disse spørsmålene, hvor jentene også oppga å være mer aktive med å lese bøker/blader, skrive og gjøre lekser. I dette utvalget er fordelingen mellom guttene og jentene tilnærmet lik for det å gjøre lekser.

Tabell 54. Andel gutter som leser bøker eller blader, skriver og gjør lekser. Etter hyppighet. (%)

	Sjelden	Noen ganger	Ofte	Totalt (N)
Lese bøker eller blader	16	18	67	101 (N=262)
Skrive*	18	11	71	100 (N=263)
Gjøre lekser	5	10	85	100 (N=267)

Tabell 55. Andel jenter som leser bøker eller blader, skriver og gjør lekser. Etter hyppighet. (%)

	Sjelden	Noen ganger	Ofte	Totalt (N)
Lese bøker eller blader	9	15	77	101 (N=253)
Skrive*	4	14	82	100 (N=257)
Gjøre lekser	4	12	84	100 (N=258)

Det at jenter leser mer og bruker mer tid på skolearbeid er en tendens som har blitt funnet i mange undersøkelser (se f.eks Vaage 2002). Pisaundersøkelsen fra 2009 anslo at norske jenter ligger et helt skoleår foran guttene i leseferdigheter (pisa.no). Jentene fremstår også som mer pliktoppfylgende enn guttene, og står dermed bedre rustet for å lykkes på en skole som vektlegger lesing og tilegnelse av formelle kunnskaper. Vaage finner imidlertid at forskjellene mellom kjønnene minsker med alderen. I kapittel 4 viste vi at jentene i denne undersøkelsen strever noe mindre med både det å lese, skrive og konsentrere seg enn guttene (tabell 10, 11 og 12). Det er imidlertid gjennomgående mindre forskjeller mellom guttenes og jentenes intellektuelle ak-

tiviteter og ferdigheter i dette utvalget enn i utvalget fra fase en. Der fant vi også at jentene oftere gikk på biblioteket enn guttene. Her finner vi ingen forskjell i jentenes og guttenes bruk av biblioteket. Selv om tendensen til at jenter driver mer med det vi kan betegne som intellektuelle aktiviteter også er til stede i dette materialet, er det verdt å merke seg at forskjellene mellom guttene og jentene er mindre her enn det som kommer frem av forskningen for øvrig. Det har over lang tid vært en bekymring innenfor utdanningsforskningen at jentene er skolevinnere, mens guttene sakker akterut, og at forskjellene er særlig tydelige for lesing (se for eksempel Bakken et al. (2008) for en oversikt). Undersøkelsens første runde indikerte den samme tendensen som tidligere forskning har vist, og vi ser spor av det også i denne runden, selv om kjønnsforskjellene er mindre. Det er med andre ord grunn til å være bekymret for guttene, også i Agder. Likevel, Agder skiller seg ikke fra resten av landet på dette området.

I motsetning til undersøkelsens første runde finner vi kun små forskjeller mellom kommunene når det gjelder barnas intellektuelle aktiviteter, og ingen av forskjellene er statistisk signifikante. Det betyr at forekomsten av lesing, skrivning og lekser er relativt lik mellom barna, uavhengig av bosted.

Vi finner derimot at det er visse forskjeller mellom barna på ulike skoler når det gjelder hvor ofte de gjør lekser og hvor ofte de leser. Forskjellene er imidlertid kun statistisk signifikante for det å gjøre lekser. Av anonymitetshensyn kan vi ikke oppgi hvordan fordelingen er mellom skolene, men det er likevel verdt å være oppmerksom på at særlig forekomsten av lekser blant barna ser ut til å ha en sammenheng med hvilken skole de går på. En mulig forklaring på dette kan ligge i at skolene har ulik praksis når det gjelder lekser. Det er ikke uten videre gitt at alle skoler gir barna lekser hver dag. Alternativt, og mer alvorlig, kan forskjellene ligge i at barna ved de ulike skolene har ulik bakgrunn og ulike krav hjemmefra. Tidligere forskning har vist en sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og barnas «skoleiver», og kanskje gir dette seg også utslag i form av barnas tilbøyelighet til å gjøre lekser. Hvis så er tilfelle er det sannsynlig at barn ved skoler i områder hvor befolkningen har høyt utdanningsnivå oftere gjør lekser enn barn ved skoler i områder hvor befolkningen har et lavere utdanningsnivå. Vi har imidlertid ikke gjort analyser så langt som kan bekrefte eller avkrefte noen slik sammenheng.

Hvem er det så som leser mest og hvem er det som leser minst? Sammenligner vi svarene på spørsmålet om hvor mye barna leser med svarene på hvorvidt barna synes det er vanskelig å lese finner vi at det er de barna som opp-

gir at de ofte synes det er vanskelig å lese som leser minst, og de som oppgir at de sjelden synes det er vanskelig å lese som leser mest²⁹.

Tabell 56. Andel av barna som leser bøker sjelden, noen ganger og ofte. Etter syn på vanskelighet ved lesing. (%) N=469

		Synes du det er vanskelig å lese på skolen?			
		Sjelden	Noen ganger	Ofte	Alle
Hvor ofte leser du på fritiden?	Sjelden	11	14	38	12
	Noen ganger	14	23	38	16
	Ofte	75	63	25	72
	Total (n/N)	100 (n=390)	99 (n=71)	101 (n=8)	100 (N=469)

Er det nok å finne på?

Samlet sett ser vi at barna i utvalget har en aktiv og sosial fritid. De aller fleste deltar på organiserte fritidsaktiviteter, og svært mange deltar på fast på flere aktiviteter. For guttenes del er det ballspill som dominerer, mens jentene har et større repertoar av fritidsaktiviteter. Til tross for at barnas fritid er så pass organisert, synes det ikke som dette går på bekostning av den uorganiserte fritiden. Resultatene viser nemlig at barna er aktive og sosiale også i den tiden som ikke er organisert. Mye av tiden tilbringes utendørs, og her er guttene mer aktive enn jentene. Men det forekommer også ofte at barna driver med skjermaktiviteter, og særlig ser de på TV og spiller dataspill. Guttene sitter oftere foran skjermen enn jentene.. Jentene er på sin side oftere opp-tatt med kreative aktiviteter enn guttene. Når det gjelder intellektuelle aktiviteter, er jentene noe mer aktive enn guttene, men forskjellene er mindre i dette utvalget enn i den første runden av undersøkelsen.

Er barna fornøyde med fritidstilbudet der de bor? For å få svar på dette ble barna spurt om de synes det er nok å finne på der de bor. Svarene fordeler seg slik i de ulike kommunene:

²⁹ Sammenhengen er ikke statistisk signifikant, noe som skyldes at prosentueringsgrunnlaget er svakt for en del av cellene.

Tabell 57. Syn på om det er nok å finne på der de bor. Etter kommune. (%)
N=450

	Aren- dal	Fro- land	Grim- stad	Man- dal	Linde- snes	Alle
Ja, det er nok	73	82	75	81	72	76
Nei, jeg skulle ønske det var mer	27	18	25	20	28	24
Totalt (n/N)	100 (n=166)	100 (n=34)	100 (n=143)	101 (n=82)	100 (n=25)	100 (N=450)

Vi ser her at det er relativt liten variasjon mellom kommunene. De fleste er fornøyd med mulighetene til å finne på ting der de bor. Likevel er det en ganske stor andel som skulle ønske det var mer å finne på. Sett i lys av det generelt høye aktivitetsnivået i hverdagen til barna, kan vi se dette som et tegn på at barn i Agder ikke ser seg selv som ofre for en stressende og overorganisert barndom.

Må man ha nok å finne på for å ha det bra? Sammenligner man spørsmålet om det er nok å finne på der du bor med trivselsvariabelen finner vi en tydelig sammenheng som viser at de som er mest tilfreds med størrelsen på fritidstilbudet også trives best. Den samme sammenhengen fant vi i undersøkelsens første runde.

Tabell 58. Andel som har det bra/veldig bra, passe eller dårlig/veldig dårlig. Etter om de synes det er nok å finne på der de bor.* (%). N=444

	Synes det er nok å finne på	Skulle ønske det var mer å finne på	Alle
Har det bra/veldig bra	90	72	86
Har det passe	8	23	11
Har det dårlig/veldig dårlig	2	6	3
Totalt (n/N)	100 (n=335)	101 (n=109)	100 (N=444)

Opplevelsen av å ha nok å finne på spiller inn på trivselen, og kanskje er det også motsatt. Trives man godt og har det bra, så er man også mer aktiv på fritiden. Det er med andre ord viktig å se at det ikke dreier seg om noe enkelt årsaksforhold her. Likevel er denne sammenhengen like viktig som den er

innlysende. Det å legge til rette for at barn får utfolde seg i fritiden har med stor sannsynlighet god innvirkning på trivselen.

Barn på kulturarenaer

I hvilken grad benytter barn ulike kulturtilbud, som kino, bibliotek, sportsarrangement, teater, konserter eller liknende? Det er spørsmålet vil vi belyse i denne delen. Vi har valgt å omtale de ulike kulturelle tilbudene som kulturarenaer. De fleste av arenaene krever en inngangsbillett, mens andre, som for eksempel biblioteket, er gratis. Adgangen til de ulike arenaene kan derfor antas å være regulert av barnas (familiens) økonomiske handlingsrom. Samtidig er det grunn til å anta at også foreldrenes preferanser spiller inn på barnas kulturbruk. Eksempelvis viser forskning på bruk av kulturskolen at foreldres utdanning har større betydning for tilbøyeligheten til å gå på kulturskolen enn familiens inntekt (Bjørnsen 2012). Kulturbruk kan med andre ord antas å være mer regulert av det Bourdieu (1995) omtaler som kulturell kapital enn av økonomisk kapital.

I spørreskjemaet skilte vi mellom arenaer vi antok de fleste barn har besøkt og arenaer vi antok ble besøkt sjeldnere og av færre av barna. I den første kategorien har vi kino, bibliotek og svømmehall, og for disse varierte svaralternativene fra ”mindre enn en gang i måneden”, ”1-3 ganger i måneden”, ”1-3 ganger i uken” til ”oftere”³⁰. I analysen har vi slått de to siste svaralternativene sammen, slik at vi sitter igjen med tre verdier. Disse har vi kalt «sjelden», «noen ganger» og «ofte». I den første kategorien av aktiviteter som vi antok at de fleste hadde vært med på, fordeler svarene seg slik:

Tabell 59. Andel som benytter seg av ulike kulturtilbud. Etter hyppighet. (%)

	Sjelden	Noen ganger	Ofte	Totalt (N)
Gå i svømmehallen	42	37	21	100 (N=517)
Gå på biblioteket	49	35	16	100 (N=516)
Gå på kino	47	45	8	100 (N=525)

For alle tre arenaene oppgir flesteparten at de har vært der mindre enn en gang i måneden (inkludert aldri). Det som forekommer oftest blant barna er å

³⁰ Noen elever etterlyste svaralternativet «aldri». De det gjaldt ble instruert til å krysse av for «mindre enn en gang i måneden».

gå i svømmehallen. Selv om forskjellen prosentmessig er relativt liten skiller det seg likevel fra undersøkelsens første runde, der dette var den av aktivitetene som forekom sjeldnest. Bortimot halvparten av barna oppgir at de går på kino noen ganger (dvs 1-3 ganger i måneden), mens omtrent en tredjedel besøker biblioteket noen ganger. Andelen som besøkte biblioteket noen ganger eller ofte var høyere blant barna i undersøkelsens første runde, der dette var den kulturarenaen som ble besøkt hyppigst.

Det er liten forskjell mellom hvor ofte gutter og jenter går i svømmehallen, på biblioteket eller på kino. I undersøkelsens første fase fant vi at flere jenter enn gutter besøkte biblioteket ofte, men en slik sammenheng finner vi altså ikke her.

I motsetning til første runde finner vi imidlertid at det er ganske store forskjeller mellom i hvilken grad barna i de ulike kommunene benytter seg av disse kulturtilbudene. Sammenhengen med kommune er statistisk signifikant for både svømmehall og bibliotek.

Tabell 60. Andel barn som har besøkt svømmehallen sjelden, noen ganger og ofte. Etter kommune * (%) (N=516)

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindenes	Alle
Sjelden	51	22	38	34	64	42
Noen ganger	31	41	40	47	21	37
Ofte	19	38	22	20	15	21
Totalt (n/N)	101 (n=186)	101 (n=37)	100 (n=168)	101 (n=92)	100 (n=33)	100 (N=516)

Tabell 61. Andel barn som har besøkt biblioteket sjelden, noen ganger og ofte. Etter kommune * (%) (N=516)

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindenes	Alle
Sjelden	57	42	50	42	29	49
Noen ganger	34	31	38	31	36	35
Ofte	9	28	21	27	36	16
Totalt (n/N)	100 (n=188)	101 (n=36)	100 (n=170)	100 (n=90)	101 (n=31)	100 (N=515)

Noe av forskjellene mellom kommunen kan trolig forklares med tilgjengelighet. For eksempel kan det at barna i Lindesnes er de som i minst grad besøker svømmehallen, men som i størst grad besøker biblioteket, forklares med at kommunen har bibliotek, men at de må dra til en annen kommune for å bruke svømmehall. Tilgjengeligheten kan imidlertid ikke forklare hele variasjonen. For eksempel ser vi at barna i Arendal, der kulturtilbudet er relativt stort sammenlignet med de andre kommunene, er blant de som sjeldnest benytter både bibliotek og svømmehall. Forskjellene mellom kommunene kan derfor også indikere ulikhet i preferanser og prioriteringer, som kan tilskrives både familie og skole. En analyse av sammenhengene mellom hvilken skole barna går på og deres bruk av biblioteket og svømmehall viser en statistisk signifikant sammenheng. Det er sannsynlig at slike forskjeller mellom skolene, det vil si i hvilken grad skolen legger til rette for bruk av disse kulturarenaene, gir seg utslag i kommunale forskjeller på et så lite utvalg. Skolene kan med andre ord antas å være en viktig katalysator for barnas bruk av bibliotek og svømmehall. Tilsvarende sammenhenger finner vi ikke for barnas bruk av kino.

I den andre kategorien av aktiviteter som vi antok forekom sjeldnere, har vi teater, konsert, museum, sirkus, sportsarrangement, fornøylespark og religiøst møte. Her varierer svaralternativene fra ”aldri”, ”1-4 ganger” til ”mer enn fem ganger” noensinne. For denne kategorien fordeler svarene seg slik:

Tabell 62. Andel som har vært på ulike kulturarenaer. Etter hyppighet. (%)

	Aldri	1-4 ganger	Mer enn 5 ganger	Totalt (N)
Teater	22	58	20	100 (N=518)
Konsert	19	57	24	100 (N=526)
Museum	23	58	19	100 (N=526)
Sirkus	13	57	30	100 (N=526)
Fotballkamp, skiløp e.l. (som tilskuer)	28	28	35	101 (N=520)
Fornøylespark (F.eks. Dyreparken, Legoland, Fårup sommerland e.l.)	1	28	71	100 (N=531)
Religiøst møte (kirke, moské, bedehus e.l.)	18	38	44	100 (N=520)

Den arenaen som oftest har hatt besøk av barna er fornøyelsespark. Nesten tre fjerdedeler av barna har vært i en fornøyelsespark mer enn fem ganger. Dette er ikke så uventet ettersom Kristiansand Dyrepark ligger i relativ nærhet til alle kommunene i utvalget.

Også fotballkamp e.l. og religiøst møte er arenaer mange av barna har vært på mer en fem ganger. Spredningen i svarene er høyest for disse to arenaene, noe som indikerer at det er mange som gjør dette ofte, men at det også er mange som svært sjelden gjør det. Sammenlignet med de andre arenaene appellerer med andre ord sportsarrangementer og religiøse møter mer til utvalgte grupper, og er ikke noe «alle» gjør. Det er ellers verdt å merke seg at brorparten av barna har besøkt kulturarenaene teater, konsert og museum, som ofte forbindes med høykultur. Andelen som har besøkt disse arenaene flere enn fem ganger er imidlertid lavere enn i undersøkelsens første runde. I motsetning er det flere barn i dette utvalget som har besøkt sirkus sammenlignet med utvalget i fase en. Trolig kan dette forklares med at sirkus er et omreisende tilbud som også gjøres tilgjengelig i områder der det faste kulturtilbudet er mer avgrenset. Oppsummert finner vi at en større andel av barna i undersøkelsens første runde har besøkt alle kulturarenaer, med unntak av sirkus og religiøst møte, oftere enn fem ganger, sammenlignet med dette utvalget. Det er sannsynlig at dette har sammenheng med kulturtilbudet der de bor.

Selv om resultatene fra det første og det andre utvalget av kommuner i undersøkelsens to runder er ulikt, er det ikke så store forskjeller mellom barna i de ulike kommunene i dette utvalget. I den første undersøkelsen var det teater og museumsbesøk som utgjorde de signifikante kommuneforskjellene. I denne runden er det sportsarrangement og religiøse møter som viser den største og signifikante variasjonen mellom kommunene.

Tabell 63. Andel som har vært på sportsarrangement. Etter kommune*. (%) N=519

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindenes	Alle
Nei, aldri	32	22	26	28	12	28
Ja, 1-4 ganger	36	61	39	36	24	38
Ja, mer enn 5 ganger	32	17	36	36	65	35
Totalt (n/N)	100 (n=188)	100 (n=36)	101 (n=169)	100 (n=92)	101 (n=34)	101 (N=519)

Tabell 64. Andel som har vært på religiøst møte. Etter kommune*. (%) N=519

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindenes	Alle
Nei, aldri	26	16	13	18	0	18
Ja, 1-4 ganger	35	32	44	41	22	38
Ja, mer enn 5 ganger	39	51	43	42	78	44
Totalt (n/N)	100 (n=190)	99 (n=37)	100 (n=169)	101 (n=91)	100 (n=32)	100 (N=519)

Det er grunn til å anta at dette er arenaer som er relativt tilgjengelige i alle kommunene, og at nettopp disse forskjellene dermed ikke kan forklares med tilgjengelighet (hvorvidt tilbudet finnes), men snarere med preferanser og kulturen på stedet. Det at andelen som har besøkt religiøst møte er såpass mye høyere i Lindenes enn i de andre kommunene er et eksempel på dette. Forskjellene mellom de to undersøkelsesrundene kan ha sammenheng med at avstandene til «kulturknutepunkt», først og fremst Kristiansand, er større i denne runden sammenlignet med den første.

For de fleste arenaene er det liten forskjell på guttene og jentene. Det er kun for religiøst møte at sammenhengen med kjønn er statistisk signifikant. Her er det jentene som er mest aktive. Forskjellene mellom kjønn generelt sett er mindre i dette utvalget enn i undersøkelsens første fase. Tendensene er imid-

lertid de samme i begge fasene av undersøkelsen, og viser at jenter orienterer seg mer mot kulturarenaer som innebærer teater og musikalske opplevelser, mens guttene orienterer seg mer mot sport.

Barnas bruk av ulike kulturtilbud vil sannsynligvis ha stor sammenheng med tilgjengeligheten på tilbudet i kommunen, samt de prioriteringer skolesektoren i kommunene gjør, for eksempel i forhold til «den kulturelle skolesekken». Vi vet også at foreldres kulturelle preferanser og bruk av kulturtilbud har stor betydning for barnas tilgang til kulturelle arenaer (Bourdieu 1995). Kulturtilbud som formidles gjennom skolen vil derfor ha en utjevne effekt og sikre at alle barn gis anledning til å ta del i kulturelle opplevelser. Deltagelse på kulturelle arenaer har også en dannelsesdimensjon. Mye tyder på at de som blir kjent med og tilegner seg et kulturelt repertoar, også klarer seg bedre gjennom skolesystemet (Bernstein 1971).

Hvilke ønsker har barna selv med hensyn til kulturtilbud? Spørreskjemaet inneholdt et spørsmål som omhandlet barnas ønsker i forhold til deltakelse på kulturelle arenaer. Her finner vi en viss variasjon mellom barna i de ulike kommunene. Forskjellene er ikke statistisk signifikante, men vi velger likevel å ta dem med i rapporten da vi tror det kan ha interesse for leserne.

Tabell 65. Syn på størrelsen på kulturtilbudet. Etter kommune. (%) N=416³¹

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindenes	Alle
Det er passelig for meg	56	47	62	50	42	55
Jeg skulle gjerne vært med oftere	44	53	39	50	58	45
Totalt (n/N)	100 (n=158)	100 (n=30)	101 (n=130)	100 (n=74)	100 (n=24)	100 (N=416)

Til tross for at variasjonen mellom kommunene er liten, er det verdt å legge merke til at det er blant barna i de to minste kommunene, Froland og Lindenes, vi finner den største andelen som ønsker seg et større kulturtilbud. Barna i Grimstad er mest tilfreds med kulturtilbudet. Dersom det er slik at til-

³¹ De som har krysset av for svaralternativet «vet ikke» er ikke tatt med i denne tabellen.

gjengeligheten på kulturtilbud varierer mellom kommunene, noe disse funnene er en indikasjon på, bør man vurdere å legge til rette for økt tverrkommunalt samarbeid for å sikre alle barn tilgang til kulturtilbud. Den kulturelle skolesekken er et viktig tiltak i så måte, som kan bidra til å gi alle barn kulturopplevelser.

Barns arbeid hjemme

Barns deltakelse i husarbeid og oppgaver i hjemmet er et tema som er viet lite oppmerksomhet i forskningslitteraturen. Assosiasjonen mellom begrepene barn og husarbeid dreier seg ofte om foreldres tidsbruk på husarbeid og barneomsorg. Når det er snakk om barn som arbeider, tenker man først og fremst på barne(lønns-)arbeid, for det meste i utviklingsland. Barn blir med andre ord først og fremst omtalt som mottakere av eller offer for voksen innsats, og sjelden som ytere. Et viktig unntak når det gjelder synliggjøringen av barns arbeid i Norge er Solberg og Vestbys studie fra 1987. De gjennomførte en undersøkelse blant 800 barn mellom 10 og 12 år, og fant at barn i stor grad tok del i arbeid. For det meste dreide det seg om uformelt og «usynlig» arbeid (som husarbeid), og i gjennomsnitt brukte de 5,6 timer i uken på dette. Forskerne fant også store forskjeller mellom guttene og jentene i utvalget i hva slags arbeid barna utførte. Både i denne undersøkelsen og en senere (Solberg 1994) viser forskerne hvordan barns arbeid ikke forstås som arbeid i ordets rette forstand, men snarere blir oppfattet som sosialisering. Den samme tendensen finner Nilsen (2002). En følge av denne oppfatningen er man overser den produktive verdien av barns arbeid og gir barn status som objekter for voksnes innsats. I forbruksforskningen har barns innsats i hjemmet ofte blitt satt i sammenheng med den økonomiske sosialiseringen, hvor barn skal lære sammenhengen mellom ytelse og nytelse og at arbeid også har en økonomisk verdi (Brusdal 1998).

Spørreskjemaet inneholder seks spørsmål som omhandler barns innsats i hjemmet. Det dreier seg både om husarbeid og omsorgsoppgaver. De fire første aktivitetene kan i prinsippet alle barn gjøre, mens de to siste forutsetter at man har henholdsvis kjæledyr eller søsken å passe, som regel vil det være snakk om mindre søsken. Vi har derfor valgt å skille mellom disse oppgavene, og omtaler dem som henholdsvis husarbeid og omsorgsoppgaver. Svarfordelingen fremkommer av tabellene under.

Tabell 66. Andel av barna som gjør ulike former for husarbeid. Etter hyppighet. (%)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Gå på butikken for foreldrene dine	39	25	23	13	100 (N=516)
Lage mat/bake	28	42	19	12	101 (N=516)
Rydde eller gjøre rent hjemme	19	36	34	11	100 (N=507)
Smøre matpakken selv	46	16	10	28	100 (N=505)

Tabellen viser at om lag en tredjedel av barna ukentlig går på butikken for foreldrene sine eller bidrar i form av matlagning. Det er også en stor andel som oppgir at de rydder eller gjør rent hjemme jevnlig, selv om det kun er en liten andel som gjør dette daglig eller ukentlig. Nesten 3 av 10 oppgir at de smører matpakken sin daglig. Det er altså mest vanlig at foreldre eller foresatte tar ansvar for matpakken.

Hyppigheten av omsorgsaktivitetene er vanskeligere å fastslå ettersom mange av de som har svart at de gjør dette mindre enn fire ganger i måneden sannsynligvis ikke har kjæledyr eller mindre søsken å passe. Vi har derfor utelatt de som har svart mindre enn en gang i måneden i denne analysen.

Tabell 67. Andel av barna som utfører ulike omsorgsoppgaver. Etter hyppighet. (%)

	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere	Totalt (N)
Passe på dyr/kjæledyr	12	21	67	100 (N=319)
Passe søsken	42	32	27	101 (N=238)

Mer enn halvparten av barna i utvalget (319 av 549) kan vi med sikkerhet anta har dyr eller kjæledyr. Av tabellen ser vi at 67% av disse oppgir at de passer kjæledyret flere ganger i uken. Det å ta vare på kjæledyr kan man med andre ord hevde er en vanlig aktivitet blant barna. Det er 238 individer som

oppgir at de passer søsken. Vi må da slutte at det dreier seg om mindre søsken, og at antallet barn i undersøkelsen som faktisk har søsken er større. Mer enn halvparten av disse oppgir at de passer søsknene en eller flere ganger i uken. For både husarbeid og omsorgsaktiviteter er tendensene som fremkommer her de samme som i undersøkelsens første fase.

Sammenligner vi guttenes og jentenes deltakelse i husarbeid, det vil si gå på butikken for foreldrene, lage mat/bake, rydde eller gjøre rent hjemme, og smøre matpakken selv, finner vi for alle aktivitetene at jentene i større grad enn guttene oppgir at de gjør det «ofte», og at guttene i større grad oppgir at de gjør det «sjelden». Sammenhengen med kjønn er imidlertid kun statistisk signifikant for det å lage mat eller bake³².

Tabell 68. Andel gutter som lager mat/baker. Etter hyppighet. (%)

	Sjelden	Noen ganger	Ofte	Totalt (N)
Lage mat/bake	74	16	11	101 (N=257)

Tabell 69. Andel jenter som lager mat/baker. Etter hyppighet. (%)

	Sjelden	Noen ganger	Ofte	Totalt (N)
Lage mat/bake	45	21	13	99 (N=258)

Forskjellene mellom gutter og jenter er langt mindre for omsorgsoppgaver. Jentene oppgir oftere enn guttene at de passer dyr, mens forskjellen er motsatt for det å passe søsken. Det er faktisk litt flere gutter enn jenter som oppgir at de passer søsken ofte, selv om andelen som har søsken er relativt lik. I undersøkelsens først fase fant vi også at forskjellene mellom kjønn var mindre for omsorgsoppgaver enn for husarbeid, men mønsteret var likevel at jentene oftere enn guttene passet både dyr og søsken.

Til tross for at forskjellene er mindre her enn i undersøkelsens første fase viser likevel resultatene at tradisjonelle kjønnsroller til en viss grad gjenspeiles hos barna i undersøkelsen. Det er særlig for husarbeid at jentene bidrar i større grad enn guttene. Denne tendensen finner også Vaage (2002), og i likhet med vår undersøkelse finner han at forskjellene er størst for husarbeid (renhold og matlaging), og mindre for omsorgsoppgaver. Betyr dette at det

³² I analysen har vi slått sammen svaralternativene «mindre enn en gang i måneden» og «1-3 ganger i måneden» til svaralternativet «sjelden». Sammenhengen med kjønn ble dermed ikke lenger statistisk signifikant. Vi har likevel valgt å ta det med i presentasjonen.

stilles ulike krav til gutter og jenter? Et av de andre spørsmålene i spørreskjemaet bidrar til å belyse dette.

Tabell 70. «Hvor viktig er det hjemme hos deg at du hjelper til hjemme?» Etter kjønn. (%) N=537³³

	Gutter	Jenter	Alle
Ikke eller litt viktig	35	27	31
Viktig eller veldig viktig	65	73	69
Totalt (n/N)	100 (n=274)	100 (n=263)	100 (N=537)

Som vi ser av tabellen opplever en større andel av jentene enn guttene at det er viktig eller veldig viktig at de hjelper til hjemme. Det kan med andre ord se ut som det stilles ulike krav til jenter og gutter når det gjelder deres forpliktelser og deltakelse i oppgaver i hjemmet. Iallfall viser resultatene at jenter og gutter opplever at det er ulike krav. Forskjellen mellom gutter og jenter er imidlertid ikke statistisk signifikant.

Den aktive barndommen

Barna har en aktiv og sosial hverdag. De deltar på mange organiserte fritidsaktiviteter, men er likevel også aktive i den uorganiserte fritiden. Resultatene tyder likevel ikke på at barna opplever hverdagslivet som stressende. Tvert om er det mange som ønsker flere aktiviteter. Bekymringen for at barna bruker det meste av fritiden til å sitte passivt foran en skjerm får ikke uforbeholdent støtte av resultatene i denne undersøkelsen. Det betyr likevel ikke at barna ikke driver med skjermaktiviteter - for det gjør de i stor grad, og guttene mer enn jentene. Likevel er barna også mye utendørs, de er ofte sammen med venner, og de er pliktoppfyllende i forhold til lekser og hjelper til med husarbeidet.

Det er selvsagt en viss fare i slike undersøkelser for at barna har svart i tråd med det de opplever som normative forventninger om hva barn bør gjøre. Likevel er det ingen grunn til å hevde at barnas rapporteringer er mindre troverdige enn antakelsesbaserte «skremselsbilder» som presenteres i samfunnsdebatten, og som både kan være preget av moralsk panikk og forestillingen om at «alt var bedre før». Det som kommer frem i denne undersøkelsen vitner om at tiåringene er aktive og sunne, og at de bidrar til fellesskapet. Kontrasten er stor til forestillingen om det passive, egosentriske barnet, som utvikler fedmeproblematikk som en konsekvens av et stillesittende og usunt

³³ De opprinnelige fire svaralternativene er for enkelthets skyld slått sammen til to.

liv foran skjermen – slik media kan gi inntrykk av at den moderne oppveksten er.

I dette kapitlet er det hovedsakelig forskjeller med hensyn til kjønn som har utpekt seg. Likevel er kjønnsforskjellene gjennomgående mindre her enn de var i undersøkelsens første runde. Bosted har vist seg å ha mindre betydning for barnas aktiviteter enn man kunne forventet, noe som sees som et tegn på det Frønes kaller homogenisering, dvs. at barns hverdagsliv er ganske ensartet uavhengig av hvor de bor (Frønes 2011). Vi finner en del variasjon mellom kommunene når det gjelder bruk av kulturtilbud. I denne runden av undersøkelsen er det først og fremst bruk av svømmehall og bibliotek som viser signifikante forskjeller. Vi ser også at betydningen av kommunenes geografiske plassering, med Kristiansand Dyrepark midt i kjernen og lett adkomst til Danmark, gjenspeiles i at en stor andel av barna har vært i fornøyelsespark mer enn fem ganger. Noe som peker seg ut som interessant i denne runden av undersøkelsen er konsentrasjonen av deltagelse på sportsarrangementer og religiøse møter i Lindesnes kommune. At bosted har en signifikant betydning for dette betyr at tilgjengeligheten, samt kulturen på stedet, sannsynligvis har en stor betydning for bruken av kulturtilbud.

Mer enn 8 av 10 av barna gjør lekser daglig. Generelt sett er forskjellene mellom kommunene små og ikke statistisk signifikante når det gjelder intellektuelle aktiviteter. Det kan likevel være verdt å ta notis av at spesielt lekselesing varierer mellom skolene i utvalget. Selv om vi ikke kan oppgi fordelingen på skolenivå av anonymitetshensyn, understreker denne variasjonen at når vi skal gå nærmere inn på skolemotivasjon i videre analyser, blir både skolens og familiens betydning viktig for analysene.

7 Å elske

Det å ha et sosialt nettverk har stor betydning for hvordan man har det og hvilken livskvalitet man har. Denne dimensjonen av velferdsbegrepet omtaler Allardt som *å elske*. For å få kunnskap om barns levekår og hverdagsliv er det viktig å få et innblikk i barnas sosiale liv og relasjoner. En ting er forholdet til foreldrene. Forholdet til vennene er noe ganske annet. Frønes (2011) betegner barn-foreldre forholdet som tilskrevet, mens barn-barn forholdet er noe som må oppnås. Relasjonene barn i mellom har derfor ikke samme stabilitet og forutsigbarhet som relasjonen mellom barn og voksne. Godt samspill med jevnaldrende er derfor noe som må læres. Den sosialiseringen som skjer mellom jevnaldrende handler blant annet om å utvikle sosial kompetanse og forståelse av moral (Frønes 2011, 2006). Det er særlig i tidlig tenåringstid at de jevnaldrende blir viktige sosialiseringssagenter.

I dette kapitlet spør vi om hvordan barna har det sosialt. Hvem går de til hvis de er bekymret eller veldig glad for noe? Hvordan er vennsrelasjonene deres? Og er det mange som opplever å bli mobbet eller plaget, eller som er med på å mobbe eller plage andre? Dette er spørsmål som bidrar til å belyse barnas sosiale liv, og som knyttes til velferdsdimensjonen *å elske*.

I gode og onde dager

Det er viktig for barn å ha voksenpersoner som en har tillit til og som en kan snakke med når en er bekymret eller redd for noe. Samtidig er det viktig å ha noen å glede seg sammen med når man opplever noe som er godt. Spørreskjemaet inneholder to spørsmål som omhandler hvem man henvender seg til i «gode og onde dager».³⁴

³⁴ Som svaralternativ er det listet opp en rekke personer (roller), både voksne og jevnaldrende, som barna antas å kunne ha en relasjon til. Barnet ble bedt om kun å svare på de linjene som passer, og de kunne sette flere kryss. Noen fylte ut hver eneste linje. Det vil si at mange krysset av under relasjoner de ikke hadde under svaralternativet «Aldri». Dette kommer tydeligst til syne under svaralternativet «Stefar eller stemor». Vi vet at de fleste av barna ikke har en stemor eller stefar, men likevel har 402 personer krysset av under «Aldri». For andre svaralternativer, som for eksempel naboer, blir kategorien «Aldri» interessant. Tabellen må leses med dette i mente.

Tabell 71. Hvem barna velger å snakke med hvis de er bekymret. Etter hyppighet. (%)

	Aldri	Noen ganger	Ofte	Totalt (N)
Mamma	3	37	60	100 (N=529)
Pappa	10	51	39	100 (N=511)
Venner	16	59	25	100 (N=491)
Søsken	43	48	9	100 (N=464)
Læreren min	36	56	8	100 (N=463)
Besteforeldre	50	43	7	100 (N=453)
Onkel eller tante	64	32	4	100 (N=327)
Stefar eller stemor	84	12	4	100 (N=491)
Helsesøster, sosiallærer, inspektør e.l.	76	21	3	100 (N=443)
Naboen	86	12	2	100 (N=442)
Andre voksne	71	27	2	100 (N=446)
Ingen	72	23	5	100 (N=327)

De aller fleste oppgir, ikke overraskende, at de oftest snakker med mor når de er bekymret, mens far er nummer to på listen. Mødre er den av foreldrene som tilbringer mest tid sammen med barna (se for eksempel Vaage 2002, Magnussen et al. 2005), og tradisjonelt har hatt hovedansvar for omsorgsoppgavene i husholdningen. Det at såpass mange av barna oppgir at de henvender seg til sine mødre når de er bekymret kan tolkes som et uttrykk for at mødrene representerer en emosjonell tilgjengelighet og beredskap, som barna nyttiggjør seg av (Lilleaas 2003).

Tabellen viser at barna først og fremst orienterer seg mot sine foreldre og sine jevnaldrende når de er bekymret. Det er også verdt å merke seg at barna også deler sine bekymringer med profesjonelle voksne, og da helst læreren.

Når det gjelder hvem barna oppgir at de noen ganger snakker med, er det faktisk læreren som topper listen av de voksne. Dette illustrerer hvilken betydningsfull rolle læreren kan ha for barna. Sett i kontrast til den lave andelen som velger å snakke med naboen hvis det er noe de bekymrer seg for, understøtter dette teorien om den *profesjonaliserte* og *institusjonaliserte* barndommen (Frønes 2011), hvor skolen er en viktigere arena, også for fortrolighet, enn nabolaget og mennesker en bor i nærheten av. Tendensen viser også at barndommen er *seksjonalisert* (compartmentalized), eller oppdelt i klart definerte arenaer hvor ulike deler av livet spilles ut (Adler og Adler 1998).

Det neste spørsmålet i skjemaet henger tematisk sammen med det forrige, men her spør vi om hvem barna først vil snakke med dersom det er noe de er glade for. Totalt sett ser vi at barna deler sine gleder både oftere og med flere enn det som var tilfellet for bekymringer. Det tyder på at terskelen for å fortelle andre om noe en er glad for er lavere enn for å fortelle om noe en er bekymret for. At rommet for å vise at man er glad og stolt er stort, er et veldig positivt funn.

Som for forrige spørsmål, oppgir flesteparten at de ofte deler gleder med mor. Her er det imidlertid også langt flere som deler med far enn det som var tilfellet for bekymringer. Det er også flere som forteller om gleder enn om bekymringer til venner, søsken, besteforeldre og tanter og onkler. Andelen som forteller om gleder til læreren og/eller helsesøster, sosiallærer eller inspektør ved skolen går noe ned i forhold til andelen som velger å dele bekymringer med disse. Det er med andre ord familien og vennerelasjonene som utgjør den viktigste arenaen for fortrolighet både i ”gode og onde dager”, eller hvor de kan spille på hele følelsesregisteret. Å fortelle om gleder handler også om å søke og få anerkjennelse. I dette bildet kan vi anta at det å få anerkjennelse fra foreldre, familie og jevnaldrende er viktigere enn anerkjennelse fra læreren.

Tabell 72. Andel som deler gløder med forskjellige personer. Etter hyppighet. (%)

	Aldri	Noen ganger	Ofte	Totalt (N)
Mamma	1	30	69	100 (N=523)
Pappa	4	33	63	100 (N=514)
Venner	6	45	50	101 (N=501)
Søsken	16	45	39	100 (N=474)
Besteforeldre	20	54	27	101 (N=456)
Onkel eller tante	28	54	19	101 (N=445)
Stefar eller stemor	69	23	8	100 (N=324)
Læreren min	52	43	6	101 (N=421)
Naboen	69	29	5	103 (N=421)
Andre voksne	71	24	3	98 (N=418)
Helsesøster, sosiallærer, inspektør e.l.	88	10	2	100 (N=409)
Ingen	82	16	2	100 (N=304)

Vi finner ingen signifikante forskjeller mellom barna i de ulike kommunene for disse spørsmålene. Derimot finner vi noen forskjeller mellom guttene og jentene når det gjelder hvem de deler bekymringer og gløder med. Det som utmerker seg er at det i det hele tatt er flere jenter enn gutter som oppgir at de deler både bekymringer og gløder med andre. Forskjellene er størst for det å dele bekymringer. Det kan med andre ord se ut som jenter oftere enn gutter har fortrolige samtaler med andre, der de forteller om ting de er triste eller bekymret for. Det er spesielt i forhold til venner at forskjellene mellom gutter og jenter blir fremtredende og statistisk signifikante, og det gjelder for både bekymringer og gløder. I tillegg deler jenter oftere sine bekymringer med søsken. I første runde fant vi også at det var statistisk signifikante forskjeller i hvor ofte gutter og jenter delte sine gløder og sorger med mor. Vi

finner også her at jentene er mer meddelsomme ovenfor sine mødre enn guttene, men forskjellene er ikke statistisk signifikante.

Tabell 73. Andel gutter som forteller om sine bekymringer til mor, venner og søsken. Etter hyppighet. (%)

	Aldri	Noen ganger	Ofte	Total (N)
Mor	3	43	54	100 (N=269)
Venner*	27	55	18	100 (N=239)
Søsken*	51	44	5	100 (N=227)

Tabell 74. Andel jenter som forteller om sine bekymringer til mor, venner og søsken. Etter hyppighet. (%)

	Aldri	Noen ganger	Ofte	Total (N)
Mor	3	31	66	100 (N=259)
Venner*	6	62	31	99 (N=252)
Søsken*	36	52	12	100 (N=237)

Tabell 75. Andel gutter som deler gleder med mor og venner. Etter hyppighet. (%)

	Aldri	Noen ganger	Ofte	Total (N)
Mor	1	33	66	100 (N=265)
Venner*	9	46	46	100 (N=248)

Tabell 76. Andel jenter som deler gleder med mor og venner. Etter hyppighet. (%)

	Aldri	Noen ganger	Ofte	Total (N)
Mor	1	28	70	100 (N=257)
Venner*	2	44	54	100 (N=252)

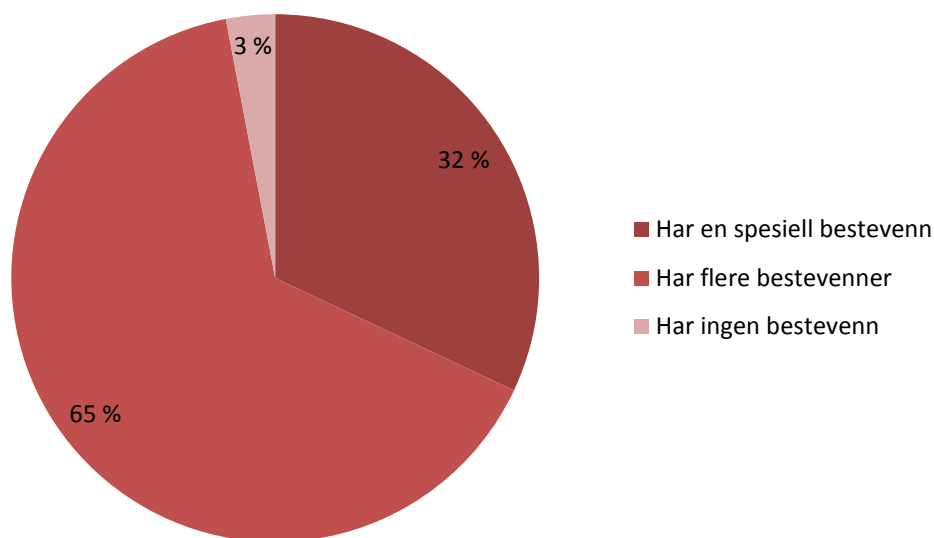
Tabellen viser at det er en større andel jenter enn gutter som oppgir at de går til sine venner med bekymringer og gleder. Er det da også slik at jentene oftere enn guttene har noen som de betegner som en bestevenn?

Bestevenner og andre venner

Vennskap er en viktig del av barndommen. Det å ha venner i barneårene, er grunnleggende for trivsel og helse. Samtidig er venner viktige sosialisering-agenter. Ved å omgås jevnaldrende tilegner barna seg ulike normer for sosial samhandling og lærer seg aldersspesifikke koder og adferdsmønstre som de ikke uten videre kan lære av voksne (Frønes 2011).

I spørreskjemaet til barna spør vi om de har noen som de regner som sin bestevenn. Svarene viser at flesteparten av barna har en eller flere som de betrakter som sin bestevenn.

Figur 12. Andel som har ingen, en eller flere bestevenner. (%) N=531

Som for spørsmålene over finner vi heller ikke her noen statistisk signifikante forskjeller mellom hva barna i de ulike kommunene har svart. Sammenhengen med kjønn er heller ikke statistisk signifikant, men i lys av at det er gjort en del undersøkelser om jenter og gutters vennsrelasjoner er det likevel relevant å se hvordan svarene fordeler seg i forhold til kjønn. Det er en større andel gutter enn jenter som svarer at de har flere bestevenner, mens det er en større andel jenter enn gutter som svarer at de har én spesiell bestevenn.

Tabell 77. Har du noen som du regner som bestevennen din? (%) N=781

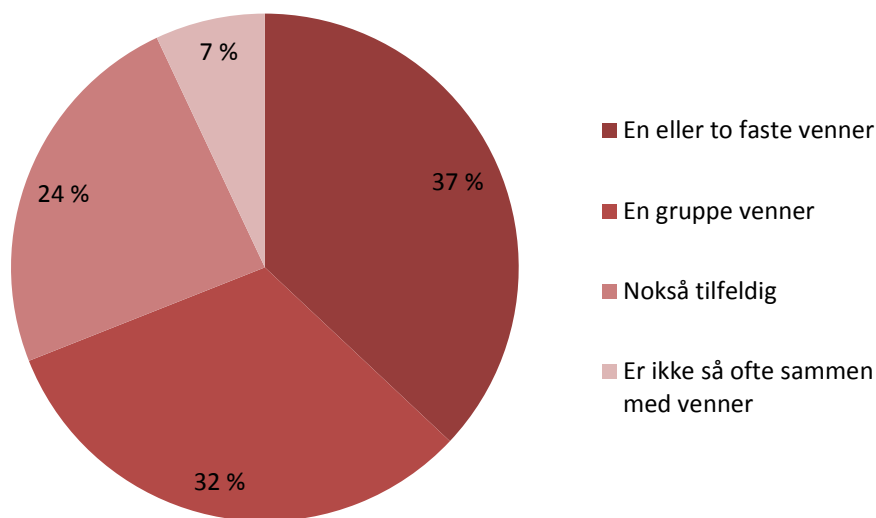
	Gutt	Jente	Alle
Har en spesiell bestevenn	27	37	32
Har flere bestevenner	69	60	65
Har ingen bestevenn	4	3	3
Totalt (n/N)	100 (n=379)	101 (n=402)	100 (N=781)

Dette mønsteret, at jenter og gutter ser ut til å omgås venner på noe forskjellig måte, virker å være ganske typisk for kjønnene. Det blir ofte antatt at jenter inngår i nære, gjerne parvise, relasjoner, mens guttene har et løsere sett med relasjoner (Nielsen 2009). Frønes (2011) hevder imidlertid at jenter oftere er del av et større sosialt nettverk enn gutter. Jenters nettverk er imidlertid mer ustabile enn gutters nettverk, hevder Frønes, noe som kan tolkes som at guttenes relasjoner slett ikke er løse, men preget av lojalitet og forpliktelse.

Gutters vennskap i 10-års alderen er i følge Nielsen, sentrert om aktiviteter og det å gjøre noe sammen, mens jenters vennskap er mer sentrert rundt selve relasjonene (Nielsen 2009). Relasjonsforholdene blant jentene kan være kompliserte. I en studie av skoletiden på ulike alderstrinn, finner Nielsen (2009) at blant jenter i 5. klasse virker bestevennbegrepet mer diffust enn på tidligere alderstrinn. De kan leke med forskjellige og det kan gå litt inflasjon i bestevenninnebegrepet, ved at flere i en jentes omgangskrets kan forventes å bli regnet som bestevenninne. Når vi i vår undersøkelse finner at andelen jenter som ofte deler sine gleder og sorger med vennene sine er større enn andelen gutter, kan dette forstås som at relasjonene jenter imellom oftere er preget av en fortrolighet som bidrar til å bekrefte relasjonen. Nielsen hevder videre at de aktivitetsbaserte guttevennskapene har et klarere hierarki. I dette hierarkiet tematiseres ikke relasjonene i like stor grad gjennom prat som det gjør blant jentene. Det betyr imidlertid ikke at relasjonskompetanse ikke er viktig for guttene. Det er noe annet enn fortrolighet og prat som ligger til grunn for guttenes felleskap.

I forrige kapittel så vi at en stor andel av barna oppgir at de er sammen med venner flere ganger i uka på arenaer som ikke er organisert eller styrt av voksne. Hvem de er sammen med på fritiden, kan være andre enn dem de er sammen med på skolen. Vi ser her at det mest vanlige er å være sammen med en eller to faste venner.

Figur 13. Hvem pleier du å være sammen med på fritiden? (%) N=536

Vi finner at det er en viss samvariasjon mellom de siste to spørsmålene om hvorvidt de har en bestevenn og hvem de er sammen med på fritiden³⁵. Dette betyr at hvis barnet svarer at det har en fast bestevenn, er sannsynligheten stor for at barnet svarer at det pleier å være sammen med en eller to faste venner på fritiden.

Vi finner relativt små kjønnsforskjeller når det gjelder antallet venner barna er sammen med på fritiden. Selv om mønsteret er kjent fra tidligere forskning, med at det er en litt større andel av jentene som pleier å være sammen med en til to faste venner, mens andelen gutter som pleier å være sammen med en gruppe venner er litt større enn for jentene, så er forskjellene så små at det bryter med tidligere forskning og tradisjonelle antagelser. Vi ser blant annet at det er en like stor prosentandel hos begge kjønn som oppgir at de er sammen med en eller to faste venner. Hos begge kjønn er det opp mot en fjerdedel som oppgir at det er nokså tilfeldig hvem de er sammen med på fri-

³⁵ En korrelasjonstest viser at det er en statistisk signifikant sammenheng, med en korrelasjonskoeffisient på 0,151. Det er med andre ord ikke noen sterk sammenheng, selv om den er statistisk signifikant.

tiden. Det kan tyde på at det også er ganske vanlig å veksle mellom ulike venner, og at vennskapsmiljøene har et åpent preg.

Tabell 78. Hvem er du sammen med på fritiden? (%) N= 535

	Gutt	Jente	Alle
En eller to faste venner	37	37	37
En gruppe venner	33	32	32
Nokså tilfeldig	22	26	24
Er ikke så ofte sammen med venner	8	5	7
Totalt (n/N)	100 (n=273)	100 (n=262)	100 (N=535)

Hvilken betydning har det så om man har en eller flere bestevenner, eller om man ikke har noen bestevenn? Vi finner at det er en sammenheng mellom barnas vennsrelasjoner og barnas trivsel. Trivselsindikatoren vår bygger på en subjektiv oppfatning av hvordan de har det for tiden.³⁶ I tabellen under viser vi hvordan trivselsmålet fordeler seg blant de som har en, flere, eller ingen bestevenner.

Tabell 79. Andel som har det bra/veldig bra, passe eller dårlig/veldig dårlig. Etter vennsrelasjoner* (%). N=522

	Har en spesiell bestevenn	Har flere bestevenner	Har ingen bestevenner	Alle
Har det bra/veldig bra	84	89	35	85
Har det passe	13	9	29	11
Har det dårlig/veldig dårlig	3	2	35	3
Totalt (n/N)	100 (n=166)	100 (n=339)	100 (n=17)	100 (N=522)

Tabellen forteller oss at det er de barna som har mange bestevenner som ser ut til å trives best. Tabellen viser tydelig at det å ha venner er av stor betydning for hvordan man har det - og det å ha flere bestevenner har noe større effekt på trivselen enn det å ha bare en bestevenn. Det er åpenbart viktig å være oppmerksom på de barna som ikke har noen bestevenner. Selv om utvalget her er så lite at det på ingen måte lar seg generalisere, er tendensen fra

³⁶ For en mer detaljert beskrivelse av hvordan vi har målt trivsel, se kapittel 4 "Hvordan har barna det?"

både denne og forrige undersøkelsesrunde entydig at det å ha nære venner har stor betydning for trivselen.

Så langt har vi sett at mor er den de fleste barna går til med både bekymringene og sorgene sine. Gledene deler de derimot med flere, og det er flere familie-, slekt- og vennerelasjoner som får ta del i gleden enn mor.

Når det gjelder vennskapsrelasjoner ser det ut til at jentene inngår i mer fortrolige relasjoner enn guttene, noe som blant annet illustreres av at det er ganske store forskjeller mellom i hvilken grad jentene og guttene deler sine sorger og gleder med venner.

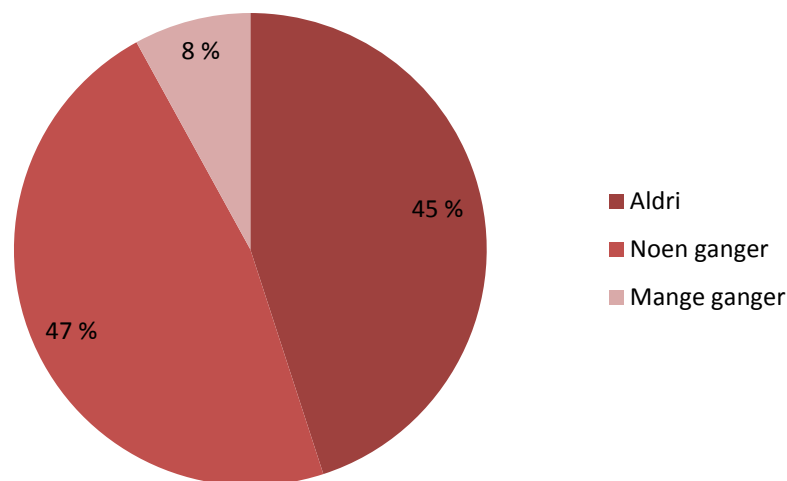
Mobbeofre og mobbere

Å bli utsatt for mobbing kan føre til alvorlige fysiske og psykiske helseplager (Lunde 2011, Wendelborg m.fl. 2011). I en undersøkelse blant nærmere 9000 ungdommer og deres foreldre, utført ved folkehelseinstituttet, peker problemer med skoleresultater og mobbing på skolen seg ut som viktige risikofaktorer for psykiske vansker blant ungdom (Myklestad et al. 2011). Undersøkelsen viser også at skolen og relasjonene til jevnaldrende var viktigere beskyttende faktorer for den psykiske helsen enn foreldrenes psykiske helse. Mobbing er erkjent som et stort problem i den norske skolen og det har i de siste årene blitt satt i gang en rekke tiltak mot mobbing. Bondevik-regjeringen hadde sågar en visjon om at mobbing på skolen ikke skulle forekomme overhode. Likevel viser en undersøkelse at om lag 5% av elevene blir utsatt for mobbing ukentlig, og at dette nivået har vært relativt stabilt de siste fire år (Lunde 2011).

Olweus (1992) definerer mobbing som *«gjentatt negativ eller ondsinnet adferd fra en eller flere rettet mot en elev som har vanskelig for å forsvare seg. Gjentatt erting på en ubehagelig og sårende måte er også mobbing»*. I følge denne definisjonen dreier mobbing seg om atferd som har en klar intensjon om å påføre andre skade eller ubehag. Denne forståelsen av mobbing har vakt reaksjoner ettersom man ved en slik tilnærming risikerer å overse den «skjulte» mobbingen, som for eksempel skjer i form av utestengning e.l. Mobbing kan foregå både fysisk og psykisk, og på ulike arenaer. Særlig har mobbing via sosiale medier, som mobiltelefon, på et nettsted eller nettprofil, vakt bekymring de siste årene.

Vi har spurt barna om de noen gang har opplevd å bli mobbet eller plaget av andre. Andelen som svarer at de har opplevd det mange ganger, noen ganger eller aldri er gjengitt i figuren under:

Figur 14. Andel som har blitt plaget eller mobbet av andre aldri, noen ganger og mange ganger (%) N=534

Sammenlignet med andre undersøkelser finner vi at det er en svært høy andel i dette utvalget som sier at de har opplevd å bli mobbet eller plaget noen eller mange ganger. For eksempel viser en undersøkelse blant 7.klassinger at tre av fire elever aldri har opplevd å bli mobbet (Lunde 2011), og tilsvarende tall finner vi også i elevundersøkelsen fra 2011 der utvalget er ungdomsskoleelever (Wendelborg m.fl. 2011). En undersøkelse om mobbing i Kristiansandsskolen viste at nær 78% av elevene aldri hadde blitt mobbet. Mobbefrekkomsten i Kristiansand er i følge undersøkelsen lavere enn ellers i fylket og landet (her var andelene som aldri var blitt mobbet hhv 74% og 73%) (Kristiansand revisjonsdistrikt 2012). Funnene som kommer frem i denne runden av vår undersøkelse avviker bare marginalt fra det som kom frem i første runde.

Grunnen til at en såpass lav andel av barna i denne undersøkelsen svarer at de aldri har opplevd å bli mobbet må knyttes til spørsmålsformuleringen. Barna ble spurt om de hadde opplevd å bli mobbet eller *plaget*. Under utfyllingen var det flere av barna som spurte hva vi mente med dette og om det også omfattet plaging fra søsken o.l. Det er grunn til å anta at mange av de som har svart har lagt andre forståelser til grunn enn den relativt snevre definisjonen av mobbing som vi har gjengitt over. Siden vårt spørsmål ser ut til å dekke ikke bare skolearenaen, men også det som ofte anses som mer uskyl-

dig erting som foregår mellom søsken i en familie, er ikke resultatene sammenlignbare med resultatene fra skolemobbingundersøkelsene som er nevnt over. Resultatene kan likevel godt brukes som grunnlag for å analysere variasjoner knyttet til kjønn, kommune og skole.

Flere studier tyder på at det er flere gutter enn jenter som blir mobbet. Det gjelder både når en regner med direkte og indirekte mobbing (Lunde 2011, Olweus 1992). Selv om det også er tilfellet i dette materialet, finner vi imidlertid at det er små forskjeller mellom kjønnene, som heller ikke er statistisk signifikante. I første runde var den ørlille kjønnsforskjellen som fantes motsatt, og vi har derfor ikke belegg her for å hevde at det er forskjeller mellom i hvilken grad jenter og gutter er utsatt for mobbing.

Tabell 80. Andel som har opplevd å bli mobbet eller plaget av andre aldri, noen ganger og mange ganger. Etter kjønn (%) N=533

	Gutt	Jente	Alle
Aldri	44	46	45
Noen ganger	46	47	47
Mange ganger	10	7	8
Totalt (n/N)	100 (n=72)	100 (n=261)	100 (N=533)

I motsetning til undersøkelsens første runde finner vi ingen statistisk signifikant forskjell mellom kommunene i dette utvalget. Det er likevel en viss forskjell mellom kommunene, som det kommer frem av tabellen under. Her er det Mandal som skiller seg mest ut med den største andelen som har opplevd å bli mobbet eller plaget mange ganger, mens Froland skiller seg ut med de største andelen som aldri har opplevd å bli mobbet eller plaget.

Tabell 81. Andel som har opplevd å bli mobbet eller plaget av andre aldri, noen ganger og mange ganger. Etter kommune. (%) N=533

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindenes	Alle
Aldri	48	51	44	41	43	45
Noen ganger	44	41	50	47	49	47
Mange ganger	8	8	6	12	9	8
Totalt (n/N)	100 (n= 191)	100 (n=39)	100 (n=173)	100 (n=95)	101 (n=35)	100 (N=533)

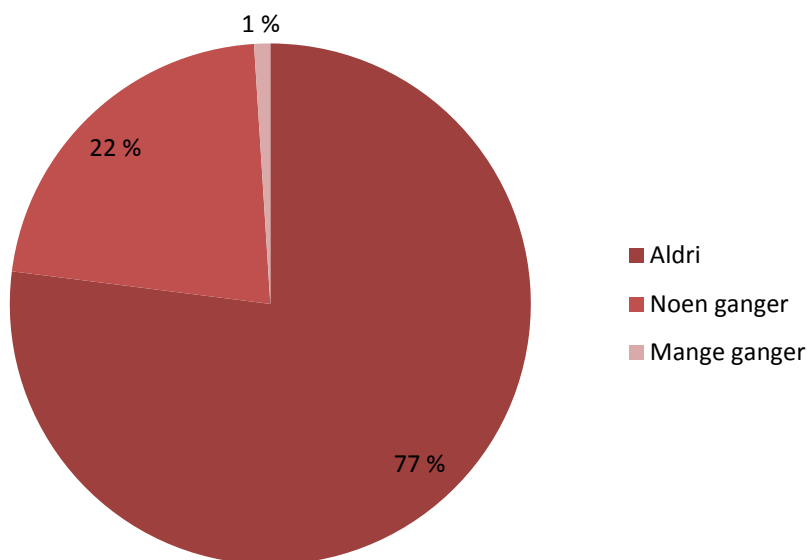
Sammenligner vi skolene finner vi også en statistisk signifikant sammenheng med hvilken skole de går på og forekomsten av mobbing. Dette fant vi også i

undersøkelsens første runde. Det er med andre ord noen skoler som har større mobbeutfordringer enn andre. Det må bemerkes at dette kan ha sammenheng med at elevene kan ha fått noe ulike instruksjoner i hvordan de skal svare på spørsmålet. Samtidig er det viktig å være oppmerksom på at denne variasjonen kan fortelle noe om skolens håndtering av mobbeproblematikken. I revisjonsrapporten om mobbing i Kristiansandsskolen finner man nemlig en tilsvarende variasjon mellom skolene. Rapporten viser videre at det er et samsvar mellom skoleleders vektlegging av mobbeproblematikk (hvordan skolen systematisk arbeider med skolemiljø og klasseledelse, samt tilnærmingen til «tilpasset opplæring») og andelen elever som føler seg mobbet (Kristiansand revisjonsdistrikt 2012). Desto større fokus skolen har på problematikken, desto mindre mobbeproblematikk har de.

Vi finner også en viss variasjon mellom skolene (dog ikke statistisk signifikant) for det neste spørsmålet om mobbing som barna svarte på, nemlig om de selv har vært med på å mobbe eller plage andre. Det danner seg med andre ord et relativt tydelig bilde av at mobbeproblematikk må knyttes til forhold ved skolene. Den systematiske variasjonen mellom skolene gir et grunnlag for å spørre om ulike skolemiljøer har ulik grad av aksept for er-tende oppførsel som kan lede til, eller oppleves som mobbing eller plaging av den som utsettes for det.

Det er imidlertid langt færre som oppgir at de har vært med på å mobbe andre enn som oppgir at de har blitt mobbet selv.

Figur 15. Andel som oppgir at de har vært med på å mobbe eller plage andre aldri, noen ganger og mange ganger. (%) N=536

Det må tas høyde for at dette er et spørsmål hvor det kan tenkes å forekomme en del underrapportering. Barna var imidlertid godt informert om at svarene var anonyme. Forutsatt at barna har svart ærlig tyder resultatene på at det er noen få som mobber ofte, litt flere som mobber noen ganger, mens det store flertallet aldri mobber andre. Hvem er så de få som mobber ofte? Fra annen forskning vet vi at en del av de som selv ofte opplever å bli mobbet, også ofte er med på å mobbe andre (Wendelborg m.fl. 2011). Denne tendensen finner også vi, som det kommer frem av tabellen under.

Tabell 82. Andel som oppgir at de har mobbet eller plaget andre. Etter om de har blitt mobbet og plaget selv* (%). N=532

		Har du blitt mobbet eller plaget selv?		
		Nei	Ja	Alle
Har du mobbet eller plaget andre?	Nei	90	67	77
	Ja	10	33	23
Totalt (n/N)		100 (n=240)	100 (n=292)	100 (N=532)

Hele 33% av de som oppgir at de har blitt utsatt for mobbing eller plaging har selv mobbet eller plaget andre. En stor andel av mobberne er med andre ord også mobbeofre.

Hva så med kjønn? I likhet med annen forskning (Wendelborg m.fl. 2011), finner vi at det er relativt store forskjeller mellom guttenes og jentenes svar på dette spørsmålet, men forskjellen er ikke statistisk signifikant.

Tabell 83. Andel som har vært med på å mobbe eller plage andre aldri, noen ganger og mange ganger. Etter kjønn. (%) N=535

	Gutt	Jente	Alle
Aldri	72	83	77
Noen ganger	27	16	22
Mange ganger	2	1	1
Totalt (n/N)	101 (n=272)	100 (n=263)	100 (N=535)

Kan denne forskjellen ha sammenheng med mobbingens form og hva som er «synlig» og åpenbar mobbing? I mange studier har det kommet frem at guttenes mobbing er mer fysisk enn jentenes. Jentenes mobbing beskrives derimot som relasjonell, som eksempelvis baksnakking og utfrysing. Disse funnene er imidlertid ikke entydige. Noen studier viser til at gutter driver mer både fysisk og relasjonell mobbing enn jenter, mens andre studier viser at det er få kjønnsforskjeller når det gjelder relasjonell mobbing (Helgesen 2010). Det kan tenkes at forståelsene av mobbing og plaging i vår undersøkelse først og fremst knyttes til det fysiske, og at dette forklarer noe av overrepresentasjonen av gutter. Den mer skjulte mobbingen og plagingen, som først og fremst jenter er eksponenter for, kan imidlertid være minst like alvorlig.

Sammenligner vi kommunene forsterkes til en viss grad inntrykket av underreportering. I noen av kommunene er det ingen som oppgir at de har mobbet eller plaget andre mange ganger, selv om svarene på spørsmålet over indikerer at det er relativt mange som har opplevd å bli mobbet eller plaget.

Tabell 84. Andel som har vært med på å mobbe eller plage andre aldri, noen ganger og mange ganger. Etter kommune (%) N=535

	Arendal	Froland	Grimstad	Mandal	Lindenes	Alle
Aldri	79	90	76	72	80	78
Noen ganger	20	8	23	28	20	21
Mange ganger	2	3	1	0	0	1
Totalt (n/N)	101 (n=193)	101 (n=39)	100 (n=173)	100 (n=95)	100 (n=35)	100 (N=535)

Tabellen viser at det er noen forskjeller mellom kommunene på dette spørsmålet. Likevel er forskjellene små dersom man ser på antallet respondenter (lav n), og heller ikke statistisk signifikante, i motsetning til det som var tilfellet i undersøkelsens første runde. For dette spørsmålet finner vi heller ikke at forskjellene på skolenivå er statistisk signifikante på det nivået som er lagt til grunn i rapporten. Likevel er det verdt å bemerke at det er betydelige forskjeller mellom skolene på dette spørsmålet, noe som igjen understreker at skolene ser ut til å ha ulike utfordringer når det gjelder mobbeproblematikk.

Hvordan har så mobbeofrene det? Ikke overraskende finner vi at det er en høyere andel blant de barna som har opplevd å bli mobbet eller plaget som oppgir at de har det dårlig eller veldig dårlig, enn de som ikke har opplevd å bli mobbet eller plaget³⁷. Men det er også interessant å legge merke til at nesten halvparten av de som har blitt mobbet eller plaget mange ganger, også oppgir at de har det bra. Den samme tendensen fant vi i undersøkelsens første runde, men her var utslagene mindre enn de er i dette utvalget. Samtidig ser vi at andelen som oppgir dårlig trivsel blant dem som har blitt mobbet eller plaget er betydelig større i dette utvalget.

³⁷ Den samme tendensen finner vi også for mobberne; de som oppgir at de har mobbet eller plaget andre noen ganger eller ofte er også de som har det dårligst. Sammenhengen er imidlertid ikke statistisk signifikant og antallet som har oppgitt at de har mobbet eller plagt andre ofte er så lavt (n=6) at resultatene ikke uten videre kan anvendes.

Tabell 85. Andel som har det veldig bra, bra, passe, dårlig eller veldig dårlig. Etter om de har opplevd å bli mobbet eller plaget selv*. (%) N=525

	Har aldri opplevd å bli mobbet/plaget	Har blitt mobbet/plaget noen ganger	Har blitt mobbet/plaget mange ganger	Alle
Har det bra/veldig bra	95	83	46	85
Har det passe	4	15	34	11
Har det dårlig/veldig dårlig	1	2	20	3
Totalt (n/N)	100 (n=235)	100 (n=248)	100 (n=41)	99 (N=525)

Den tendensen til spredning i trivsel blant de som oppgir at de har blitt mobbet eller plaget, som kommer frem i begge runder, gir oss en påminnelse om at våre tall ikke helt klarer å skille mellom den alvorlige mobbingen og den vennskapelige ertingen som foregår mellom venner og søsken. Grensene mellom disse er ofte vanskelig å trekke, både i generelle undersøkelser og i hverdagslivet. Det kan også være en påminnelse om at ikke alle som mobbes eller plaget blir ”ofre” for dette, og at det å ha det bra eller ikke bra inngår i et større kompleks av trivselsfaktorer. Resultatene gir likevel grunnlag for å slå fast at mobbing/plaging har konsekvenser for trivselen til de som blir utsatt for det.

Den sosiale barndommen

Det å ha venner er en viktig trivselsfaktor her og nå, og har stor betydning for utviklingen av sosial kompetanse. Vi ser av denne undersøkelsen at det er en sammenheng mellom hvorvidt barna har venner og hvordan de har det. Det er heldigvis relativt få barn som oppgir at de ikke har noen bestevenn. Det kan imidlertid gjøre situasjonen ekstra vanskelig for de det gjelder.

Undersøkelsen viser at det er noen forskjeller på gutters og jenters venns-
kapsrelasjoner. Forskjellene er imidlertid ikke store for hvor mange venner de er sammen med i fritiden. Dette bryter noe med tidligere forskning og studier som grovt sett sier at jenter opptrer i par, mens gutter kommer i grupper. Hvordan gutters og jenters venns-
kapsrelasjoner spilles ut, gir ikke denne undersøkelsen noe grunnlag for å svare på. Det er likevel langt flere jenter enn gutter som deler sine bekymringer og gleder med venner, noe som tyder

på at jenters venns­kaps­relas­joner er preget av en større fortrolighet enn guttenes.

Den som barna oftest går til med sorgene og gledene sine er mamma. Det kan se ut til at mødrene har en spesiell beredskapsrolle i forhold til barna (Lilleaas 2003), og dermed er den barna først og fremst henvender seg til, særlig med sine bekymringer og sorger.

I undersøkelsen ble barna spurt om de hadde opplevd å bli mobbet eller plaget selv, og om de hadde vært med på å mobbe eller plage andre. Sammenlignet med andre undersøkelser er det en overraskende høy andel som svarer be­kreftende på det første av disse spørsmålene. Dette må vi imidlertid for­tolke i lys av at spørsmålet ikke utelukkende omhandler mobbing, men også plaging og erting. Vi finner også at det er en sammenheng mellom det å bli mobbet og det å mobbe eller plage andre, som indikerer at mobberne også ofte er de som blir eller har blitt utsatt for mobbing.

Som i andre undersøkelser finner vi at det er forskjeller mellom gutter og jenter, og først og fremst når det gjelder det å mobbe eller plage andre. Mer urovekkende er det imidlertid at vi finner relativt store forskjeller mellom skolene. Denne tendensen kommer enda tydeligere til uttrykk i undersøkelsen­ens første runde, og underbygges av resultatene som kommer frem i en re­visjonsrapport om mobbing i Kristiansansskolen (Kristiansand revisjonsdis­trikt 2012). Behovet for å kartlegge og sammenligne innsatsen mot mobbing på skolenivå er åpenbart til stede, med det siktemål å lære av hverandre og utvikle tiltak som fungerer.

8 Hva med fremtiden?

Så langt har rapporten handlet om barnas hverdagsliv her og nå. Kan vi med bakgrunn i det som kommer frem i denne undersøkelsen si noe om hva fremtiden bringer for Agder? Spørreskjemaet inneholdt tolv påstander om fremtiden, og barna ble bedt om å velge ut de tre av disse påstandene som de betrakter som viktigst for seg selv.

Det er vanskelig å spå om fremtiden, både for forskere og for tiåringer. Spørsmålet om hvilke ønsker barna har for fremtiden kan derfor ikke sees som et mål på hvordan fremtiden blir, men som en indikasjon på barnas verdiorienteringer. Påstandene kan substansielt sett sorteres i fem kategorier ut fra hvilke verdier de orienterer seg mot. Tabellen under gir en oversikt:

Tabell 86. Verdiorienteringer

<i>Verdiorientering</i>	<i>Påstander</i>
Individualistisk- /karriere orientering	Jeg vil skaffe meg en god utdanning
	Jeg vil drive min egen vellykkede forretning
	Jeg vil ha en viktig jobb
Familieorientering	Jeg vil få en snill kone eller mann
	Jeg vil ha egne barn
Materialistisk orientering	Jeg vil bo i et fint hus
	Jeg vil tjene mange penger
Idealistisk orientering	Jeg vil arbeide for å gjøre verden til et bedre sted for barn
	Jeg vil reise og se verden
	Jeg vil bli et lykkelig menneske
Makt/prestisje orientering	Jeg vil bli berømt
	Jeg vil bli en mektig person

I tabellene 87 og 88 (under) er påstandene rangert etter hvor mange som har krysset av for hver av dem. Svarfordelingen er ganske jevnt fordelt på disse ulike orienteringene. De fire påstandene som topper lista representerer fire ulike verdiorienteringer, hhv individualistisk-/karriereorientering, familieorientering, idealistisk orientering og materialistisk orientering (rangert i denne rekkefølgen). Makt-/prestisje orientering kommer derimot ganske langt nede på lista.

Tabell 87 angir hva som ble krysset av hyppigst av guttene og jentene.

Tabell 87. Andel gutter og jenter som har krysset av for ulike påstander om fremtiden. (%). N=542

	Gutter	Jenter	Alle
Jeg vil skaffe meg en god utdanning	62	63	63
Jeg vil få en snill kone eller mann	54	60	57
Jeg vil bli et lykkelig menneske	34	36	35
Jeg vil ha egne barn	30	41	35
Jeg vil bo i et fint hus*	36	24	30
Jeg vil arbeide for å gjøre verden til et bedre sted for barn	17	27	22
Jeg vil tjene mange penger*	25	14	19
Jeg vil bli berømt	13	11	12
Jeg vil reise og se verden	11	11	11
Jeg vil ha en viktig jobb	12	10	11
Jeg vil drive min egen vellykkede forretning	5	3	4
Jeg vil bli en mektig person	1	2	2
n/N	n=277	n=265	N=542

Av tabellen ser vi at det er grunn til optimisme med tanke på befolkningens utdanningsnivå i fremtiden. Gitt de forskjellene vi finner mellom guttene og jentene i forhold til skolearbeid og intellektuelle aktiviteter, er det litt overraskende at vi ikke finner større kjønnsforskjeller her. Her ser vi at orienteringen mot utdanning er høy både blant gutter og jenter.

Barna legger videre vekt på familieorienterte verdier – det å få seg en snill kone eller mann, egne barn og et fint hus kommer høyt oppe på lista. Det er kun to av verdiene som angir en statistisk signifikant sammenheng med kjønn, hvor vi ser at motivasjonen til å bo i et fint hus i framtiden og å tjene mange penger er knyttet til å være gutt. Vi ser imidlertid at det er relativt store forskjeller mellom kjønnene for andre verdier også, selv om disse ikke er statistisk signifikante. Samlet sett fremstår jentene som mer familie- og idealistisk orienterte enn guttene (egne barn, arbeide for å gjøre verden til et bedre sted for barn), mens guttene fremstår som mer materialistisk orienterte (tjene mange penger, bo i et fint hus). Med visse nyanser er tendensene de samme som i undersøkelsens første fase. Barnas fremtidshorisonter ser med andre ord ut til å være preget av de samme motsetningene som ble beskrevet av Hildur Ve i 1977, og som vi har beskrevet i kapittel 2. Jenter oppdras til å bli familieorienterte, mens oppdragelsen av gutter er rettet mot individuering. Forskjellene mellom gutter og jenter er likevel mindre enn vi hadde forventet.

Ser man på fordelingene etter bosted finner vi ingen statistisk signifikante sammenhenger.

Tabell 88. Andel som har krysset av for ulike påstander om fremtiden. Etter kommune (%). N=542

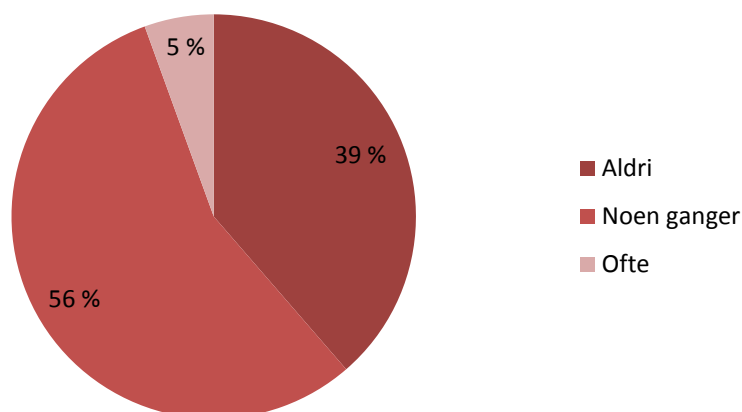
	Aren- dal	Fro- land	Grim- stad	Man- dal	Lin- desnes	Alle
Jeg vil skaffe meg en god utdanning	65	68	58	71	42	62
Jeg vil få en snill kone eller mann	57	48	62	52	61	57
Jeg vil bli et lykkelig menneske	33	35	36	37	33	35
Jeg vil bo i et fint hus	28	48	26	30	44	30
Jeg vil ha egne barn	38	15	38	36	31	35
Jeg vil tjene mange penger	19	21	22	17	11	19
Jeg vil arbeide for å gjøre verden til et bedre sted for barn	19	25	20	26	31	22
Jeg vil reise og se verden	10	13	15	6	3	11
Jeg vil bli berømt	13	10	10	11	22	12
Jeg vil ha en viktig jobb	10	18	7	16	11	11
Jeg vil drive min egen vellykkede forretning	7	3	2	1	6	4
Jeg vil bli en viktig person	1	0	3	0	0	2
n/N	n= 197	n= 40	n= 174	n= 95	n= 36	N= 542

Bildet som avtegner seg er at det er relativt små forskjeller mellom det barna i de ulike kommunene har krysset av. Froland skiller seg ut ved at en større andel enn i de andre kommunene har krysset av for materialistiske og individualistiske verdier, mens en mindre andel enn gjennomsnittet har krysset av for familieorienterte verdier. Lindesnes skiller seg ut ved at en mindre andel

enn gjennomsnittet har krysset av for påstanden «Jeg vil skaffe meg en god utdanning». I undersøkelsens første fase så vi en tendens til at barna i de kommunene der utdanningsnivået i befolkningen er høyest, i størst grad krysset av for påstanden om å skaffe seg høy utdanning, noe som kan tolkes som en indikasjon på at barna «arver» foreldrenes utdannelsesorientering (Bourdieu og Passeron 1990 [1970], Bernstein 1971, Hernes 1974). Denne tendensen finner vi imidlertid ikke i materialet for denne undersøkelsesrunden. Riktignok er Lindesnes, sammen med Froland, blant kommunene med lavest utdanningsnivå i befolkningen. Men både i Grimstad og i Froland avviker resultatene fra det man skulle forvente gitt en slik sammenheng. Utdanning betraktes som en av de viktigste drivkreftene for å bedre levekårs-situasjonen i regionen, og det å motivere barn og unge til å skaffe seg en god utdanning kan derfor være en god investering for regionen på lang sikt.

For tiåringer er imidlertid familieetablering, utdanning og jobb noe som ligger langt inn i fremtiden, og de forestillingene om voksenlivet man har som tiåring vil i stor grad være preget av de referansene man har. Barnas forestillinger, ønsker og valg for fremtiden vil derfor ofte ligne foreldrenes, som vi har omtalt flere steder. Samtidig er fremtiden usikker. Endringer skjer raskt, og det er ikke så lett å se for seg hvordan verden blir når barna selv blir voksne. Gjennom media får barna også mye informasjon om både finanskri-se, klimakrise, krig og terror. Er barna bekymret for fremtiden? Figuren under viser at flertallet av barna noen ganger bekymrer seg.

Figur 16. Andel som aldri, noen ganger eller ofte bekymrer seg for fremtiden. N=541

Figuren viser også at det kun er et fåtall som ofte bekymrer seg, mens en stor andel aldri bekymrer seg. Det at såpass mange noen ganger bekymrer seg for fremtiden kan ikke tolkes som et tegn på fremtids pessimisme. Det er snarere et uttrykk for at barna har engasjement og respekt for fremtiden. Det er ingen statistisk signifikante forskjeller mellom svarene til barna i de ulike kommunene på dette spørsmålet, og heller ikke mellom guttene og jentene. Det er likevel verdt å bemerke at det er en viss tendens til at jentene bekymrer seg oftere enn guttene. Derimot er det en signifikant sammenheng mellom hvordan barna har det og hvorvidt de bekymrer seg for fremtiden.

Tabell 89. Andel som aldri, noen ganger og mange ganger bekymrer seg for fremtiden. Etter hvordan de har det.* (%). N=532

	Har det bra/veldig bra	Har det passe	Har det dårlig/veldig dårlig	Alle
Bekymrer seg aldri for fremtiden	43	16	12	39
Bekymrer seg noen ganger for fremtiden	54	67	53	56
Bekymrer seg ofte for fremtiden	3	18	35	6
Totalt (n/N)	100 (n=452)	101 (n=63)	100 (n=17)	101 (N=532)

Tendensen er at jo bedre barna har det, desto mindre bekymrer de seg for fremtiden, og motsatt, jo dårligere barna har det, desto mer bekymrer de seg for fremtiden. Dette funnet stiller seg i rekken av de andre funnene som synliggjør utsattheten til de barna som opplever ikke å ha det så bra. Det er heldigvis kun en liten andel av barna dette gjelder, men desto vanskeligere er det for de få. I videre analyser av dette materialet vil vi ha et spesielt fokus rettet mot barn som faller utenfor eller ikke opplever å ha det så bra. Disse barna har større risiko for å havne i en marginalisert situasjon i voksenlivet. Derfor er det viktig å avdekke om det kan identifiseres noen risikofaktorer og beskyttende faktorer som spiller inn i deres oppvekstvilkår, og på bakgrunn av dette vurdere om det kan rettes noen spesifikke tiltak mot bestemte grupper barn.

9 Hva forteller dette om barns levekår og hverdagsliv i Agder?

Denne rapporten er basert på svar innsamlet fra 549 barn i femte klasse som bor i Agder-kommunene Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes. Gjennomgangen av datamaterialet så langt har gitt en oversikt over generelle fordelinger og tendenser. I dette kapitlet trekker vi trådene, løfter frem noen hovedtendenser knyttet til barnas bosted og kjønn, og peker på noen utfordringer og problemstillinger for videre forskning.

Liten variasjon mellom kommunene

Noe av det som klart utpeker seg er at barna er ganske like på tvers av kommunegrensene. I kapittel 4 har vi gitt en oversikt over de fem kommunene basert på en del utvalgte indikatorer. Denne oversikten viser at kommunene representerer stor variasjon i størrelse, urbanitet og geografi. Del av befolkningen født i 2001 varierer fra 508 i Arendal til 62 i Lindesnes. Med unntak av Froland, har alle kommunene en kystlinje, og tre av de fem kommunene har bystatus. De varierer også noe i forhold til befolkningenes sosialøkonomiske sammensetning, og i forhold til sosiale utfordringer. For eksempel varierer andelen sosialhjelpsmottakere i kommunene fra 3,3% i Grimstad til 5,9% i Froland. Lindesnes har den laveste andelen arbeidsledige, Arendal har den høyeste andelen innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre, mens Grimstad har høyest andel universitets- eller høyskoleutdannede i den voksne befolkningen. Mandal er en kommune som hverken topper eller bunner statistikken, men har et generelt høyt utdanningsnivå, relativt stor andel av befolkningen med høy inntekt, men også en relativt stor andel familier med lav inntekt. Basert på denne variasjonen burde man kanskje forventet større ulikhet mellom barnas levekår og hverdagsliv i de ulike kommunene. Resultatene viser derimot at variasjonene i barns levekår i de fem kommunene er relativt små.

Vi ser for eksempel at det ikke spiller noen rolle hvilken kommune du bor i, i forhold til om du eier en sykkel, har mobiltelefon, sovepose, skøyter, ski, TV-spill eller mer enn 15 bøker. Disse tingene er så vanlige blant tiåringer at de inngår i det vi kaller en standardpakke for alle kommunene, dvs. at mer enn 8 av 10 har slike ting.

De fleste av barna i samtlige kommuner opplever at de har like god råd som andre familier. Det er også et relativt høyt antall respondenter som opplever at de har bedre råd enn andre, mens det er meget få barn i utvalget vårt som opplever at de har dårligere råd enn andre. Kommunitilhørighet har her ing-

en betydning for om en føler en har bedre eller dårligere råd enn andre. Sammenligner vi de to undersøkelsesrundene finner vi imidlertid at det er en større andel i dette utvalget som opplever at familien har dårligere råd enn andre familier, og tilsvarende en lavere andel som oppgir at de tror familien har bedre råd enn andre familier.

Aktivitetsnivået på organiserte fritidsaktiviteter blant barna i kommunene er høyt, hvor det vanligste er å delta på 1-2 organiserte aktiviteter i uken. Nesten 3 av 10 deltar faktisk i 3 eller flere ulike organiserte aktiviteter i uken. Noen av disse aktivitetene kan også ha øving eller trening flere ganger i uka. Over halvparten av barna synes at dette er en passelig mengde aktiviteter, mens en rundt en tredjedel faktisk ønsker seg flere organiserte aktiviteter å delta på. Mens man i offentligheten har en tendens til å bekymre seg for stressede barn og en overorganisert hverdag, ser det altså ikke ut til at barna selv deler denne bekymringen.

I den fritiden som ikke er organisert sier 7 av 10 at de leser bøker og blader ukentlig, mens bare 12% sier at de sjelden leser. Her er det noe variasjon mellom kommunene, men den er ikke statistisk signifikant. Tallene fra denne undersøkelsen viser at barna også er svært aktive i den fritiden som ikke er organisert. De er sammen med venner, ute og inne, gjerne flere ganger i uken, og de driver med både skjermaktiviteter og ulike kreative aktiviteter. 8 av 10 sier at det er nok å finne på der de bor.

Generelt sett kan vi altså si at barna i disse fem Agderkommunene er aktive, i både organisert og uorganisert fritid, de ser ut til å være vel utstyrt til disse aktivitetene og de er godt kjent med moderne teknologi og kommunikasjonsmidler. De aller fleste har en eller to gode venner, er sosiale og har en eller flere å snakke med om sorger og gleder. Dette er det generelle bildet av den gode barndommen i alle disse Agderkommunene, uten at bosted har noen spesiell stor betydning.

Tendensen til homogenisering av livsstil kan delvis forklares ut fra institusjonaliseringen av barndommen (Frønes 2011). Det at barn tilbringer mer tid i institusjoner som skole og barnehage bidrar til utjevning av forskjeller. Når i tillegg det organiserte fritidstilbudet blir mer strømlinjeformet viskes forskjellene ytterligere ut. Det er ikke så stor forskjell lenger mellom det å vokse opp på landet eller i byen når fritidstilbudet er det samme uansett. Økende institusjonalisering bidrar på den måten til å begrense «effekten» av familiebakgrunn og bosted. På sett og vis kan man hevde at hvor man bor og hvilke ressurser familien har, har mindre betydning for barns oppvekstforhold nå enn før.

Men likheten mellom kommunene er ikke total. Selv om forskjellene er relativt små, er det noen forskjeller som viser seg å være statistisk signifikante. Det betyr at utfallet med 99% sannsynlighet skyldes bostedskommune. Under kommer en beskrivelse av barna i kommunene langs de dimensjonene hvor de små forskjellene er statistisk signifikante.

Er du 10 år og bor i Arendal

... er det stor sjanse for at du har en venn eller klassekamerat med utenlandsk opprinnelse, og at du driver med en form for ballspill på fritiden. Det er liten sjanse for at du er en aktiv bruker av biblioteket eller svømmehallen. Det er mer sannsynlig at familien din har båt enn det som er gjennomsnittet for barna i alle kommunene.

Er du 10 år og bor i Froland

... er det stor sannsynlighet for at du går i svømmehallen jevnlig. Det er også større sannsynlighet for at du deltar i litt færre organiserte aktiviteter utenfor skolen enn om du bodde i noen av de andre kommunene, og at du ønsker deg et større tilbud. Til gjengjeld bruker du biblioteket, deltar på sportsarrangementer og religiøse møter litt oftere enn de andre.

Er du 10 år og bor i Grimstad

... er sannsynligheten stor for at du deltar i en eller to faste organiserte aktiviteter, og at du synes dette er et passelig tilbud for deg.

Er du 10 år og bor i Mandal

... er det mer sannsynlig at familien din har hytte enn om du bodde i en av de andre kommunene. Å gå i korps er vanligere for 10-åringene i Mandal enn i de andre kommunene, og du kan være blant de 7-8 i klassen din som gjør det. Det er også en større sjanse for at du driver med friidrett hvis du bor i Mandal enn i de kommunene i undersøkelsen som ligger i Aust-Agder.

Er du 10 år og bor i Lindesnes

... er det ganske stor sjanse for at du har vært på ferie med familien det siste året. Du deltar i minst to forskjellige organiserte aktiviteter, og det er stor sjanse for at en av disse er å gå i speideren. Det er også større sannsynlighet for at du driver med friidrett og er på sportsarrangementer enn om du bodde i en av de andre kommunene, men mindre sannsynlig at du besøker svømmehallen særlig ofte. Derimot er du flittigere til å gå i biblioteket enn om du bodde i en av de andre kommunene, og det er mye høyere sannsynlighet for

at du har vært på flere religiøse møter i løpet av ditt liv enn for de andre barna i undersøkelsen. Til tross for at du er veldig aktiv, er det stor sannsynlighet for at du ønsker deg et enda større tilbud av fritidsaktiviteter.

Reell likhet eller usynliggjøring av forskjeller?

Når hverdagslivet likevel arter seg såpass likt på tvers av disse forskjellene mellom kommunene kan det handle om at foreldre strekker seg langt for at barna ikke skal skille seg ut, som forskningen knyttet til barnefattigdom blant annet antyder. Men det kan også handle om at vi ikke ser forskjellene fordi de kommer til uttrykk på andre måter enn gjennom hverdagslivets symboler og praksis. Samtidig kan homogeniseringen av hverdagslivet tas som et uttrykk for en generell likhetsorientering, som i stor grad preger det norske samfunnet. Idealet om likhet kan være så sterkt at forskjeller nedtones og usynliggjøres.

Hva så med de som skiller seg ut i form av ressursmangel? De som opplever at de har dårligere økonomi enn andre, de som ikke er med på noen fritidsaktiviteter eller de som ikke har noen bestevenner – hvordan har de det?

Vi finner at det er sammenhenger mellom hvilke vennsrelasjoner man har og hvordan man trives, og hvordan man opplever egen families økonomi sammenlignet med andre og hvordan man trives. Mangel på materiell og sosial kapital ser med andre ord ut til å slå negativt ut på trivselen. Her trengs imidlertid mer omfattende analyser. Vi må vite mer om hvem det er som skiller seg ut, hvordan de skiller seg ut, og hvilke konsekvenser det har for trivsel og framtidsorientering. Betydningen av familiens ressurser har i all tidligere forskning vist seg å være svært avgjørende for barnas valg og ressurser i fremtiden. Dette er også viktige spørsmål i forhold til levekårs- og marginaliseringsproblematikk i Agder, som vil vi kunne gå nærmere inn på i de videre analysene av det foreliggende materialet og med oppfølgingsstudier.

Jenter og gutter og den lille forskjellen

Innledningsvis har vi vist til at Agder scorer lavt på levekårsindeksen i forhold til andre regioner i Norge, og at mange av de kommunene som har de største levekårsutfordringene også er de som scorer lavest på likestillingsindeksen. Spørsmål knyttet til likestilling har derfor vært et viktig tema for de som følger samfunnsutviklingen i Agderkommunene. Siden oppvekst og oppdragelse ofte settes i sammenheng med hvordan jenter og gutter lærer kjønnsdifferensierte roller og holdninger, gir denne undersøkelsen et interessant inntak til å se på status for likestilling mellom gutter og jenter i dagens

barndom, og ikke minst få en indikasjon på hvor sterk sosialiseringen til tradisjonelle kjønnsroller står.

I disse første analysene av vårt materiale har vi sett på hva jenter og gutter, har, hva de gjør, hvem de er sammen med, og hvilke tanker de har om fremtiden. Vi har videre sett på om det finnes systematiske mønstre i jenters og gutters forbruk og aktiviteter. På bakgrunn av dette vil vi gi et bilde av jenters og gutters valgrepertoar i hverdagslivet.

Når vi sammenligner med tidligere forskning er det likhetene mellom jenter og gutter som slår oss som mest interessante i vårt materiale. Vi finner ingen signifikante forskjeller mellom jenter og gutter når det gjelder hvordan de vurderer sin egen helse og om de opplever at de har det bra. Trivsel, selvtilit og vurdering av selvbilde er ofte som trekkes fram som en vesentlig forskjell mellom jenter og gutter, spesielt når de er i ferd med å gå gjennom puberteten. Disse barna er kanskje litt i yngste laget for å være direkte sammenlignbare, men vi ser det likevel som et godt tegn at trivsel og selvopplevd helse fordeler seg likt mellom gutter og jenter.

Vi finner heller ingen vesentlig forskjell mellom jenter og gutter i forhold til det som anses som normalforbruk for barn i deres alder. Nesten alle har mobiltelefon, mens profilsider på nettet er det få som har. Men det er likevel en statistisk signifikant forskjell som viser at sannsynligheten for at du eier en mobiltelefon, eller har en profilside på nettet er større om du er en jente. Vi finner ingen statistisk sammenheng mellom det å være gutt eller jente og det å eie sportsutstyr. Når det gjelder fordelingen av mer tradisjonelle leker er imidlertid forskjellene mellom jenter og gutter statistisk signifikant. Det viktige her er altså ikke forekomsten i seg selv, men om det er en forskjell mellom jenter og gutter som er statistisk signifikant.

Forskjellen mellom gutter og jenter blir mer tydelig, men ikke entydig, når det gjelder aktiviteter. Her finner vi at mens jentene har inntatt den tradisjonelle guttearenaen ballspill, og er på god vei til å bli like ivrige som guttene på dataspill, finner vi ikke en tilsvarende bevegelse av gutter inn på de tradisjonelle jenteaktivitetene. Jentene har med andre ord et mer differensiert aktivitetsrepertoar enn guttene.

Selv om jentene fremstår som litt mer skoleorienterte enn guttene, noe som på sikt gjør jenter til skolevinnere, er det interessant å se at forskjellene er mindre i dette utvalget enn i det forrige, og at det heller ikke er noen systematiske forskjeller mellom gutter og jenter når det gjelder ønsket om å få en god utdanning i fremtiden.

Men selv om mye er likt og det tegner til at jenter og gutter i stor grad er likestilte og deler samme type holdninger, ser vi et mønster i de signifikante forskjellene som gir et interessant og mer nyansert bilde. Under følger det en beskrivelse av jenter og gutter i Agder hvor kun forskjeller som er statistisk signifikante i forhold til det andre kjønn er trukket fram, altså på de områder hvor det ikke er tilfeldig om du er jente eller gutt.

Er du 10 år og jente i Agder

... er det stor sannsynlighet for at du oftere bruker tid på å skrive enn om du er gutt. Hjemme har du nesten helt sikkert kosebamser, utkleddingstøy og tegne- eller malesaker, og du bruker en del av fritiden din på håndarbeid og til å være kreativ med å lage ting med hendene. Det er stor sjanse for at en av de organiserte fritidsaktivitetene dine enten er ballspill eller dans/ballett/turn, og det er mer sannsynlig at du går i kor, korps eller driver med ridning og teater hvis du er jente. Det er også større sannsynlighet for at du spiller på et instrument og tar spilletimer enn om du hadde vært en gutt. Du går også mer i religiøse møter enn en gutt ville ha gjort. Det er ganske stor sannsynlighet for at du bidrar med å lage mat eller bake hjemme. Når du er jente, er det litt større sjanse for at du har en person som du kaller bestevenn, og at du deler mer av gleder og bekymringer med vennene dine enn en gutt ville ha gjort.

Er du 10 år og gutt i Agder

... er det veldig sannsynlig at du driver med ballspill på fritiden, og det er mer sannsynlig at du er med i speideren enn om du skulle vært jente. Det er også stor sjanse for at du oftere spiller data og TV spill enn jentene i klassen din. Av andre leker har du ganske sikkert noen Legoklosser, og du bruker noe tid på det. Når du er sammen med venner, så er det litt vanligere at du er sammen med en gruppe eller en gjeng, enn at du er sammen med én bestevenn, og det er litt mer sannsynlig at du tilbringer tid med vennene dine ute, kanskje med sykkel eller skateboard? Du er ikke like fortrolig med vennene dine, som du ville ha vært hvis du var ei jente. Når du er gutt er det større sannsynlighet for at du sliter litt med å konsentrere deg. Det er også større sannsynlighet for at du ønsker å bo i et fint hus når du blir voksen og at du ønsker å tjene mange penger, sammenlignet med om du hadde vært jente.

Den systematiske kjønnsforskjellen

Vi finner at det er en viss systematikk eller mønster i det kartet som avtegner seg av forskjeller mellom jenter og gutter. Mens forskjellene er små på det som oppfattes som standardutstyr, det som det forventes at alle skal ha, så kommer forskjellene mer til syne i de mer tradisjonelle lekene. På aktivitets-

området ser vi at jenter i større grad erobrer de tradisjonelle gutteaktivitetene som ballspill, men at gutter ikke utvider sitt aktivitetsrepertoar tilsvarende.

Hvis man ser på det overordnede mønsteret for forskjeller mellom jenter og gutter, finner vi at det er på de tradisjonelle områdene, som hva slags leker du har, og intellektuelle aktiviteter, at forskjellene består. Mens for de tingene som er «nyere», som bruk av mobiltelefon og det å ha en profilside på nettet, ikke blir kjønnet i samme grad.

I et Agder-perspektiv er det likevel viktig å understreke den relativt store likheten mellom guttenes og jentenes levekår og hverdagsliv. Sett i lys av at regionen har vært preget av en viss treghet på likestillingsområdet, kan det at kjønnsforskjellene ikke er større i barnealder være et positivt signal. Det er å håpe på at en likestilt barndom også skaper større likestilling i voksenlivet.

I videre analyser av materialet vil vi også knytte barnas svar til foreldrenes sosialiseringstrategier. Er det noen systematiske sammenhenger mellom foreldrenes oppdragelsesstrategier og sosiale og økonomiske bakgrunn, og de oppvekstbetingelsene jenter og gutter har?

Implikasjoner for politikktutforming og praksis

Funnene fra dette prosjektet gir et innblikk i hvordan ti-åringers hverdagsliv arter seg i Agder i 2012. Vi har funnet at barndommen, slik den beskrives av barna selv, arter seg ganske likt på tvers av bosted, og til en viss grad også på tvers av kjønn. Likevel er det forskjeller, som vi flere steder har kommentert. Det er ikke nødvendigvis en målsetning at barndommen skal være likest mulig for alle barn. Blir oppvekstbetingelsene og aktivitetene barn tilbys helt strømlinjeformet går man kanskje glipp av det sunne mangfoldet som gjør at individer kan ta valg og utvikle seg i ulike retninger. Det er imidlertid en sentral velferdspolitisk målsetning at alle individer gis like gode muligheter til å utvikle seg, uavhengig av hvor de bor, hvilket kjønn de har og hvilken familie de vokser opp i. Tiltak som bidrar til å utjevne ulikhet har derfor stått høyt på den politiske agenda. Tilbudet om gratis leksehjelp er et slikt eksempel.

Et viktig utfall av dette prosjektet er, i våre øyne, at det bidrar til å avlive noen myter om barns hverdagsliv. I samfunnsdebatten synes det å råde en oppfatning om at barn i dag er langt mindre aktive enn de var tidligere, og at mange barn er egoistiske og forlanger å få mye. Barnas egne rapporteringer vitner om at bildet er langt mer allsidig enn dette.

De aller fleste har en aktiv fritid, som både innbefatter organiserte aktiviteter og fri lek, både utendørs og inne, og som oftest sammen med andre. Riktignok tilbringer mange mye tid foran skjermen, men det ser ikke ut til å gå på bekostning av det å ha et aktivt og sosialt liv. En stor del av barna hjelper også til hjemme, både med husarbeid og omsorgsoppgaver. Med andre ord bidrar de til fellesskapet.

Det er mange ting det er vanlig for barn å ha i dag, som det ikke var vanlig at barn hadde tidligere. Mobiltelefon er nok det fremste eksempelet på en slik ny gjenstand som har erobret barns univers. Dette kan imidlertid ikke tolkes som et tegn på kravstorhet fra barnas side. Snarere dreier det seg om at den teknologiske utviklingen i barndommen er tilpasset samfunnsutviklingen for øvrig. Med to utearbeidende foreldre, og en hverdag som i større grad enn tidligere utfolder seg utenfor hjemmets fire vegger, jfr institusjonaliseringen, er mobiltelefon et praktisk hjelpemiddel som får hverdagen til å henge i hop. Det er likevel ikke usannsynlig at barn og foreldre forhandler om hva slags mobiltelefon barnet skal ha, og at det er i slike forhandlinger de kunnskapsrike barna kan oppleves som kravstore. Barnas preferanser i forhold til bursdagsfeiring tyder imidlertid tydelig på at forventningene ikke kun knytter seg til det å få mye. Derimot har det sosiale forrang fremfor det materielle, noe som kommer til uttrykk av at hele 61% av barna synes det er viktigst å feire med hele familien, mens kun 5% synes det viktigste er å få gaver.

Kort fortalt er ti-åringene som har deltatt i denne undersøkelsen aktive og sosiale bidragsyttere, som ikke er opptatt av materiell ekstravaganse. De systematiske forskjellene mellom barna i de ulike kommunene er små, og forskjellene knyttet til kjønn er heller ikke større enn antatt.

Basert på det som kommer frem i denne rapporten kan det identifiseres noen problemområder som er verdt spesielt fokus. Mye av dette har blitt diskutert fortløpende i rapporten. Avslutningsvis ønsker vi imidlertid å trekke frem noen forhold som vi mener bør følges nærmere opp.

- Guttene strever mer med skolearbeidet enn jentene, og de driver også i mindre grad enn jentene på med intellektuelle aktiviteter, som å lese, skrive og gjøre lekser. Selv om forskjellene er mindre i denne runden av undersøkelsen enn i den første, og mindre enn det som kommer frem av annen forskning, finner vi også her spor av tendensen til at jenter blir skolevinnere mens guttene sakker akterut, i alle fall i barneårene. Det er på den ene siden behov for målrettet innsats ovenfor gutters skolearbeid, men det er også behov for et kritisk

blikk på hvordan undervisningen i skolen er tilrettelagt for gutters og jenters læringsmetoder.

- Jentenes organiserte og uorganiserte fritidsaktiviteter er mer allsidig enn guttenes. Det ser ut til å være mer legitimt for jenter å bevege seg over på tradisjonelle guttearenaer enn motsatt, noe som bidrar til å utvide jenters valgrepertoar, mens guttenes repertoar forblir konstant. Dersom man forutsetter at valg for fremtiden tas på grunnlag av erfaringer og muligheter man har i barneårene vil et viktig siktemål for å fremme kjønnslikestilling være at jenter og gutter i størst mulig grad gis like muligheter og har adgang til de samme arenaene mens de ennå er barn. Det bør vurderes tiltak som kan bidra til å øke andelen gutter på fritidsaktiviteter der det er lav oppslutning blant gutter, og tilsvarende for jenter der det er behov.
- Forskjellene mellom andelen barn som har opplevd å bli mobbet eller plaget er relativt stor på skolenivå. Dette kan tas som en indikasjon på at skolene har ulike utfordringer med hensyn til mobbeprobematikk, som det er viktig at det tas tak i. Etter vår oppfatning er det behov for mer kunnskap om skolenes innsats og virkemidler for å forebygge og gripe fatt i mobbing, med det formål å identifisere tiltak som virker og den beste praksisen på dette feltet.
- Det er en viss kommunal variasjon i barnas bruk av ulike kulturtilbud. Det bør vurderes om man bør legge bedre til rette for at barn får tilgang til kulturarenaer på tvers av kommunegrensene. Tilgangen til kulturarenaer vil imidlertid også ha sammenheng med foreldrenes preferanser. Den kulturelle skolesekken er et viktig tiltak for å gi alle barn kulturopplevelser, og skolene bør være seg dette ansvaret bevisst.
- Til tross for at barndommen i stor grad arter seg likt uavhengig av hvor barna bor, vet vi at det er forskjeller mellom barna som med stor sannsynlighet kan knyttes til barnas familier og familienes kulturelle, materielle og sosiale ressurser. Når likheten er stor kan det å skille seg ut være enda mer stigmatiserende enn om forskjellene og mangfoldet var større. Det er derfor behov for mer kunnskap om hvordan ulikhet i barns levekår oppstår og kommer til uttrykk i hverdagslivets praksis, og hvilke konsekvenser ulike levekår og hverdagspraksiser har for barnas trivsel og velvære. Det bør spesielt

rettes oppmerksomhet mot noen grupper barn, som barn med innvandrerbakgrunn, barn i familier med få ressurser, og barn som av ulike grunner befinner seg i en marginalisert situasjon.

- En av likhetsorienteringens ulemper er altså at de som faller utenfor kan bli ytterligere stigmatisert og marginalisert. En annen utfordring ligger i kommunenes og lokalsamfunnenes evne til å håndtere positive forskjeller og mangfold, og ikke definere alle forskjeller som potensielt problematiske. Her vil kunnskap om de beste praksiser i kommunene være av stor nytteverdi.

Litteraturliste

- Adler P.A og P. Adler (1998): PEER POWER. *Preadolescent Culture and Identity*. New Brunswick, New Jersey and London: Rutgers University Press
- Allardt, E. (1975): *Att Ha, att Älska, att Vara: Om välfärd i Norden*. Lund: Argos
- Bakken, A., E. Borg, K. Hegna og E. Backe-Hansen (2008): *Er det skolens skyld? En kunnskapsoversikt om skolens bidrag til kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner*. NOVA-rapport 4/08. Oslo: NOVA
- Bernstein, B. (1971). *Class, codes and control*. Vol 1. London: Routledge
- Bjørnsen, E. (2012): *Inkluderende kulturskole. Utredning av kulturskoletilbudet i storbyene*. Prosjektrapport nr 5/2012. Kristiansand: Agderforskning
- Bourdieu, P og Passeron, J-C. (1990): *Reproduction in education, society and culture*. London: Sage
- Bourdieu, P. (1995): *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax
- Bradshaw, J. (2002) «Child poverty and child outcomes» i *Children & Society* 16, 131-140
- Brusdal, R. (1998) *Lommepenger, ekstrapenger og lærepenger. Om foreldre som forsørgere og oppdragere*, Rapport nr. 6-1998, Lysaker: SIFO
- Brusdal, R. (2007) *Hva er det rimelig å ha av forbruksvarer? Folks meninger om hva barnefamilien generelt og barnefamilier på trygd bør ha*, Prosjektnotat nr. 6/2007, Oslo: SIFO
- Brusdal, R. (2001). *Hva bruker barn og unge penger på?: En beskrivelse av ulike forbruksmønstre blant barn og unge i alderen 8 til 24 år*. 1-2001, Lysaker: SIFO
- Dale, A.L., T.K. Karlsen, H. Røed, T. Hodne og A. Vangstad: *Regional monitor*, FoU-rapport nr. 2/2011, Kristiansand: Agderforskning
- Dzamarija, M.T, E. Høydahl og E.S. Lunde (2012): «Barn og ungdom, demografi og flyttemønster» i Kjelvik, J. (red). *Barn og unges miljø og helse 2011. Utvalgte indikatorer om bar og unges fysiske og sosiale miljøfaktorer*. Rapport 12/2012. Oslo: Statistisk Sentralbyrå

- Ekornrød, T (2012): «Fysisk aktivitet» i Kjølvik, J. (red). *Barn og unges miljø og helse 2011. Utvalgte indikatorer om barn og unges fysiske og sosiale miljøfaktorer*. Rapport 12/2012. Oslo: Statistisk Sentralbyrå
- Ellingsen, D. (2008). *Levekårsutfordringer i region Agder*. FoU-rapport nr. 26/2008. Kristiansand: Agderforskning:
- Ellingsen, D., A.C. Nilsen og A. Meling. (2009b). *Ung og marginalisert. Et Agdersperspektiv på utsatt ungdom*. FoU-rapport nr. 2/2009. Kristiansand: Agderforskning:
- Ellingsen, D., M. Jeppesen, H. Røed og N. Jentoft. (2009a). *Levekår i Vest-Agder*. FoU-rapport nr.1/2009. Kristiansand: Agderforskning
- Evans, G.W. (2004) «The Environment of Childhood Poverty». *American Psychologist*, Vol 59(2), Feb-Mar 2004, 77-92.
- Frønes, I. (2011): *Moderne barndom*. 3. utgave. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Frønes, I. (1994): *De likeverdige: om sosialisering og de jevnaldrenes betydning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Giddens, A (1997): *Modernitetens konsekvenser*. Oslo: Pax forlag
- Giddens, A. (1991): *Modernity and self-identity: self and society in the late modern age*. Stanford, California: Stanford University Press
- Hernes, G. (1975): *Om ulikhetens reproduksjon*. København : Christian Ejlers Forlag
- Helgesen, M. B. (2010): *Relasjonell mobbing blant jenter i barnehagen*. HIF-rapport 2010:4
- Johnsen, H.C.G og R. Normann (2012): *Utfordringer og muligheter på Agder. Innspill til diskusjon om regional utvikling og regional planstrategi*. Prosjektrapport nr 9/2012. Kristiansand: Agderforskning
- Kitterød, R.H (2001): «Tidsbruk og tidsbruksønsker - endring og variasjon» i A. Barstad (red.) *På vei mot det gode samfunn?* Notater 21/2001. Oslo: Statistisk sentralbyrå
- Lunde, E.S (2012): «Sosiale miljøfaktorer innen barnehage, skole og aktivitetstilbud» i Kjølvik, J. (red). *Barn og unges miljø og helse 2011. Utvalgte indikatorer om bar og unges fysiske og sosiale miljøfaktorer*. Rapport 12/2012. Oslo: Statistisk Sentralbyrå

- Magnussen, M-L., T. S. Mydland og G. Kvåle. (2005): *Arbeid ute og hjemme: Sørlandske mødres valg og vurderinger*. FoU-rapport nr. 5/2005. Kristiansand: Agderforskning:
- Mead, G.H. (1972): *Mind, Self, & Society*. The University of Chicago Press.
- Nadim, M. og R.A. Nielsen (2009): *Barnfattigdom i Norge. Omfang, utvikling og geografisk variasjon*. Rapport nr 38. Oslo: FAFO
- Nielsen, H.B. (2009): *Skoletid. Jenter og gutter fra 1. til 10. klasse*. Oslo: Universitetsforlaget
- Nilsen, A.C.E (2005): «Trends in the Development of Norwegian Childhood” i Maagerø og Simonsen (reds.): *Norway: Society and Culture*. Kristiansand: Portal Forlag
- Nilsen, A.C.E. (2002): *Negotiating Children's Work. A comparative study of children's work in Norway and Zimbabwe*. Hovedfagsoppgave. Institutt for sosiologi. Universitetet i Bergen
- Nilsen, A.C.E., R. Wærdahl, I. Kvamme og K. Bakke (2012): *Barns levekår og hverdagsliv i Agder. Delrapport 1. En kartlegging av barns levekår og hverdagsliv i Kristiansand, Søgne, Songdalen, Vennesla, Lillesand, Birkenes og Iveland*. FoU-rapport nr. 3/2012. Kristiansand: Agderforskning
- Noach, T. (1994): «Familien i endring» i Bruusgaard, Hatland og Syse (red): *Et nødvendig gode*. Oslo: Ad Notam, Gyldendal
- NOU 6 (2001): *Oppvekst med prislapp? Om kommersialisering og kjøpepress mot barn og unge*. Oslo: Barne- og familiedepartementet
- Olweus, D. (1992): *Mobbing i skolen. Hva vi vet og hva vi kan gjøre?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Parsons, T. and N.J. Smelser (2001): *Economy and society. A study of integration of economic and social theory*. London: Routledge.
- Roseborough, H. (1960): «Some Sociological Dimensions of Consumer Spending». *The Canadian Journal of Economics and Political Science* 26 (3): 452-464
- Røed H. (1993): *Surt liv på det blide Sørland*. Kristiansand: Agderforskning
- Rønning, E. (2001) «Barns levekår før og nå» i *Samfunnsspeilet* nr. 4, 2001
- Sandbæk, M. (red.) (2008): *Barns levekår. Familiens inntekt og barns levekår over tid*. Rapport nr 7/2008. Oslo: NOVA

- Skaar, K., A. Halvorsen og K. Andresen (1996): *Mi he det så greit? En beskrivelse av levkår på Agder*. Fou-rapport 22/1996. Kristiansand: Agderforskning
- Skarpenes, O og R. Sakslind (2011): "Morality and the Norwegian Middle Class". Upublisert.
- Skarpenes, O. og A.C.E. Nilsen (2011): *Kjønnsforskjeller i en likhetskultur. En studie av arbeidsdeling, sosialisering og likestilling i Agder*. FoU-rapport nr. 4/2011. Kristiansand: Agderforskning
- Skjørten, K., R. Barlindhaug og H. Lidén (2007): *Delt bosted for barn*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Sletten, M.A., T. Fløtten og A. Bakken (2004): «Vennskapets pris. Fattigdom og sosial isolasjon i ungdomstida» i *Tidsskrift for ungdomsforskning* nr. 2-2004. Bergen: Fagbokforlaget
- Solberg A. og G.M. Vestby (1987): *Barns arbeidsliv. En undersøkelse av 800 10-12 åringers arbeidsoppgaver i hjem og nabolag*. NIBR-rapport 1987:3. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning
- Solberg A. (1994): *Negotiating Childhood. Empirical investigations and Textual Representations of Children's Work and Everyday Life*. NIBR Dissertation 12. Stockholm: Nordplan
- Stefansen K. og G. Farstad (2008): «Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter. Betydningen av klasse» i *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 49: 343-374
- Stefansen, K. (2011): *Foreldreskap i småbarnsfamilien. Klassekultur og sosial reproduksjon*. Rapport nr 24/11. Oslo: NOVA
- Stortingsmelding nr. 39 (2001-2002): *Oppvekst- og levkår for barn og ungdom i Norge*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Størksen, I. (2006): *Parental divorce: Psychological distress and adjustment in adolescent and adult offspring*. Doktoravhandling. Oslo: Universitetet i Oslo, institutt for psykologi
- Vaage, O.F. (2002): «Jenter og gutter bruker tiden forskjellig». I *Samfunnsspeilet*. Oslo: Statistisk sentralbyrå
- Vaage, O.F. (2002): *Til alle døgnets tider. Tidsbruk 1971-2000*. Oslo: Statistisk sentralbyrå
- Vaage, O.F. (2012): «Barns dagligliv i endring». I *Samfunnsspeilet*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Ve, H. (2007) [1977]: «Sosialisering, kjønn og klasse». I A.M. Berg (red.): *I kvinners bilde: bidrag til en kvinnesosiologi*. Oslo: PAX

- (her gjengitt i Sosiologisk Årbok, Oslo, Novus forlag: 2007 (3-4))
- Vincent, C. og S.J. Ball (2007): «'Making up' the Middle-Class Child: Families, Activities and Class Dispositions» i *Sociology* 6 (41), 1061-1077
- Wendelborg, C., M. Røe og E. Skaalvik (2011): *Elevundersøkelsen 2011 - analyse av elevundersøkelsen*. Rapport 2011. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS.
- Wethal A. og J. Kjelvik (2012): «Skader og ulykker» i Kjelvik, J. (red). *Barn og unges miljø og helse 2011. Utvalgte indikatorer om barn og unges fysiske og sosiale miljøfaktorer*. Rapport 12/2012. Oslo: Statistisk Sentralbyrå,
- Wærdahl, R. (2005): «Small Distinctions. Socialization of (in-) Difference in Seemingly Homogenous Peer Groups» i *Sosiologisk Årbok*, Oslo, Novus forlag: 2005(2)

WEB sider:

<http://www.pisa.no/resultater/lesing.html>

http://sifo.no/page/Lenker/Meny_lenker_forsiden/10242/10278

<http://statbank.ssb.no/statistikbanken/>

<http://www.kristiansand.kommune.no/no/Om-Kristiansand/Kristiansandstatistikken/Samfunn/Levekar/>

<http://www.knutepunktsorlandet.no/artikkel.aspx?AId=86&back=1&MIId=183>

Vedlegg

I det neste følger disse vedleggene:

1. Spørreskjema til barn
2. Informasjonsbrev til barna
3. Informasjonsbrev til foresatte

Agderforskning

Spørreskjema til barn

Vi ønsker å finne ut hvordan barn på Sørlandet har det. Barn er forskjellige, og vi vil vite mest mulig om alle. Derfor er det viktig at nettopp DU svarer! Dette er ikke en prøve og derfor er det ingen rette eller gale svar.

OM DEG

1. Jeg er:

Gutt	☐
Jente	☐

2. Hvilke voksne bor du sammen med? (Sett ett kryss)

Mamma og pappa (de bor sammen)	☐
Like mye hos mamma og pappa (de bor ikke sammen)	☐
Mest eller bare sammen med mamma	☐
Mest eller bare sammen med pappa	☐
Jeg bor ikke sammen med mamma eller pappa	☐

3. I hvilket land er du født?

Norge	☐
Annet land	☐
Hvilket?	<input type="text"/>

4. I hvilket land er din mor født?

Norge	☐
Annet land	☐
Hvilket?	<input type="text"/>

5. I hvilket land er din far født?

Norge	☐
Annet land	☐
Hvilket?	<input type="text"/>

6. Har du noen gang byttet skole på grunn av flytting? (Sett ett kryss)

Nei, aldri	☐
Ja, en gang	☐
Ja, mer enn en gang	☐

7. Hvordan synes du helsen din er? (Sett ett kryss)

Veldig god	
God	
Verken god eller dårlig	
Dårlig	
Veldig dårlig	

8. Synes du noe av dette er vanskelig på skolen? (Sett ett kryss på hver linje)

	Sjelden	Noen ganger	Ofte
Å lese			
Å skrive			
Å konsentrere deg			

Fritid (utenom skoletid)

9. Kryss av for de ORGANISERTE fritidsaktivitetene du deltar fast på: (Her kan du sette flere kryss)

Ballspill (f.eks. fotball, håndball, basketball, volleyball)	
Orientering	
Svømming	
Kampsport (f.eks. karate, judo, tae kwon do)	
Friidrett	
Dans/ballett/turn	
Teater	
Tar spilletimer hos lærer/instruktør (gitar, piano e.l.)	
Korps	
Kor	
Kunst-/håndarbeid (f.eks. på kulturskolen)	
Speider	
Ridning	
Tennis/badminton	
Annet	
Ingen	

Agderforskning

10. Skulle du ønske at du kunne delta på flere organiserte aktiviteter? (Sett ett kryss)

Ja, jeg skulle gjerne deltatt på flere organiserte aktiviteter	
Nei, dette er passelig for meg	
Nei, jeg skulle gjerne hatt færre organiserte aktiviteter	

11. Hvor ofte gjør du noe av dette på fritiden? (Sett ett kryss på hver linje)

	Mindre enn en gang i måneden	1-3 ganger i måneden	1-3 ganger i uken	Oftere
Være ute sammen med venner				
Sykle, skate e.l.				
Være hjemme hos venner				
Ha besøk av venner				
Spille data, playstation, x-box, wii e.l.				
Spille DS, PSP eller annet håndholdt spill				
Spille brettspill eller kort sammen med venner				
Være på internett				
Se på TV				
Se på film (DVD)				
Høre på musikk				
Spille/øve på et musikkinstrument				
Lese bøker eller blader				
Lese i avisen				
Lage ting med hendene (strikke, perle, lage ting av tre og metall e.l.)				
Lage ting elektronisk eller digitalt (lage videoer, redigere musikk eller bilder, internettblogger e.l.)				
Bygge lego				
Tegne eller male				
Skrive				
Gjøre lekser				
Gå i svømmehallen				

Agderforskning

Gå på biblioteket				
Gå på kino				
Gå på butikken eller i kiosken med venner				
Gå på butikken for foreldrene dine				
Lage mat/bake				
Passe på dyr/kjæledyr				
Passe søsken				
Rydde eller gjøre rent hjemme				
Smøre matpakken selv				
Spille brettspill eller kort sammen med familien				
Gå på tur i skog og mark				

12. Synes du det er nok å finne på der du bor? (Sett ett kryss)

Nei, jeg skulle ønske det var mer	
Ja, det er nok	
Vet ikke	

13. Har du noen gang vært på noe av dette? (Sett et kryss på hver linje)

	Nei, aldri	Ja, 1-4 ganger	Ja, mer enn 5 ganger
Teater			
Konsert			
Museum			
Sirkus			
Fotballkamp, skiløp eller liknende (som tilskuer)			
Fornøyelsespark (F.eks. Dyreparken, Legoland, Fårup Sommerland e.l.)			
Religiøst møte (Kirke, moské, bedehus e.l.)			

14. Skulle du ønske du kunne vært med på slike ting oftere? (Sett ett kryss)

Nei, det er passelig for meg	
Ja, jeg skulle gjerne vært med oftere	
Vet ikke	

Agderforskning

FERIER OG BURSDAGER

15. Har du vært på ferie med familien din det SISTE ÅRET? (Sett ett kryss)

Nei, vi har ikke vært på ferie		
Ja	Hvor var dere?	

16. Når du har bursdag, hva synes du er VIKTIGST? (Du kan bare sette ett kryss)

Å feire med hele familien (Besteforeldre, onkler, tanter og søskenbarn)	
Å invitere alle i klassen	
Å invitere bare noen få gode venner	
Å få gaver	
Å feire bursdagen hjemme	
Å feire på et kult sted (McDonalds, Dyreparken e.l.)	

OM PENGER OG TING DU EIER

17. Har du noen av disse tingene SELV? (Sett kryss i ruten bak det du har)

SPORT OG FRILUFTSLIV	
Sykkel	
Alpinutstyr (f.eks. slalom eller snowboard)	
Langrennsski eller turski	
Skøyter	
Sovepose	
Fjellsko	
Telt	
ELEKTRONIKK, SPILL OG KOMMUNIKASJON	
MP3, iPod eller lignende mobil musikkspiller	
Egen TV på rommet	
Playstation, X-box, Nintendo, Wii eller annen TV-spill konsoll	
Game boy, DS, PSP eller annet håndholdt spilleapparat	
Mobiltelefon	
Egen datamaskin	
Egen Iphone eller Smartphone	

Agderforskning

Egen Ipad	
En profil på en spillside (Habbo, Panfu, Oloko, Club Penguin e.l.)	
LEKER OG ANNET	
Kosebamser	
Mer enn 15 bøker	
Utkledningstøy	
LEGO eller byggesett	
Lekefigurer	
Kunstsaker (Maling, pensler osv.)	
Musikkinstrument	

18. Hvis du måtte flytte, og du bare fikk ta med deg TRE TING av det du eier, hva ville du tatt med deg? (Husk at familiemedlemmer og kjæledyr ikke er ting.)

1 _____

2 _____

3 _____

19. Har familien din... (Sett ett kryss på hver linje)

	Ja	Nei
Hytte		
Båt		

20. I forhold til andre familier der du bor, synes du at familien din har... (Sett ett kryss)

Dårligere råd	
Likt som de andre	
Bedre råd	

Agderforskning

21. Får du lommepenger/ukepenger hjemme? (Sett ett kryss)

- Ja, jeg får ca. _____ kroner i uken
- Ja, jeg får ca. _____ kroner i måneden
- Ja, jeg får lommepenger av og til, men ikke noe fast
- Jeg får penger til det jeg trenger
- Nei, jeg får ikke lommepenger hjemme

22. Hvor viktig er det hjemme hos deg... (Sett ett kryss på hver linje)

	Ikke viktig i det hele tatt	Litt viktig	Viktig	Veldig viktig
At du kommer hjem til avtalt tid?				
At du gjør leksene dine?				
At du er snill og høflig mot andre?				
At du hjelper til hjemme?				

OM DEG OG ANDRE

23. Hvem snakker du med hvis du er bekymret? (Sett ett kryss på de linjene som passer)

	Aldri	Noen ganger	Ofte
Mamma			
Pappa			
Stefar eller stemor			
Besteforeldre			
Onkel eller tante			
Søsken			
Venner			
Naboen			
Læreren min			
Helsesøster, sosiallærer, inspektør e.l.			
Andre voksne			
Ingen			

Agderforskning

24. Hvem vil du dele det med først hvis det er noe du er glad for? (Sett ett kryss på de linjene som passer)

	Aldri	Noen ganger	Ofte
Mamma			
Pappa			
Stefar eller stemor			
Besteforeldre			
Onkel eller tante			
Søsken			
Venner			
Naboen			
Læreren min			
Helsesøster, sosiallærer, inspektør e.l.			
Andre voksne			
Ingen			

25. Har du noen som du regner som bestevennen din? (Sett ett kryss)

Ja, jeg har en spesiell bestevenn	
Ja, jeg har flere bestevenner	
Nei	

26. Hvem pleier du å være sammen med i fritiden? (Sett ett kryss)

En eller to faste venner	
En gruppe venner som du holder sammen med	
Nokså tilfeldig hvem du er sammen med	
Er du ikke så ofte sammen med noen venner i fritiden	

27. Har du noen gang opplevd å bli mobbet eller plaget av andre? (Sett ett kryss)

Nei, aldri	
Ja, noen ganger	
Ja, mange ganger	

Agderforskning

28. Har du noen gang vært med på å mobbe eller plage andre? (Sett ett kryss)

Nei, aldri	☐
Ja, noen ganger	☐
Ja, mange ganger	☐

Nedenfor er det to lister over ting som kan bety noe for om gutter og jenter er populære. Først skal du krysse av for hva du tror er viktig for gutter (spørsmål 29), og så hva du tror er viktig for jenter (spørsmål 30).

29. Hvor viktig er det for en GUTT å... (Sett ett kryss på hver linje)

	Ikke viktig i det hele tatt	Litt viktig	Viktig	Veldig viktig
Være kjekk eller pen	☐	☐	☐	☐
Ha kule klær og sko	☐	☐	☐	☐
Være lett å prate med	☐	☐	☐	☐
Være hjelpsom og snill mot andre	☐	☐	☐	☐
Være flink på skolen	☐	☐	☐	☐
Være god i sport	☐	☐	☐	☐
Ha kule ting	☐	☐	☐	☐
Ha en fin kropp	☐	☐	☐	☐
Være god til å danse	☐	☐	☐	☐
Ha penger	☐	☐	☐	☐
Være positiv og glad	☐	☐	☐	☐
Være høflig	☐	☐	☐	☐
Ha et sted å ta med venner	☐	☐	☐	☐
Være til å stole på	☐	☐	☐	☐
Være morsom	☐	☐	☐	☐
Ha mange venner	☐	☐	☐	☐

Agderforskning

30. Hvor viktig er det for en JENTE å... (Sett ett kryss på hver linje)

	Ikke viktig i det hele tatt	Litt viktig	Viktig	Veldig viktig
Være kjekk eller pen				
Ha kule klær og sko				
Være lett å prate med				
Være hjelpsom og snill mot andre				
Være flink på skolen				
Være god i sport				
Ha kule ting				
Ha en fin kropp				
Være god til å danse				
Ha penger				
Være positiv og glad				
Være høflig				
Ha et sted å ta med venner				
Være til å stole på				
Være morsom				
Ha mange venner				

HVA DU SYNES OM DEG SELV

31. Hvor godt stemmer disse setningene på deg? (Sett ett kryss på hver linje)

	Stemmer ikke i det hele tatt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer litt	Stemmer helt
Jeg er flink på skolen				
Jeg har mange venner				
Jeg er god i idrett				
Jeg er fornøyd med meg selv				
Jeg synes skolearbeid er vanskelig				
Jeg synes det er vanskelig å få venner				
Jeg er ikke bedre i idrett enn andre				
Jeg synes jeg er et godt menneske				

Agderforskning

Jeg gjør skolearbeidet raskt unna				
Jeg blir godt likt av de fleste andre				
Jeg blir valgt først i lek				
Jeg vil helst være den jeg er				

32. Når du tenker over hvordan du har det nå for tiden, vil du si at du har det... (Sett ett kryss)

Veldig bra	
Bra	
Passe	
Dårlig	
Veldig dårlig	

FREMTIDEN

33. Hvor viktig mener du dette er for DIN fremtid som voksen? (Sett ett kryss på hver linje)

	Ikke viktig i det hele tatt	Litt viktig	Viktig	Veldig viktig
Å være flink på skolen				
Å være oppfinnsom/kreativ				
Å være flink med hendene og å kunne lage/repere ting				
Å være flink med penger				
Å være flink i språk				
Å kunne snakke med alle (være sosial)				
Å være rettferdig				
Å kunne gripe muligheter				
Å ha god humor				
Å kunne følge instruksjoner nøyaktig				
Å kunne løse oppgaver på egen hånd				
Å kunne løse oppgaver sammen med andre				
Å være modig				
Å være god til å tilpasse seg				
Å tro på en gud				
Å gjøre det bra i idrett				

Agderforskning

34. Hender det at du bekymrer deg for fremtiden? (Sett ett kryss)

Nei, aldri	☐
Ja, noen ganger	☐
Ja, ofte	☐

35. Hvis du tenker på dine ønsker for fremtiden, hvilke TRE av tingene som er listet opp under er viktigst for deg? (Sett TRE kryss)

Jeg vil skaffe meg en god utdannelse	☐
Jeg vil bo i et fint hus	☐
Jeg vil drive min egen vellykkede forretning	☐
Jeg vil få en snill kone eller mann	☐
Jeg vil tjene mange penger	☐
Jeg vil reise og se verden	☐
Jeg vil bli berømt	☐
Jeg vil arbeide for å gjøre verden til et bedre sted for barn	☐
Jeg vil ha egne barn	☐
Jeg vil ha en viktig jobb	☐
Jeg vil bli et lykkelig menneske	☐
Jeg vil bli en mektig person	☐

36. Har du noen kommentarer, så kan du skrive her:

Tusen takk for hjelpen!

Undersøkelse om barns levekår og hverdag: *Informasjon til barna*

Hvordan har barn på Sørlandet det?

Hva slags familier bor de i? Hvilke aktiviteter deltar de i? Hvordan har de det med vennene sine? Hva tenker de om fremtiden?

Dette er noen av de spørsmålene vil vi finne svar på! For å få til det vil alle femteklassingene i syv kommuner på Sørlandet få et spørreskjema. Dette spørreskjemaet skal du fylle ut i skoletiden, og det vil være en forsker til stede hvis du trenger hjelp. I tillegg får du med deg et spørreskjema hjem som en av foreldrene dine skal svare på. Det er viktig at også foreldrene dine svarer på skjemaet og sender det til oss.

Det er frivillig om du og foreldrene dine vil svare på undersøkelsen. Men vi håper flest mulig har lyst til å hjelpe oss med å finne ut mer om hvordan det er å være barn der du bor.

Hvorfor vil vi vite hvordan barn har det?

Barn vokser opp på ulike måter. Noen bor sammen med både mamma, pappa og søsken, mens noen bor sammen med bare mor eller far, eller noen andre. Noen har dårlig råd, mens noen har god råd. Noen har mange venner, og noen har få. Noen spiller fotball, og noen går på dans. Vi som er voksne har et ansvar for at barn har det så godt som mulig. Derfor trenger vi å lære mer om hvordan dere har det.

Hvorfor ønsker vi at akkurat du svarer?

Fordi barn er så forskjellige vil vi vite mest mulig om alle. Alle er like viktige! Derfor er det viktig at nettopp du svarer! MEN hvem du er, er hemmelig! Du skal ikke skrive navnet ditt noe sted. På den måten blir undersøkelsen anonym, og ingen vet hvem som svarer hva.

TAKK FOR HJELPEN!

Hvis du har spørsmål kan du sende en mail eller ringe en av oss:

Ann Christin Nilsen, mailadresse: acn@aforsk.no og tlf. 93243562

Randi Wærdahl, mailadresse: rwa@aforsk.no og tlf. 99020381

Undersøkelse om barns levekår og hverdagsliv: Informasjon til hjemmet

Agderforskning gjennomfører skoleåret 2011-2012 en undersøkelse om barns levekår og hverdagsliv i en del kommuner i Agder. Prosjektet inngår som en del av Agderforskningens levekårsprogram, og er finansiert av Sørlandets Kompetansefond, Aust-Agder Kompetansefond og Senter for likestilling ved UiA. Bakgrunnen for at prosjektet igangsettes er målinger som viser at kommuner i Agder over lang tid har hatt større levekårsutfordringer enn ellers i landet. Siden det er en sammenheng mellom levekår, trivsel og deltakelse, ønsker vi nå å finne ut mer om hvordan dette påvirker barns hverdag gjennom en spørreundersøkelse blant femteklassinger og deres foresatte. Spørsmålene handler om barnets familiebakgrunn, sosiale nettverk, deltakelse i ulike aktiviteter, tanker om fremtiden, materielle og økonomiske situasjon, selvopplevd helse og trivsel. I spørreskjemaet til foreldrene ber vi om opplysninger om familiens økonomi, foreldrenes utdanning, yrke og arbeidstilknytning, familiens boforhold, selvopplevde helse, religiøst ståsted og hva dere tenker om barnets hverdag i dag og om fremtiden. Dette spørreskjemaet skal besvares av den ene av barnets foresatte, men inneholder også noen spørsmål om barnets andre forelder. Vi ber om at du informerer din ektefelle/den andre foresatte om at undersøkelsen innhenter opplysninger om ham/henne. Du vil få nærmere anvisninger om dette i selve spørreskjemaet.

Skolen og oppvekstsektoren i kommunen er informert om og støtter prosjektet, og har godkjent at vi får gjennomføre spørreundersøkelsen med barna i skoletiden. Det vil være en forsker til stede. **I tillegg ber vi dere som er foresatte om å fylle ut et spørreskjema som vil bli sendt med barna hjem fra skolen, og som returneres direkte til Agderforskning i frankert svarkonvolutt.** Spørreskjemaene til barn og foreldre vil bli koplet sammen ved hjelp av en kode.

Prosjektet er tilrådd av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. All deltakelse er frivillig, og informanter vil bli anonymisert i all formidling av prosjektet. Ved eventuelle oppfølgingsstudier vil dere bli kontaktet for ny informasjon og samtykke. Datamaterialet vil oppbevares konfidensielt. Prosjektgruppen består av to seniorforskere og fire forskere i Agderforskning. Resultatene fra kartleggingen vil formidles i en rapport. I tillegg vil det være aktuelt å formidle resultatene i form av foredrag, avisinnlegg, fagartikler o.a. Prosjektet planlegges videreført i form av nye undersøkelser, deriblant en ny undersøkelse av det samme utvalget om 5-10 år. Av den grunn vil datamaterialet bli oppbevart ut 2025.

For at barnet skal kunne delta i undersøkelsen må det innhentes skriftlig samtykke fra foresatte. **Vi håper dere stiller dere positive til å delta i undersøkelsen, og ber dere i så fall signere vedlagte samtykkeerklæring og levere den tilbake til skolen.** Det er bare de barna som har skriftlig samtykke fra foresatte som kan delta i undersøkelsen. Dersom du har spørsmål eller dersom du ønsker å se spørreskjemaet elevene skal besvare før du eventuelt samtykker, så kontakt undertegnede.

Vennlig hilsen

Ann Christin Eklund Nilsen

Tlf: 932 43 562

E-post: acn@aforsk.no

Randi Wærdahl

Tlf: 990 20 381

E-post: rwa@aforsk.no

FOU informasjon

Tittel	Barns levekår og hverdagsliv i Agder. Delrapport 2. En kartlegging av barns levekår og hverdagsliv i Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes
Prosjektnr	1747
Oppdragets tittel	Kartlegging av barns levekår og hverdagsliv i 5 Agder- kommuner.
Prosjektleder	Ann Christin Eklund Nilsen
Forfattere	Ann Christin Eklund Nilsen, Randi Wærdahl og Christine Svarstad
Oppdragsgiver	Sørlandets kompetansecentrum, Aust-Agder kompetansecentrum og Senter for likestilling ved Universitetet i Agder
Rapport type	FoU
Rapport nr	8/2012
ISSN-nummer	ISSN pdf: 1892-0497 ISSN trykk: 0803-8198
Tilgjengelighet til rapporten	Åpen
Sammendrag	Rapporten presenterer funn fra en undersøkelse om barns levekår og hverdagsliv i kommunene Arendal, Froland, Grimstad, Mandal og Lindesnes.